

Møte fredag den 16. juni 2017 kl. 09

President: Olemic Thommessen

Dagsorden (nr. 98):

1. Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2017 under Landbruks- og matdepartementet (Jordbruksoppkjøret 2017 m.m.) (Innst. 445 S (2016–2017), jf. Prop. 141 S (2016–2017))
2. Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om merkeordninger på matvarer om dyrevelferd, grovfôrandel og antibiotikabruk (Innst. 372 S (2016–2017), jf. Dokument 8:135 S (2016–2017))
3. Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om et forbud mot burhøns og påbud om merking av egg fra burhøns inntil forbudet er iverksatt (Innst. 371 S (2016–2017), jf. Dokument 8:138 S (2016–2017))
4. Innstilling fra næringskomiteen om Samtykke til inngåelse av avtale med Den europeiske union (EU) om utvidet handel med landbruksvarer etter EØS-avtalens artikkel 19 (Innst. 336 S (2016–2017), jf. Prop. 115 S (2016–2017))
5. Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2017 under Landbruks- og matdepartementet (Reindriftsavtalen 2017/2018 m.m.) (Innst. 454 S (2016–2017), jf. Prop. 138 S (2016–2017))
6. Innstilling fra næringskomiteen om Reindrift – Lang tradisjon – unike muligheter (Innst. 377 S (2016–2017), jf. Meld. St. 32 (2016–2017))
7. Innstilling fra finanskomiteen om Endringer i skatte-, avgifts- og tollavgivninga (Innst. 400 L (2016–2017), jf. Prop. 130 LS (2016–2017))
8. Stortingets vedtak til lov om endringer i stortingsgodtgjørelsesloven (avkortning for kapitalinntekter) (Lovvedtak 123 (2016–2017), jf. Innst. 459 L (2016–2017))
9. Stortingets vedtak til lov om endringer i lov om elsertifikater (andre kontrollstasjon) (Lovvedtak 124 (2016–2017), jf. Innst. 415 L (2016–2017) og Prop. 95 L (2016–2017))
10. Stortingets vedtak til lov om endringer i konsesjonslovgivningen for vannkraft (lovrevisjon) (Lovvedtak 125 (2016–2017), jf. Innst. 438 L (2016–2017) og Prop. 117 L (2016–2017))
11. Stortingets vedtak til lov om endringer i plan- og bygningsloven og matrikkellova (mer effektive planprosesser, enklere saksbehandling og konsekvensutredninger) (Lovvedtak 126 (2016–2017), jf. Innst. 425 L (2016–2017) og Prop. 110 L (2016–2017))
12. Stortingets vedtak til lov om endringer i tobaksskadeloven, strålevernloven og helseberedskapsloven (registrerings- og tilsynsordning for salg av tobakksvarer mv.) (Lovvedtak 127 (2016–2017), jf. Innst. 420 L (2016–2017) og Prop. 109 L (2016–2017))
13. Stortingets vedtak til lov om endringer i konsesjonsloven, jordloven og odelsloven mv. (konsesjonsplikt, odlingsjord, priskontroll, deling og driveplikt mv.) (Lovvedtak 128 (2016–2017), jf. Innst. 427 L (2016–2017) og Prop. 92 L (2016–2017))
14. Stortingets vedtak til lov om informasjon om bestemt angitte områder, skjermingsverdige objekter og bunnforhold (Lovvedtak 129 (2016–2017), jf. Innst. 419 L (2016–2017) og Prop. 116 L (2016–2017))
15. Stortingets vedtak til lov om endringer i lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrollloven) (Lovvedtak 130 (2016–2017), jf. Innst. 431 L (2016–2017) og Dokument 8:63 L (2016–2017))
16. Stortingets vedtak til lov om endringer i politiregisterloven mv. (gjennomføring av direktiv (EU) 2016/680 mv.) (Lovvedtak 131 (2016–2017), jf. Innst. 416 L (2016–2017) og Prop. 99 L (2016–2017))
17. Stortingets vedtak til lov om endringer i passloven og ID-kortloven (tilpasning til nye systemer) (Lovvedtak 132 (2016–2017), jf. Innst. 398 L (2016–2017) og Prop. 114 L (2016–2017))
18. Stortingets vedtak til lov om endringer i straffeloven m.m. (skjerpet straff ved flere grove integritetskrænkelser og styrket oppreisningsvern ved krænkelser begått av flere i fellesskap) (Lovvedtak 133 (2016–2017), jf. Innst. 428 L (2016–2017) og Prop. 137 L (2016–2017))
19. Stortingets vedtak til lov om endringer i straffeloven mv. (smitteoverføring og allmennfarlig smittespredning) (Lovvedtak 134 (2016–2017), jf. Innst. 421 L (2016–2017) og Prop. 120 L (2016–2017))
20. Stortingets vedtak til lov om endringer i straffeprosessloven (biometrisk autentisering) (Lovvedtak 135 (2016–2017), jf. Innst. 362 L (2016–2017) og Prop. 106 L (2016–2017))
21. Referat

Presidenten: Det foreligger fire permisjonssøknader:

- fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Ingebjørg Amanda *Godskesen* fra og med 16. juni og inntil videre
- fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Ulf *Leirstein* i dagene 19. og 20. juni for å delta i møte i Parliamentary Intelligence Security Forum i Latvia
- fra Senterpartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Jenny *Klinge* i tiden fra og med 19. juni til og med 21. juni
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Eirik *Sivertsen* i dagene 20. og 21. juni for å delta i Arctic Circle Forum i Washington DC

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Aust-Agder fylke: Lene *Langemyr*
 For Møre og Romsdal fylke: Geir Inge *Lien*
 For Nordland fylke: Tone-Helen *Toften*
 For Østfold fylke: Håvard *Jensen*

Presidenten: Lene Langemyr er til stede og vil ta sete. Representanten Line Henriette Hjemdal vil fremsette et representantforslag.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [09:01:19]: På vegne av Rigmor Andersen Eide, Olaug V. Bollestad og under tegnede fremmer jeg et representantforslag om gjeninnføring av forbudet mot 19 reptilarter i Norge.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag om nødvendig fortsetter utover kl. 16.

Presidenten vil foreslå at sakene nr. 1–3 behandles under ett.

– Det anses vedtatt.

Sak nr. 1 [09:01:51]

Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2017 under Landbruks- og matdepartementet (Jordbruksoppkjøret 2017 m.m.) (Innst. 445 S (2016–2017), jf. Prop. 141 S (2016–2017))

Sak nr. 2 [09:01:55]

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om merkeordninger på matvarer om dyrevelferd, grovfôrandel og antibiotikabruk (Innst. 372 S (2016–2017), jf. Dokument 8:135 S (2016–2017))

Sak nr. 3 [09:01:58]

Innstilling frå næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om et forbud mot burhøns og påbud om merking av egg fra burhøns inntil forbudet er iverksatt (Innst. 371 S (2016–2017), jf. Dokument 8:138 S (2016–2017))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 10 minutter til hver partigruppe og 10 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra partienes hovedtalere og seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen.

Videre foreslås det at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Ingunn Foss (H) [09:03:37] (ordfører for sak nr. 1): Stortinget skal i dag behandle jordbruksoppkjøret for 2017, som kom til Stortinget etter at jordbrukets organisasjoner brøt forhandlingene 16. mai 2017. Sammen med denne saken skal vi også behandle Dokument 8:135 S, representantforslag fra Rasmus Hansson, om merkeordninger på matvarer om dyrevelferd, grovfôrandel og antibiotikabruk, og Dokument 8:138 S, representantforslag om et forbud mot burhøns og påbud om merking av egg fra burhøns inntil forbudet er iverksatt.

Jeg vil takke komiteen, og særlig komitésekretæren, som har bidratt til at saken om jordbruksoppkjøret gikk gjennom komiteen uten å bli veldig mye forsinket i forhold til oppsatt avgivelsesfrist. Grunnen til utsettelsen var som kjent opposisjonens forhandlinger på detaljnivå i avtalen, som ikke førte fram. Høyre og Fremskrittspartiet er glade for at Venstre valgte å sende oppkjøret tilbake til partene for videre forhandlinger.

Høyre og Fremskrittspartiets primære forslag i saken var å vedta statens første tilbud for ikke å undergrave avtaleinstituttet. Hvis Stortinget til stadighet plusser på statens tilbud, som er grundig gjennomarbeidet, går dette sterkt ut over forhandlingsinstituttets seriøsitet og overlevelsesmulighet. En annen side ved å behandle oppkjøret på detaljnivå i Stortinget er at det kan få store utilsiktede virkninger ved at konsekvensene av endringer på innretningen ikke er godt nok utredet. Saken er etter min oppfatning lite egnet for behandling i Stortinget.

Som kjent vil Høyre og Fremskrittspartiet stemme subsidiært for Venstres forslag om å sende oppkjøret tilbake til partene, og vi er glade for at statsråden har varslet at han vil legge fram et tilbud som er i tråd med Venstres forslag.

Jordbruket krevde en gjennomsnittlig netto inntektsøkning på 31 700 kr per årsverk. Kravet hadde en ramme på 1,450 mrd. kr. Statens forhandlingsutvalg tok utgangspunkt i Stortingets behandling av jordbruksmeldingen. Tilbudet hadde en ramme på 410 mill. kr. Etter en inntektsvekst på over 18 pst. i perioden 2014–2017 la rammen til rette for en inntektsvekst fra 2017 før oppgjør i 2018 på 2,25 pst. Staten la videre vekt på Stortingets forutsetninger for inntektsmålet, og viste til at bedre markedsbalanse vil kunne gi en ytterligere inntektsvekst på 2,2 pst. Staten pekte også på at jordbruket i sitt krav tolket Stortingets inntektsmål som et nivåsmål, og viste til at et slikt mål vil kreve et nytt grunnlagsmateriale og en drøfting av relevant sammenligningsgruppe.

I innstillingen til jordbruksmeldingen mener komiteen at utøverne i jordbruket, som selvstendig næringsdrivende, skal ha mulighet til samme inntektsutvikling som andre i samfunnet. Inntektsmålet skal være å redusere avstanden til andre grupper. Komiteen er også enig i at god markedsstilpasning og produktutvikling, som bøndene selv er ansvarlige for, skal være en forutsetning for inntektsdannelsen.

Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre står også i jordbruksmeldingen sammen om en merknad som sier at en erkjenner at det er vanskelig å måle inntekt for selvstendig næringsdrivende og sammenligne

dette med lønsmottakere. Flertallet viste til at totalalkylen utarbeidet av Budsjettnemnda for jordbruket bare er egnet til å beskrive inntektsutviklingen og i mindre grad til å måle inntektsnivå.

Opposisjonen i denne saken, alle partiene utenom Høyre og Fremskrittspartiet, skriver også i sine merknader at målet med økningen i rammen er å sikre kronemessig lik utvikling mellom jordbruket og andre grupper, slik inntektsmålet sier, samtidig som de skriver at en bedring av markedsbalansen vil være viktig for å nå inntektsmålet. De mener også at den økonomiske situasjonen i landet til enhver tid skal legges til grunn for budsjettvedtak.

Da er mitt spørsmål: Hvordan skal dette tolkes? Hvis disse partiene mener det de skriver i denne merknaden, at inntektsmålet er kronemessig lik utvikling, hvorfor stemte de ikke for SVs forslag om akkurat dette i jordbruksmeldingen, og hvorfor er det ingen forslag om det i denne saken?

Når det gjelder jordbrukets inntekter, er det verdt å legge merke til SSBs statistikk, som opererer med en gjennomsnittslønn for jordbruket på ca. 650 000 kr. Statistikken viser også at det kun er 12 pst. av bøndene som henter hovedvekten av inntekten sin fra jordbruket. Statistikken viser helt tydelig at de fleste har inntekter fra annet arbeid, og at det finnes flere muligheter for å utnytte ressursgrunnlaget som finnes, for en selvstendig næringsdrivende.

Inntektsutviklingen for jordbruket har de tre siste årene vært betydelig sterkere enn for andre grupper. Jordbrukets inntektsvekst er av Budsjettnemnda for jordbruket beregnet til 18,1 pst., mens den for andre grupper er på 7,1 pst. Dette indikerer at det går bra i norsk landbruk. Produksjonen har aldri vært høyere. Det er stor etterspørsel etter investeringsmidler, spesielt blant de unge, og arealnedgangen flater heldigvis ut, selv om vi ser at bøndene selv bidrar til at store arealer bygges ned. Antall gårdsbruk som legges ned, er også lavere enn under Senterpartiet, SV og Arbeiderpartiets styre i årene 2005–2013.

Statens forhandlingsutvalg vektla i tilbudet også å styrke grunnlaget for den geografiske produksjonsfordelingen. Det ble foreslått gjort ved å øke stimulansen til å bruke utmarksressursene, øke kornproduksjonen på arealer som er egnet for det, styrke distriktstilskuddene og strukturtilskuddene til fordel for små og mellomstore bruk i gressbasert husdyrhold generelt og på Vestlandet spesielt, styrke produksjonen av frukt og grønt og redusere stimulansen til gressbasert husdyrhold i kornområdene.

Høyre og Fremskrittspartiet mener at staten har gitt bøndene gode muligheter for inntekter, at både inntektsmålet og produksjonsmålet er oppfylt, og at virkemidlene stimulerer nettopp til å oppfylle de målene som flertallet i komiteen ble enige om i jordbruksmeldingen.

Jeg tar med dette opp Høyre og Fremskrittspartiets forslag i denne saken.

Presidenten: Representanten Ingunn Foss har tatt opp de forslagene hun refererte til.
Det blir replikkordskifte.

Odd Omland (A) [09:10:03]: For meg er det uklart hva en vedtar, da det ikke kommer fram av selve vedtaket. En merker seg at en ber partene om rask framdrift.

Når det gjelder rammen, er det sånn å forstå at staten vil åpne forhandlinger med å tilby 625 mill. kr?

Det andre spørsmålet er: Hva skjer dersom det blir brudd? Er det statens opprinnelige tilbud på 410 mill. kr, eller er det 625 mill. kr som gjelder?

Det står at en skal styrke grunnlaget for beite på innmark. Er det i forhold til statens føringer i sitt tilbud, eller tar en hensyn til flertallet i meldingen, om at utmarksbeite skal styrkes, men ikke gå på bekostning av innmarksbeite?

Ingunn Foss (H) [09:10:55]: Som det ligger i saken, er Høyre og Fremskrittspartiets primære standpunkt å sende oppgjøret tilbake til partene. Det har vi heldigvis fått Venstre med oss på. Landbruksministeren har sagt at han legger Venstres forslag til avtale til grunn. Så er det reelle forhandlinger, ingen kan forskuttere hva som skjer i forhandlingene. Vi har det utgangspunktet som ligger i saken, og det må bli opp til landbruksministeren å føre forhandlingene med partene. Detaljer på spørsmålene og innretning på rammen må stilles til landbruksministeren. Det er nettopp derfor saken er så uegnet til å bli behandlet i Stortinget.

Odd Omland (A) [09:11:42]: Da registrerer jeg at her ligger et stort handlingsrom for ministeren til å fastlegge føringer i jordbruksoppgjøret. Men jeg spurte konkret, og det må vel representanten fra Høyre som er landbrukspolitisk talsmann vite – som er med på forslaget: Hvis det blir brudd, er det 410 mill. kr som er statens utgangspunkt, eller er det 625 mill. kr som vil være gjeldende?

Uansett utfall av saken vil saken komme tilbake til Stortinget, som er den ordinære måten å håndtere dette på?

Ingunn Foss (H) [09:12:18]: Som jeg svarte i mitt første svar, ligger avtalen fra Venstre til grunn. Landbruksministeren har vært tydelig på at han legger den til grunn. Hva som kommer til å skje i forhandlingene, kan ikke jeg forskuttere, og jeg foreslår at det spørsmålet rettes til landbruksministeren, som helt sikkert vil komme inn på det i sine svar.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [09:12:51]: Spørsmålet mitt går på spilleregler. Representanten sier at det at Stortinget går inn i jordbruksoppgjøret, er å undergrave forhandlingsinstittuttet for framtida. Det er helt i tråd med hva statsministeren sa i Klassekampen den 1. juni i 2017. Hun sa:

«Det har vært litt av justisen i dette forhandlingssystemet at bøndene har visst at de ikke kan få mer i Stortinget om forhandlingene mellom partene ikke gir et resultat.»

Dette er drøyt, dette er feilinformasjon.

Jeg har her med meg Hovedavtale for jordbruket, NOU 1988:10. Der står det på side 20 – Eivind Smith var rådgiver – at jordbruksforhandlingene anses som en forberedelse til Stortingets behandling.

Stortinget står sjølsagt fritt i å mene det de vil om jordbruksoppgjøret, som i enhver annen sak som kommer til Stortinget. Hvorfor ønsker regjeringa å undergrave denne forståelsen og dette faktum?

Ingunn Foss (H) [09:14:00]: Vi ønsker aldeles ikke å undergrave den forståelsen, den er vi helt innforstått med. Selvfølgelig har bøndene anledning til å gå til brudd. Men det er sånn at det er den eneste næringsorganisasjonen

som har en rett til å forhandle med staten i et eget institutt før noen får noe på neste års budsjett. Det synes vi det er verdt å ta vare på, vi har faktisk vedtatt det i vårt program, og vi vil opprettholde avtalesystemet, men da må partene i oppgjøret gjøre jobben. Som tidligere sagt er den altfor detaljert til at vi skal holde på med det i Stortinget – med de konsekvensene det har for innretningen av virkemiddelbruken i landbruket.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [09:15:03]: I dag skal Stortinget vedta landbruksoppgjøret – det vil seie, vi skal ikkje vedta det, vi skal vedta nokre føringar for vidare forhandlingar i landbruksoppgjøret. Det er ikkje fleirtal for nokon føringar i dei vidare forhandlingane i landbruksoppgjøret i innstillinga. Det er ingen merknader som har fleirtal bak seg. Det nærmaste ein kjem eit fleirtal, er det som Arbeidarpartiet, Senterpartiet, Kristeleg Folkeparti og SV står bak. Elles har ein regjeringspartia, som ikkje har fleirtal for sine merknader, og Venstre, som openbert ikkje har fleirtal for sine merknader.

Ramma i denne saka i dag er heilt uklar – det er ingen som anar kva ho er og kva som blir resultatet etterpå.

Da er spørsmålet: Kva skal vere føringa etter denne debatten? Vil det vere merknadene til opposisjonen? Vil det vere merknadene til regjeringspartia? Eller vil det vere merknadene til Venstre som er det som skal leggje føringar på dei vidare forhandlingane?

Ingunn Foss (H) [09:16:04]: Som jeg tidligere har redegjort for, er Høyre og Fremskrittspartiets primære syn at saken vedtas med den ramma som kom i saken.

Det som skjer nå, er at saken sendes tilbake til partene, noe jeg har argumentert for tidligere, og landbruksministeren har tydelig signalisert at han vil ta hensyn til forslaget fra Venstre som ligger i saken.

Geir Pollestad (Sp) [09:16:42]: Viss målet er å gje tydelege signal, vil eg seia at Høgre ikkje har lukkast. For no har det vorte sagt at Høgre og Framstegspartiets primære standpunkt var å senda det tilbake. Eg trudde Høgre og Framstegspartiets primære standpunkt var 410 mill. kr.

Men eg vil be representanten Foss berre bekrefte noko som vart sagt i innlegget, nemleg at utgangspunktet for tilbodet er Venstres merknad – utgangspunktet for tilbodet er Venstres merknad! Ergo er det 625 mill. kr. Det vil vel seia at ramma for oppgjøret er gjeve – den er 625 mill. kr, og det ein skal forhandla om, er innretninga av dei. Eg ber representanten Foss bekrefte eller avkrefte det.

Ingunn Foss (H) [09:17:32]: Vi kan helt sikkert diskutere den saken, om hvem som er tydelig og hvem som ikke er tydelig. Det er mulig jeg formulerte meg feil om hva som var Høyre og Fremskrittspartiets primære forslag i saken. Å sende det tilbake var vårt primære forslag. Sekundært vil vi stemme for forslaget fra Venstre, og igjen, som jeg har sagt, landbruksministeren har tydelig signalisert at han vil legge avtalen fra Venstre til grunn i de forhandlingene som skal skje.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Geir Pollestad (Sp) [09:18:18] (leiar for komiteen og ordførar for sakene nr. 2 og 3): Først dei to sakene som eg er saksordførar for.

Når det gjeld Innst. 372 S, om merkeordningar, la meg berre summera det opp sånn: Eg trur det me treng, er betre merkeordningar, ikkje fleire merkeordningar. Det er eit stort fleirtal i komiteen som ønskjer at den saka vert lagd ved protokollen.

Det andre er forslaget om å innføra eit forbod mot burhøns og innføra ei merkeordning. Der er det sånn at med unntak av SV og Venstre meiner eit fleirtal i komiteen at det ikkje er noko fagleg grunnlag for å innføra eit sånt forbod eller ei sånn merkeordning og støttar dermed ikkje forslaget.

Så til saka om årets jordbruksoppgjer – kanskje ei av dei viktigaste sakene som Stortinget tek stilling til denne våren. Dette handlar ikkje først og fremst om bondens inntekt, det handlar ikkje først og fremst om bonden, det handlar om kvifor vi har eit landbruk og kvifor eit oppgåande og aktivt norsk landbruk er viktig for Noreg.

Det handlar om beredskap. Det handlar om at me skal bruka dei ressursane som me har i landet vårt, til å produsera mest mogleg mat. Det er viktig i ein normal situasjon. Det vil vera ekstra viktig i ein krisesituasjon. Så at jordbruk er ein sentral del av vår samla beredskap på linje med forsvar, er det ingen som helst tvil om.

Jordbrukspolitikken er viktig for verdiskapinga i Noreg. Jordbruket er grunnlaget for Noregs største fastlandsindustri, sysselset svært mange folk, bidreg til stor verdiskaping. Og er det ein ting me treng, er det arbeidsplassar og verdiskaping. Jordbruket er nokså uavhengig av konjunkturane elles i samfunnet og lite påverka av oljepris, difor er jordbruket ei viktig næring for Noreg. Jordbruket er også viktig for å sikra kulturlandskapa, dette landet som gjer at turistane ønskjer å koma hit, det som gjer at landet vårt ser velstelt ut. Det er òg ei svært tett kopling mellom jordbrukspolitikken og distriktspolitikken. Det har Høgre og Framstegspartiet prøvd å kopla frå kvarandre – seier at dei to tinga ikkje har noko med kvarandre å gjera. Det legg regjeringsplattforma opp til. Det har Stortinget, under handlinga av jordbruksmeldinga, tydeleg knytt saman igjen. Det går ikkje an å vurdere jordbrukspolitikken og landbrukspolitikken som to forskjellige ting.

Så er me på det dagens sak handlar om, nemleg inntekt. Kvifor er inntekt viktig for desse måla? Det seier næringskomiteen veldig presist i innstillinga til jordbruksmeldinga. Ein seier at inntekt er både eit mål i seg sjølv og det viktigaste verkemiddelet for å nå dei andre landbrukspolitiske måla. Difor var det så bra at ein samla komité sa at inntektsmålet for jordbruket skulle vera å redusera inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper. Dessverre har det vist seg at Venstre, Høgre og Framstegspartiet ikkje meinte det dei sa. For no seier dei at det er prosentvis lik inntektsutvikling, og det er auka inntektsforskjellar som skal bidra til å redusera det gapet.

Dersom me no legg til grunn forslaget frå Venstre på 625 mill. kr, vil det auka inntektsforskjellane med 3 700 kr. Då er mitt spørsmål: Kor mange gonger må du auka inntektsforskjellane med 3 700 kr før du tek igjen inntektsgapet? Det er ein ganske spesiell ting som ein har konstruert opp inni hovuda sine.

Eg hørde statsråd Vidar Helgesen i dag på radioen. Han snakka om gapet mellom våre utslepp i dag, som er

høge, og måla for dit me skal – me ligg over, og han skulle redusera dette gapet. Dersom ein skulle ha lagt til grunn den logikken som desse partia bruker i jordbrukspolitikken, så skulle ein gjort det gjennom å auka utsleppa. Då skulle ein liksom redusera gapet. Dette er å springa frå løfta sine. Det er uheldig.

Så er eg svært glad for at Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og SV greidde å setja seg ned rundt bordet og verta einige om ei offensiv innretning for jordbruksoppgjæret. Me kunne vore klar til å avslutta oppgjæret no i dag. Me hadde eit detaljeringsnivå som låg om lag der som ein var i 2014, så det er ingen grunn til å kritisera det. Når me såg at me ikkje fekk fleirtal, gjekk me noko ned på detaljeringsnivået, på det me har lagt inn i innstillinga, av respekt for dei forhandlingane som skal skje. Men det ville altså ikkje vera noko i vegen for å avslutta jordbruksoppgjæret – ei ramme på 790 mill. kr, det ville vera eit godt utgangspunkt for å satsa på dei små og mellomstore bruka og ha ein klar distriktsprofil på oppgjæret.

Dessverre satt Venstre rundt dette forhandlingsbordet. Eg har no gjort meg erfaringa med å forhandla med Venstre. Eg skal ikkje seia mykje om det, men la meg seia to ting. Det er svært krevjande med eit parti som ikkje veit kva dei vil, og dei er heller ikkje til å stola på. Det er mi erfaring med partiet Venstre. Eg synest det er synd at dei har gått frå løfta sine her.

Eit tilbod og eit oppgjæ på 790 mill. kr vil jo ikkje redusera inntektsgapa, og det er der me seier: Ytterlegare tiltak i ei moderasjonslinje må vera betre marknadsbalanse og andre tiltak som jordbruket sjølv styrer. Og sjølv sagt var det det som låg til grunn då me diskuterte jordbruksmeldinga. Men denne våren har vist at valet vert avgjerande for kva som vert inntektsmålet for jordbruket. Valet vert avgjerande for om me vil få ei satsing på distriktslandbruket. Valet vert avgjerande for om me vil få eit løft for alle typar bruk. For det er ein logikk som eg ikkje er einig i – i Venstre, Høgre og Framstegspartiet sine tankar – nemleg at dersom du berre gjer det uendeleg mykje dårlegare for bøndene i ein del av landet å vera bønder, skal det verta betre å vera bønder i ein annan del. Dersom du tek frå ein bonde i Østfold som har investert i eit mjølkebruk, kanskje 100 000 kr over natta, så skal det plutsleg verta betre å vera bonde i Sogn og Fjordane. Det trur ikkje eg på. Eg trur at det som betyr noko for om det er godt å vera bonde i Møre og Romsdal, i Hordaland, i Sogn og Fjordane, det er dei inntektsmoglegheitene som ein får i sitt område. Difor har desse fire partia lagt opp til ein veldig klar distriktsprofil, og me har samtidig gjort noko med strukturen, ein har nemleg løfta inntektene i botn for alle bruk.

Så ein kort kommentar til vedtaka som ligg frå den største fraksjonen i komiteen. Når det gjeld I, oppfattar eg at det ikkje er ønske om at det vert teke opp til votering, det med målpris på svin, det får partane handtere. Eg vil på det sterkaste oppfordra statsråden til ikkje å gjennomføra det no. Det har ingen positive effektar. Og dersom ein gjennomfører det, er det berre fordi ein ønskjer å påføra norsk jordbruk skade. Så det ønskjer ein ikkje realitetsvotering over.

I II, om at ein skal vurdere driftsvansketilskotet, står det «jordbruksoppgjæret for 2018». Der er det ein feil. Det skal vera «jordbruksoppgjæret 2018». Jordbruksoppgjæret 2018 skjer neste vår. Så det er veldig klart.

Så vil eg knyta nokre kommentarar til påstandar som har svevd gjennom lufta. Nokon har jo brukt pengar to gonger. Først har ein løyvd 79 mill. kr som var oppsparte frå 2016 og ikkje brukte, og så har ein lagd dei inn att: No skal de få lov å fordela desse pengane. Ergo får me verknad to gonger.

Venstre har svinga seg til dei store høgder. Ein dag har dei hevda at auken i målprisane vil skada norske forbrukarar fordi dei vil få 10 kr dyrare mat per år. På den andre sida har dei hevda at desse prisane er det heilt umogleg å ta ut i marknaden. Det er nokre gonger eg skulle ønska at partiet i det minste kunne bestemma seg.

Dette kan verta ein spanande vår for norsk jordbruk, men eg trur at den store endringa må det ei endring i val til for at me skal oppnå.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Ove Trellevik (H) [09:28:37]: Representanten Lundteigen var litt innom spelereglar, og for så vidt var representanten Pollestad òg innom dette. Men eg oppfatta det slik at det har vore ein sedvane lenge at ein aksepterer statens opphavlege tilbod når avtalepartane ikkje vert einige. Slik var det også då Senterpartiet var ein del av eit fleirtal, både her i Stortinget og i regjering.

Mitt spørsmål lyder slik: Har ikkje no Senterpartiet ved å vera med og nærmast føreslå å dubla rammene eigentleg gjeve bøndene beskjed om at det berre er å bryta framtidige forhandlingar og koma til Stortinget, for her er det meir å få. Set ein ikkje på ein måte avtaleinstituttet i fare med å gje slike signal som ein her no gjer, mens ein, då ein var ansvarlege i posisjon, ikkje gjorde det på den måten?

Geir Pollestad (Sp) [09:29:32]: Det er jo ein rørende omtanke for forhandlingsinstituttet frå eit parti som har programfesta at dei ønskjer å avvikla heile forhandlingsinstituttet, og har gjort alt dei kan for å svekkja det, og no er ein plutsleg veldig oppteken av det.

I 1983 vart det gjort endringar i Stortinget. 1987 var òg eit spesielt år. I 2014 var det nødvendig å gjera endringar, og i 2017 meiner me at det er nødvendig å gjera endringar. Det vert det òg lagt opp til: at ein skal gjera endringar gjennom å justera ramma.

Eg meiner at forhandlingsinstituttet har to oppgåver. Det skal løna seg for bøndene å forhandla, men forhandlingsinstituttet skal ikkje vera ein reiskap for ei fløyregjering som ønskjer å gjennomføra ein politikk som ikkje har fleirtal i Stortinget. Det som skjedde både i 2014, og det som skjer no i 2017, er nettopp at Stortinget gjer jobben sin med å kontrollera at regjeringa held seg innanfor det. Så det einaste ekstraordinære her er at me har ein landbruksminister frå Framstegspartiet, og det er eg einig i at me bør slutta med.

Morten Ørsal Johansen (FrP) [09:30:48]: Nei, jeg tror ikke vi skal slutte med å ha en landbruksminister fra Fremskrittspartiet. Jeg tror det vil være bra for norsk landbruk også i framtida, som det har vært i de fire siste årene.

Det er jordbruket som har ansvaret for overproduksjon og det pristapet som eventuelt følger med overproduksjon. Og det er bøndene og landbruket som ser best hva det er mulig å ta ut i markedet i en sånn situasjon.

Som jeg ser av forslaget som foreligger nå, finansierer opposisjonen en del av rammen ved å øke målprisen mer enn det bøndene krevde. Jeg synes det er direkte uansvarlig. Synes ikke representanten Pollestad det?

Geir Pollestad (Sp) [09:31:37]: Nei, det gjer han ikkje. Det er rett at det er jordbruket som har ansvaret for overproduksjon og for å oppnå dei målprisene som er sette. Samtidig er landbruket no kome i den situasjonen at dei verkemidla som dei har hatt for å oppnå målpris, hamrar regjeringa og Venstre laus på. Me får ein artikkel 19 som vil auka straumen av utanlandske matvarer på den norske marknaden, ein angrip målpris på svin, som vil gjera det vanskelegare å oppnå målpris, ein har fått for seg at ein vil ha slutt på det at bøndene ønskjer å ha ei felles marknadsføring av matvarene gjennom opplysningskontora. Så på område etter område svekkjer ein den moglegheita landbruket har til å driva marknadsregulering. Og då vert det vanskeleg å ta ut prisane. Målprisauken er marginal, det er 10 kr per nordmann. Det er ikkje det jordbruksoppgjeret står og fell på.

Morten Ørsal Johansen (FrP) [09:32:43]: Så representanten Pollestad mener ikke at det er uansvarlig at man legger opp til å ta ut mer i målpris enn det jordbruket selv mener de kan klare å få ut. Da tyder jo det på at opposisjonen enten bruker luftpenger, eller så skaper de et problem for jordbruket i balanseringen av markedet. Da vil jeg ha svar på spørsmålet: Er dere ute etter å skape problemer for jordbruket, eller bruker dere bare luftpenger?

Geir Pollestad (Sp) [09:33:12]: Nei, dette er definitivt ikkje luftpenger. Så kan ein ha lange diskusjonar om i kva grad det er mogleg å ta ut 2 øre meir per liter mjølk eller ikkje. Det kan me gjerne diskutera. Poenget er at me i vårt opplegg aukar budsjettmidlane med 485 mill. kr. Me finansierer ramma med det.

Det som òg har vore viktig for Senterpartiet, er at me held oss til den finansieringa av ramma som er den ordinære, og at ein ikkje brukar juksepenar. Då er det budsjettmidlar, og der har me 485 mill. kr. Me har teke 45 mill. kr meir på målpris. Regjeringa har føreslått pluss 150, og så har me lagt 45 mill. kr oppå det. Så er det overført midlar som me finansierer ramma med, og så er det verknader av skattefrådraget.

Det har vore veldig viktig for oss at me har teke størstedelen av veksten på budsjettet fordi det er avgrensa moglegheit til å ta ut på pris, men at me heller ikkje har innført trylleelement i finansieringa av ramma – og det har me ikkje gjort.

André N. Skjelstad (V) [09:34:28]: Jeg er enig med representanten Pollestad i at landbruk er en viktig sak, svært viktig. Men jeg stusser litt når jeg har fulgt med representanten Pollestad og Senterpartiet i disse fire årene. Som tidligere lokal bondelagsleder må jeg jo si at jeg har hegnet ganske sterkt rundt forhandlingsinstituttet, og jeg blir overrasket over den måten dette håndteres på. For er det ikke slik at en nå virkelig setter forhandlingsinstituttet på spill med det løpet som representanten Pollestad kjører? Nå gir jeg representanten en mulighet til å svare på hva som er Senterpartiets politikk, for i representantens innlegg brukte han minimum fem minutt på Venstres po-

litikk. Det kunne være interessant å høre hva representanten mener skal til for å bevare forhandlingsinstituttet for framtiden.

Geir Pollestad (Sp) [09:35:30]: Eg registrerer at representanten André N. Skjelstad no gjorde eit forsøk på nærmast å verta talsperson for Norges Bondelag. Det trur eg berre han lukkast sånn delvis med.

Forhandlingsinstituttet er strengt teke så sterkt som eit fleirtal i Stortinget ønskjer å gjera det til. Men det er ein viktig del av forhandlingsinstituttet at det ikkje skal frita Stortinget for ansvar – det ansvaret Stortinget har for å sørge for at den jordbrukspolitikken som regjeringa fører, er i tråd med dei føringane som Stortinget har gjeve.

No har me ei ny jordbruksmelding. Ho gjev klare føringar. Ho slår fast eit klart inntektsmål. Og då er det sjølv sagt at Stortinget skal sjå etter at regjeringa følgjer det.

Så er det jo ikkje Senterpartiet som har gått ut over og gjort endringar i det som er forhandla fram. Det er Venstre som har gjort det, både i 2014 og i 2017.

Laila Davidsen (H) [09:36:44]: I 2014 kunne vi lese i Nationen at investeringer i nye bygninger i norsk landbruk falt med 24 pst. året før, det betyr det siste av de åtte årene Senterpartiet satt i regjering og hadde makt innenfor dette området. I 2016 belyser samme avis bøndenes store investeringslyst, og det vises til 20 pst. økt vekst i salget av bl.a. sauefjøs fra Fjøsssystemer. Det var etter drøyt to år med denne regjeringen. Er ikke denne økte investeringsviljen og det positive synet bøndene har på framtiden, et godt bevis på at dagens politikk fungerer?

Geir Pollestad (Sp) [09:37:29]: For det første synest eg at fleire både i Høgre og i Framstegspartiet burde begynna å lesa både Bondebladet og Nationen, det er mykje viktig kjelde til kunnskap der.

Så meiner eg at me kan ikkje vurdere jordbrukspolitikken ut frå enkeltutslag frå eitt år til det neste. Dette handlar om meir langsiktige trendar. Og det er klart at når ein har ei enorm strukturendring, legg ned småbruk og investerer i store, vil investeringane vera høge.

Me har i vårt alternativ for jordbruksoppgjeret no lagt inn betydelege midlar til investeringar. Me har lagt klare føringar på at det skal vera mogleg å investera òg på dei gardane som ikkje har grunnlag for å auka produksjonen. For om me kjem i ein situasjon der store fjøs er moderne fjøs og mellomstore og små fjøs er gamaldagse fjøs, vil me over tid koma i ein situasjon der me berre har store fjøs. Eg trur at den bonden som tek ei investeringsavgjerd no i vår og begynner å byggja fjøs no i vår, han reknar òg med at ved valet i haust skal det gå greitt.

Presidenten: Dermed er replikkordskiftet omme.

Knut Storberget (A) [09:38:45]: Arbeiderpartiet har behandlet denne saken med særlig fire målsettinger. Å øke norsk matproduksjon er vi helt avhengig av for å ivareta noen av de kanskje viktigste størrelsene vi står overfor politisk. Det første er de klimamessige utfordringene – det er ingenting som tyder på at klimaet vil hjelpe oss globalt med å produsere mer mat. Det andre er at vi mener det er helt avgjørende at man satser på norsk matproduksjon ut ifra matsikkerhet og mattrygghet – den maten vi

produserer her i Norge, er både så god, så sunn og så bra at det er viktig at man er villig til å satse. Det tredje er at vi mener dette er nøkkelen når det gjelder å opprettholde den forholdsvis spredte bosettingen vi har i dette landet. Det fjerde er at landbruket er en usedvanlig viktig leverandør overfor en stor næringskjede, som vil skape og allerede skaper stor sysselsetting.

Derfor er det for oss et paradoks at i en situasjon hvor vi bruker 1 200 mrd. kr–1 300 mrd. kr hvert eneste år over statsbudsjettet, er vi der at vi nærmest setter både forhandlingsinstitutt og politisk vennskap over styr over en størrelse på 100 mill. kr. Vi bruker mellom 14 mrd. kr og 15 mrd. kr av 1 200 mrd. kr hvert eneste år på det som mange av oss opplever som det aller, aller viktigste: at vi kan brødfø vår egen befolkning, men også bidra globalt.

Derfor har det fra Arbeiderpartiets side vært særdeles viktig ved dette oppgjøret at vi bidrar til å følge opp det som vi sa i jordbruksmeldinga – og det er der mange av oss føler at særlig Venstre svikter – at man følger opp det som kanskje er den viktigste indikatoren for både å sikre nyrekruttering og også sikre god produksjon her i Norge, nemlig at det blir lønnsomt, og at man tetter inntektsgap mellom bønder og andre grupper. Vi kan diskutere oss langt ut på sidelinjen om det er prosenter eller kroner, men når man skal tette et inntektsgap, handler det om kroner. Det er ingen tvil om det. Hvis prosentsatsen er høy nok, kan vi snakke om prosenter. Men det å tette inntektsgap, som de fleste partier har skrevet under på, må jo være at inntektene skal nærme seg hverandre – slik får man tettet et gap.

Fra Arbeiderpartiets side har det derfor vært viktig at vi tenker bredere enn det man tradisjonelt gjør når man ser på enkelte næringer. Vi tenker struktur, at man må styrke de små og mellomstore brukene – det har man gjort i Arbeiderpartiets opplegg – at man fortsatt har et sterkt importvern, at man bidrar til at bønder får en fortsatt god produktivitetsutvikling, og ikke minst at man tilpasser seg markedet. Derfor mener vi at vårt opplegg er et opplegg for framtida, og det er beklagelig og trist at vi ikke får flertall for det i dag.

Så må jeg knytte noen kommentarer til prosessen. Jeg må si at saksordføreren ikke bidro til klarhet rundt hva som nå skal skje, for det ble sagt at det primære for regjeringspartiene, Høyre og Fremskrittspartiet, var å sende dette tilbake. Var det det? Og det ble sagt at sekundært skulle man støtte Venstre. Det var det ikke – det er det jo ikke. Det primære for regjeringspartiene er at man har sagt at statens tilbud er på 410 mill. kr, og det er det man ber Stortinget om å vedta. Så jeg må si at med den uklarhet som skapes, ikke bare av Venstres håndtering av denne saken, men nå av saksordføreren, synes jeg regjeringspartiene skal være veldig varsomme med å anklage opposisjonen for å rive ned forhandlingsinstituttet. Hvis det virkelig er sånn at man nå tenker seg at man skal gå tilbake til regjeringskontorene og levere til faglagene i jordbruket et ferdig skrevet opplegg, er jo ikke det forhandling. Jeg ville tro at faglagene – og jeg, hvis jeg hadde sittet der – hadde vært opptatt av at man nettopp nå skulle forhandle reelt, når det blir sendt tilbake.

Derfor synes jeg det mer enn noen gang er viktig å reise spørsmål rundt forhandlingsinstituttet, men jeg synes også det er viktig å reise spørsmål rundt hva slags mulighet Stortinget har til å kontrollere det som nå skal skje i departementet. Det synes jeg regjeringa bør svare på.

Den andre dimensjonen i prosessen er – dessverre for mange av oss, vil vi jo si – at dette er en debatt og en dag som handler om å gravlegge Distrikts-Venstre, et parti som har lang tradisjon for å bidra til at nettopp næringer som jordbruket kan vokse. Det er trist.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Ingunn Foss (H) [09:44:01]: Jeg vil først bare oppklare den misforståelsen at vårt primære standpunkt var å sende den tilbake. Det var feil, det prøvde jeg å oppklare i forrige runde også. Det var å godta statens tilbud, og sekundært er det å stemme for Venstres forslag i saken.

Representanten Storberget snakker i store ord om inntektsmål og med klar og tydelig beskjed til staten i forbindelse med både jordbruksmeldingen og denne saken. Men hvorfor stemte ikke Arbeiderpartiet for kronemessig likhet sammen med SV i forbindelse med jordbruksmeldingen, og hvorfor er det ikke noe vedtak i denne saken om at det skal være kronemessig likhet?

Knut Storberget (A) [09:44:40]: I motsetning til Høyre og Fremskrittspartiet var vi veldig komfortable med den formuleringen som ble laget når det gjaldt inntektsgap i forbindelse med jordbruksmeldingen. Vi så ikke noe grunnlag for å gå inn på andre definisjoner av dette enn det som faktisk lå der. Det som står i merknadene til jordbruksmeldingen, er at man skal tette inntektsgap, og Høyre er med på den merknaden. Det undrer meg litt at man, jeg holdt på å si, ikke ser at hvis man skal tette et inntektsgap, betyr det at grupper skal nærme seg hverandre, og for oss var det viktig å stå i den merknaden også av den grunn at det må gjøres med mange virkemidler. Det budsjettmessige er en del av det, men det må også gjøres med markedstilpasning og produktivitetsøkning, og vi har sett i løpet av de siste årene at man nettopp er på rett vei med hensyn til å kunne klare det. Jeg mener at det opplegget vi la til grunn, og legger til grunn i dag, vil kunne skape ytterligere tetting av dette inntektsgapet.

Ingunn Foss (H) [09:45:41]: Med respekt å melde: Enten har ikke representanten Storberget lest saken godt nok, eller så står han rett og slett her og lyger. Det som står i forslaget om inntekt, er at inntektsgapet skal reduseres, ikke tettes. Hva tenker representanten om det?

Knut Storberget (A) [09:46:02]: For meg er det å redusere et inntektsgap mellom to grupper faktisk å redusere det, slik at det blir mindre og mindre. Om du kaller det tetting eller redusering, har i hvert fall jeg den klare forståelsen at vi ønsker fra det flertallet – og deriblant Høyre, de var jo med på dette – at bøndenes inntekter skal nærme seg sammenlignbare grupper. Når man reduserer et inntektsgap, er det den klare forståelsen av det. Og så må jeg bare si at det er jo merkelig at Høyre nå løper fra denne formuleringen og ikke er villig til å bidra til at man både gjennom forhandlinger og statens tilbud tar større grep enn det vi faktisk har sett skje her.

Presidenten: For øvrig vil presidenten bemerke at begrepet «lyver» må vi være tilbakeholdne med å bruke.

Morten Ørsal Johansen (FrP) [09:47:08]: Representanten Storberget sier at det er mye uklart her. Jeg har også noe som er uklart, og som jeg nå vil prøve å få representanten Storberget til å oppklare for meg. For meg er det nesten umulig å forstå hva Arbeiderpartiet mener om inntektsmålet, utover at de vil bruke 790 mill. kr i 2018. Derfor skal jeg gjøre det enkelt, det er et ja-eller-nei-spørsmål: Vil inntektsmålet som Arbeiderpartiet nå legger til grunn, være at målprisuttak og budsjetstøtte skal utgjøre minst kronemessig lik utvikling, og at markedsbalanse kommer i tillegg? Ja eller nei?

Knut Storberget (A) [09:47:51]: Jeg velger å svare slik jeg sjøl ønsker å svare på spørsmålet.

Hvis man leser merknadene til jordbruksmeldinga, er det åpenbart fra Arbeiderpartiets ståsted – jeg tror også fra Fremskrittspartiets, de står jo inne i den samme merknaden – at de skal redusere inntektsgapet. Så ønsker man nettopp å gjøre det ved å bruke flere typer virkemidler når man ber regner det. Vi mener at budsjetstøtten er avgjørende i dette, og den vil ha en stor virkning i mange år framover. Men vi er helt avhengig av at man fortsatt har den produktivitetstilviklingen som man har sett blant norske matprodusenter. Man er også helt avhengig av at man får en markedstilpasning som gjør sitt til at effektiviteten og lønnsomheten øker. Og så mener jeg at mange av de virkemidlene som regjeringspartiene nå står for, bidrar til å gjøre det vanskeligere å markedsstilpasse. Det vil ikke bidra til å øke lønnsomheten.

Pål Farstad (V) [09:49:17]: Jeg registrerer at representanten Storberget prøver seg på treffsikre analyser – vil jeg tro han mener – om Venstre og hvordan vi vil stå oss i distriktene i framtiden. Jeg tror ikke representanten får rett.

Så til spørsmålet. Arbeiderpartiet har alltid ført en forsvarlig økonomisk politikk når det gjelder jordbruksoppkjøret, de har stått for en forsvarlig bruk av budsjettmidlene og har – slik jeg har forstått det – alltid stemt for statens tilbud. Samtidig har vi nå i det siste sett at Arbeiderpartiet har vist vilje til til dels stor økning i bruk av budsjettmidler i flere saker, f.eks. i NTP. Er representanten Storberget komfortabel med en bruk som den de har foreslått i denne saken? Og hvilke tanker gjør representanten seg om forpliktelse i årene som kommer som følge av dette?

Knut Storberget (A) [09:50:17]: Vi er komfortable med det vi nå har foreslått og lagt på bordet. Det er et opplegg som imøtekommer mange av de behovene norske matprodusenter har – i langt større grad enn det Venstre nå bidrar til. Jeg er overrasket over Venstre i dette, som igjen bidrar til å gi legitimitet og støtte til en landbrukspolitikk som er styrt fra ytre høyre. Det må være Venstres problem inn i denne valgkampen, ikke vårt. Og jeg mener, som jeg har sagt i svar på replikker tidligere, at vi ikke løser inntektsutfordringene til bøndene med budsjett alene. Vi er helt avhengig av fortsatt å tenke produktivitetssøkning og effekt, og også god markedstilpasning. Derfor er det rart at Venstre nå bidrar til at man river ned viktige markedsregulerende tiltak og ikke sikrer flertall for bl.a. det som går på opplysningskontor osv.

Sivert Bjørnstad (FrP) [09:51:37]: Representanten Storberget er inne i sine siste dager som representant i nasjonalforsamlingen, i alle fall for denne gang. Jeg har lært å kjenne representanten det siste halvannet året i næringskomiteen, og jeg setter pris på kjennskapet og samarbeidet. På mange måter er representanten både skvær og redelig i mange sammenhenger. På tross av dette hender det at også vi på Stortinget har oppturer og nedturer. På sånne nedtursdager med grått vær og andre negative faktorer pleier jeg å ta fram en utgave av Klassekampen fra en lørdag i mai i 2014, der representanten Storberget velvillig poserer sammen med en fjellrev fra Svalbard, og der han er sitert med følgende:

«Landbrukspolitikken styres fra mitt kontor.»

Er det fortsatt representantens inntrykk?

Knut Storberget (A) [09:52:38]: Nei. Siden dette er et av mine siste svarreplikker i Stortinget, må jeg si at er det én avisartikkel jeg gjerne skulle ha fått lest grundig korrektur på – og hvordan den ble vinklet – er det den.

Men den er relevant i dagens situasjon, for mange av disse viktige spørsmålene avgjøres jo i denne salen – i Stortinget. Det var jo det som var poenget. Derfor mener jeg – ved siden av å trekke den lærdommen at man alltid skal, i hvert fall når det gjelder Klassekampen, be om å få lese artikkelen før den trykkes – at når det gjelder bl.a. jordbruksoppkjøret, er det viktigere enn noen gang at vi kan få mulighet til å få en ny runde om det i Stortinget, etter at de såkalte forhandlingene har gått sin gang.

Og så har jeg lyst til å takke representanten Bjørnstad, og for så vidt alle andre, for skarpe replikker og friske debatter gjennom mange år.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Morten Ørsal Johansen (FrP) [09:54:01]: Vi står igjen foran behandlingen av jordbruksoppkjøret i Stortinget, i hvert fall delvis behandling. Jeg gleder meg like mye hver gang, etter at Høyre og Fremskrittspartiet inntok regjeringskontorene, til akkurat disse debattene. Jeg har vært med i noen runder med jordbruksoppkjøret, og det er alltid knyttet stor spenning og mye følelser til gangen i oppkjøret og hva som blir utfallet. Det vi imidlertid har sett denne våren, har vært noe spesielt.

Jordbrukets krav ble lagt fram i slutten av april, og statens tilbud ble lagt fram 5. mai. Selv om begge parter gikk inn i forhandlingene med ønske om en avtale, ble det imidlertid brudd, og saken havnet i Stortinget, der utgangspunktet for tilbudet skulle basere seg på statens tilbud. Jordbruket krevde gjennomsnittlig netto inntektsøkning på 31 700 kr per årsverk, og kravene hadde en ramme på 1 450 mill. kr. Som det kommer fram i merknadene, la jordbruket stor vekt på å følge opp de føringene som kom gjennom Stortingets behandling av jordbruksmeldingen, der inntektsmålet skal være å redusere inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet. En viktig påpekning for bl.a. Fremskrittspartiet i så henseende er at dette kan oppnås dersom en jobber for å ha gode markeds-tilpasninger i sin matproduksjon.

Selv om bøndene ble tilbudt en mulighet for høyere inntektsutvikling enn andre grupper, valgte likevel partene å gå fra forhandlingsbordet. I denne prosessen mener jeg bøndene ikke har sett det kontekstuelle i norsk økonomi

før en gikk inn i forhandlingene. Staten var villig til å strekke seg langt for å imøtekomme jordbruket, mens dette oppgjøret har vært preget av moderasjon. Vi har sett en liten oppgang, men næringslivet sliter som et resultat av den fallende oljeprisen, siden 2014. Mange har blitt permittert og mistet jobben å gå til, og flere har gått betydelig ned i lønn som et resultat av den nødvendige omstillingen. Derfor er det viktig at vi viser moderasjon, også i jordbrukssektoren.

Mange mennesker må omstille seg til at lønns- og kostnadsutviklingen bør være i tråd med utviklingen hos våre handelspartnere i den pågående omstillingen til økonomien og i næringslivet for øvrig. Vi kan ikke koble jordbrukssektoren vekk fra det som skjer i resten av landet, og derfor er det viktig at en viser ansvarlighet når en skal være med på å legge økonomiske føringer i jordbrukspolitikken.

Dette er det siste jordbruksoppgjøret i denne stortingsperioden og en fin anledning til å gjøre opp status for hvordan det har gått de fire siste årene. Da Fremskrittspartiet tok over Landbruks- og matdepartementet høsten 2013, var det flere avisoppslag der det sto at Fremskrittspartiet vil rasere landbruket. Nå, snart fire år senere, ser vi tydelig at alle de negative spådommene ikke har blitt realiteter. Det har aldri blitt produsert mer mat i Norge enn i dag, og mangfoldet av norsk mat har aldri vært bedre. Under Senterpartiets landbruks- og matministre så vi en nedgang i antall heltidsbønder på 47 pst., mens vi mellom 2013 og 2015 så at 2 pst. flere bønder arbeider heltid.

Under denne regjeringen har bøndene hatt en god inntektsvekst. Den årlige veksten i bøndenes næringsinntekt har vært fire ganger høyere med et Fremskrittsparti-styrt landbruks- og matdepartement enn under de rød-grønne. Vi er nå selvforsynt med lammekjøtt og har sett en økning i antall sauebruk fra 2014, for første gang siden 1990. I tillegg har det aldri før blitt satset så sterkt på infrastruktur i skogbruket. Det er bare noen få av de positive resultatene, og jeg hadde trengt betydelig mer taletid dersom jeg skulle nevne alle.

Dette viser at regjeringens landbrukspolitikken virker, og jeg mener statens tilbud i jordbruksoppgjøret var et tilbud som ville fortsette denne gode utviklingen. Tilbudet la opp til å stimulere til økt matproduksjon over hele landet. Regjeringen ville også stimulere til mer bruk av beite- og utmarksressurser i distriktene og til kornproduksjon i sentrale strøk.

For regjeringen og Fremskrittspartiet har det vært viktig å prioritere Distrikts-Norge og å stimulere til økt produksjon på små, mellomstore og store bruk over hele landet. Dette synes jeg var et godt utgangspunkt for forhandlingene, men var likevel ikke godt nok til å forhindre bøndene i å forlate forhandlingsbordet.

Som nevnt innledningsvis, innebar et brudd at oppgjøret ble sendt til dette huset. Jeg tror jeg på vegne av hele komiteen kan si at det ble en spennende behandling helt til siste slutt. Det ble ved flere anledninger stilt spørsmålstegn ved hvorvidt vi skulle få flertall for Fremskrittspartiet og regjeringens politikk i sluttbehandlingen av oppgjøret. Som et resultat av at Venstre snudde i tolvte time, kan jeg i dag si at denne historien kommer til å få en lykkeligere slutt enn det jeg fryktet. Jeg mener at vi sammen med Høyre og Venstre har kommet fram til et godt resultat ved å sende jordbruksoppgjøret tilbake til forhandlingspartene. I så henseende vil jeg benytte anledningen til å rose Venstre.

Venstre gikk fra den uansvarligheten som de andre partiene ville legge opp til, og søkte heller mot oss, slik at jordbruksoppgjøret i større grad kunne få en ramme basert på mer ansvarlighet og realistiske og bærekraftige rammebetingelser.

Det vi i dag vedtar, vil være et godt utgangspunkt for avtalepartene, og dette er for øvrig en glimrende anledning til at staten og jordbruket kan bli enige for tredje år på rad. Jeg håper vi får en god debatt, og ser fram til den videre prosessen i årets jordbruksoppgjør.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Else-May Botten (A) [10:00:16]: Det kan være krevende å inhalere slik selvtilfredshet når man står i en situasjon der det faktisk har blitt brudd. Da er den oppskriften man skryter av, om hvor bra en selv er, kanskje ikke så god. For det har vært ganske tydelig i svaret fra bøndene at de ikke er fornøyd med det de har fått tilbud om. Men nå står det at man skal styrke grunnlaget for beite på innmark. Gjelder det for statens tilbud, eller tar man hensyn til flertallet i jordbruksmeldingen som sa at utmarksbeitet skulle styrkes, men ikke gå på bekostning av innmarksbeite?

Morten Ørsal Johansen (FrP) [10:00:57]: Jeg kan forsikre representanten Botten om at det å inhalere selvtilfredshet ikke er vanskelig i det hele tatt. Det gjør vi veldig lett, i hvert fall når vi har slike resultater å vise til, i forhold til hva den forrige regjeringen hadde.

Vi er veldig fornøyd med det vi har klart å oppnå i disse fire årene vi har sittet i regjering, og derfor ønsker vi å fortsette å sitte i regjering, slik at landbruket kan fortsette å oppleve den veksten de har hatt gjennom disse fire årene i forhold til de åtte årene da representanten Botten sitt parti satt med makten. Vi har sørget for at det har blitt bedre å drive jordbruk, investeringene har økt, vi har klart å sørge for at vi er selvforsynte på sau, vi har klart å sørge for at vi tar ut mer skog enn vi noen gang har gjort, og vi har sørget for at inntekter har økt, faktisk mye mer enn de gjorde da representanten Botten og hennes parti satt i regjering. Så vi er fornøyd og håper å fortsette i fire år til med å føre den politikken som landbruket kan nyte godt av.

Geir Pollestad (Sp) [10:02:12]: Representanten Ørsal Johansen nyttar anledninga til å gjera opp rekneskapen, ein litt selektiv rekneskap, og den hårete elefanten i rommet nemnde han ikkje i det heile.

Regjeringa har varsla at ein ønskjer å satsa på utmarksbeite. Då er det ikkje berre jordbruksoppgjøret og jordbruksmeldinga som er viktige, men rovdyrpolitikken er òg eit svært sentralt tema. Det nyttar lite å ha gode ordningar for sauen viss sauen vert eten av ulv. Det er eit faktum at det er lenge sidan det har vore så mykje ulv, og det er lenge sidan det var vore ført ein så passiv rovdyrpolitikk som no. Så mitt spørsmål er, når representanten Ørsal Johansen gjer opp status etter fire år, om han er nøgd med rovdyrpolitikken, og særleg med ulvepolitikken, som hans eiga regjering har ført?

Morten Ørsal Johansen (FrP) [10:03:08]: Ja, vi har sett en utvikling i ulvebestanden som mildt sagt er alarmerende, og vi ser nå at vi har store tap på ulv, til og med

i mitt nærområde. Det er bekymringsfullt. Landbruks- og matministeren og statsministeren var på Hadeland i går for å se an forholdene, og det synes jeg er veldig positivt. Statsministeren har nå begynt å ta grep for rovviltpolitikken, og det viser at nå er det på tide å gjøre noe. Selvfølgelig hadde det vært ønskelig å ha gjort noe tidligere, men det var ikke mulig å få flertall for det i dette huset, og det synes undertegnede er beklagelig. Men det som i hvert fall er positivt, er at vi nå ser ut til å ha en statsminister som engasjerer seg personlig i det, og da regner jeg med at vi får en løsning på det, og at vi får gode resultater ut fra det.

Geir Pollestad (Sp) [10:04:08]: Eg har aldri trekt i tvil regjeringas vilje til å reisa ut og sjå på ulven, men eg har trekt i tvil regjeringas vilje til å skyta ulven. Lat det vera klart.

Representanten sa i innlegget sitt at viss det no vart einigheit i desse justeringsforhandlingane, hadde ein greidd å få til einigheit i tre av fire år. Det må vel vera slik at resultatet av jordbruksoppgjøret i år, var at det vart eit brot, at ein ikkje kom til einigheit, og at det ein no skal gjera, er å ha ei fordelingsforhandling innanfor ei ramme på 625 mill. kr, ut frå dei føringane som Venstre har i merknaden sin. Er representanten einig i den beskrivinga av det som no skal skje?

Morten Ørsal Johansen (FrP) [10:04:53]: Nå vet jeg ikke om representanten Pollestad forventer at det er regjeringen som skal ut og skyte ulven. Jeg tror vi skal overlate det til noen som har litt mer greie på det enn både landbruksministeren og statsministeren. Det tror jeg de klarer på en utmerket måte, for nå har de fått det de trenger for å klare det. Jeg ser også at regjeringen bruker de metodene som det er mulig å bruke.

Når det gjelder jordbruksoppgjøret og brudd og enighet: Ærlig talt, hvis vi nå får dette tilbake og de kommer til enighet, da kommer de til enighet, og det må vel være bra. At vi ber dem om å begynne å forhandle igjen, er noe Stortinget har rett til å gjøre, og det synes jeg er bra. Det er bedre at de kommer fram til enighet seg imellom, selv om Stortinget ber dem om det, enn at Stortinget vedtar for mye her på huset. Da har vi lagt noen føringer inn i det som jeg synes er positivt, og som jeg tror landbruket og regjeringen vil sette pris på.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [10:06:12]: Representanten Ørsal Johansen manar i innlegget sitt til moderasjon i jordbrukssektoren. Regjeringa foreslår det som i kroner vil bety 7 000 kr i lønsvekst for bøndene, mens gjennomsnittet for dei fleste lønsmottakarane er 14 000 kr.

I går vedtok Stortinget, med representanten Ørsal Johansen, at stortingsrepresentantane skal få ei lønsvekst på 21 674 kr. Kvifor er det rett at representantane sjølve får ei lønsvekst på 21 674 kr, mens det er gale med ei lønsvekst på 14 000 kr for bøndene?

Morten Ørsal Johansen (FrP) [10:06:58]: Jordbruket har opplevd en inntektsvekst som har vært ganske eventyrlig de siste årene. Den årlige veksten mellom 2005 og 2013 for næringen var på 2,1 pst., mens den mellom 2013 og 2015 var på 7,8 pst. Det viser seg også at heltids-

bønder har hatt en helt eventyrlig lønnsutvikling, spesielt de to siste årene. I 2009 var heltidsbøndenes inntekt 10 pst. lavere enn gjennomsnittslønnen for alle arbeidstakere i heltidsstilling, mens heltidsbønder i 2015 hadde en årslønn som var 18 pst. høyere enn gjennomsnittlig årslønn for alle arbeidstakere. Det vil si at vi har klart å gi dem en lønsvekst som har vært eventyrlig, og det er jeg særdeles fornøyd med.

Når det gjelder Stortinget og stortingsrepresentantenes inntekt, har vi vedtatt at vi har en lønnskommisjon, og det er kutyme, i hvert fall for Fremskrittspartiet og andre partier, at vi vedtar det som denne lønnskommisjonen legger fram.

Knut Storberget (A) [10:08:06]: Siden det er skapt ganske mye uklarhet om prosessen rundt dette jordbruksoppgjøret, vil jeg gjerne høre fra det andre regjeringspartiets talsperson hvordan man nå vurderer prosessen videre. For det første: Er det slik å forstå at Fremskrittspartiet mener man nå skal forhandle på nytt, men med et tak på 625 mill. kr i ramme, eller står partene fritt til å forhandle? For det andre: Jeg er enig med representanten Ørsal Johansen i at vi får håpe at man kan forhandle seg fram til enighet, men hva skjer ved brudd? Vil man da legge Venstres føringer til grunn, eller skal regjeringspartienes føringer legges til grunn? Det tredje er: I hvilken grad har Stortinget mulighet til å drive sin politiske kontroll knyttet til så viktige størrelser?

Morten Ørsal Johansen (FrP) [10:09:10]: Jeg tror at mye av uklarheten som er skapt, ikke bare er skapt av Fremskrittspartiet og regjeringspartiene. Andre har også vært med og bidratt til den. Nå blir saken sendt tilbake til partene. De skal forhandle og komme fram til enighet.

Når det gjelder hva skjer ved et brudd, bekymrer jeg meg egentlig ikke for. For det første har de et godt utgangspunkt – mye bedre enn de noen gang har hatt. Jeg tror man på begge sider av bordet er interessert i å få til enighet, og da tror jeg de får til enighet. Hvis det skulle skje et brudd, må Stortinget ta hensyn til det når det eventuelt skjer, noe jeg tror ikke kommer til å skje.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [10:10:12]: For under to måneder siden vedtok vi en ny jordbrukspolitikk i denne sal. I innstillingen til jordbruksmeldingen ble det satt en tydelig retning og klare mål for hva Stortinget ønsket for jordbruket vårt. Derfor la jeg, og jeg vil tro mange med meg, til grunn at dette kom til å bli fulgt godt opp av den til enhver tid sittende regjering i årene framover, og da særlig i forbindelse med jordbruksoppgjøret. Det burde også dagens regjering ha klart. I tilbudet til faglagene trefter staten mange blink, men det er også noen alvorlige bomskudd.

Kristelig Folkeparti har siden det ble klart at forhandlingspartene ikke kom til enighet, vært klare til å følge opp politikken som var vedtatt og er vedtatt, og også følge opp Stortingets intensjon. Derfor var vi også klare til å slutføre jordbruksoppgjøret i 2017, som statsråden sa på pressekonferansen der faglagene og staten fortalte at de ikke var kommet til enighet. Vi står nå i en helt unik situasjon. Et flertall i denne sal vil senere i dag vedta en ramme, vedta

en innretning, og så be faglagene og staten sette seg ned igjen til nye forhandlinger. Det er noe helt nytt. Det er historisk.

For Kristelig Folkeparti har heving av inntekt i jordbruket alltid vært en prioritet. I Innst. 251 S for 2016–2017 står en samlet komité bak et nytt og ambisiøst inntektsmål, som klart og tydelig sier at inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper skal reduseres, og at inntektsmuligheten må løftes for å sikre rekruttering.

Jeg klarer ikke å lese denne merknaden i Innst. 251 S for 2016–2017 på noen annen måte enn at et samlet storting for noen uker siden ønsket å redusere inntektsgapet og løfte inntekten. Og selv om jeg ikke er matematiker, klarer jeg ikke å se noen annen måte å gjøre dette på enn med en kronemessig lik utvikling – hvis ikke gapet skal økes istedenfor å reduseres. At tre av partiene, som utgjorde flertallet i denne merknaden, velger å gå bort fra dette i dag og dermed bryte målet vi satte i fellesskap, er skuffende.

For Kristelig Folkeparti er det helt klart at økt inntektsutvikling må måles i kroner og ikke i prosent. Derfor legger vi også i dag, sammen med Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV, fram et forslag til ramme som nettopp gir kronemessig lik utvikling.

Når det er sagt, kan jeg samtidig slå fast at landbruket også skal bidra til denne inntektsutviklingen. Vi har dyktige og innovative bønder i Norge, og det må vi fortsatt ha, slik at vi kan produsere mer mat til markedet. Og slik Kristelig Folkeparti også skriver i dagens innstilling, skal jordbruket ved sine produsentsamvirker stå for markedsbalanseringen. Næringens inntektstap på grunn av markedsbalanse oppstår som både lavere inntekter enn forutsatt og høyere kostnader enn ved et balansert marked. Derfor mener vi at Budsjettnemnda for kommende år må gjøre vurderinger av kostnader knyttet til markedsbalanse og legge det inn som en del av grunnlagsmaterialet. Men la meg også presisere at det ikke er rimelig å korrigere for uutnyttet prispotensial, som f.eks. målpris, som har vært inkludert i tidligere oppgjør og rammer.

De siste ukene har det vært mye snakk om et av målene som ble satt i jordbruksmeldingen, inntektsmålet, men Stortinget satte også et annet viktig mål i denne meldingen: produksjonsmålet. Her sier vi at vi skal ha økt matproduksjon med grunnlag i norske arealressurser. Inntekt er viktig for å nå dette målet, men det er også andre virkemidler som bidrar til dette.

Det er helt avgjørende at vi tar ut potensialet i produksjon der vi har uutnyttet potensial, f.eks. i grøntsektoren, innen matkorn og ikke minst når det gjelder storfe. I dag importerer vi enorme mengder storfekjøtt, mens vi har arealressurser som vi kunne brukt til å produsere dette selv. Grovfôrbaserte husdyrprodukter som melk og kjøtt fra storfe/småfe peker seg ut med den største verdiskapingen per tonn ferdig vare. Denne produksjonen bidrar med mer til sysselsetting og verdiskaping enn mye annet.

Kristelig Folkeparti er opptatt av forutsigbarhet for næringen. I regjeringens forslag til oppgjør for 2017 gjøres det flere grep som vil gi store negative utslag for deler av landet og for enkeltprodusenter.

Et eksempel på dette er den kraftige økningen i kraftfôrprisen, som vil gi store økte kostnader for bønder som driver med svin, fjørfe og egg. Jeg er glad for at vi i vårt forslag halverer denne økningen, noe som også vil være positivt for andre husdyrprodusenter.

Et annet eksempel på det som kan kalles regjeringens lek med bøndenes forutsigbarhet, er endringene som foreslås i arealtilskuddet til gras. Her fjernes eller kuttes det i tre soner. Det er grunnleggende viktig med en geografisk produksjonsfordeling, det er det ingen tvil om, men det er nå engang slik at det ikke er mulig å dyrke korn på alt areal i de såkalte kornområdene. Derfor må arealtilskuddene balanseres mellom hensynet til kanalisering og hensynet til drift av alt jordbruksareal i landet. Regjeringens forslag svikter også på dette punktet.

Som jeg har sagt mange ganger før i denne sal, skal også landbruket bidra til det grønne skiftet og ta sin del av klimaansvaret. Dette vet vi at de også selv ønsker, og vi har både klimatiltak og tiltak som bidrar til å øke matproduksjonen. Et av disse tiltakene er drenering, og her har landbruket selv bedt om at satsene økes, slik at flere har mulighet til å gjøre dette. Jeg er derfor glad for at vi i vår enighet løfter satsen til 2 000 kr per dekar, noe som vil gi en klimaeffekt og bedre og mer areal å dyrke mat på.

Vi i Kristelig Folkeparti står for det vi har sagt, og jeg er fornøyd med at vi fra de fire partiene i det forslaget vi i dag presenterer, styrker melkeproduksjonens ryggrad, nemlig gjennomsnittsfjøsene, som de siste årene har levd i skyggen av robotfjøs. Vi er fullstendig avhengig av disse brukene for å opprettholde et aktivt landbruk i hele landet vårt, men mange sliter med å håndtere fornyingskostnadene basert på det arealgrunnlaget de har fra naturens hånd. Derfor styrker vi IBU-ordningen, og derfor legger vi nå klare føringer på at disse brukene skal prioriteres innenfor investeringsvirkemidlene.

Når jeg er ute og møter unge bønder, sier de ofte at de er klare til å overta gården. Men de legger noen utfordringer på oss. En av disse utfordringene er at de sier de er opptatt av også å ha gode ferie- og fritidsordninger. Derfor styrker vi ferie- og fritidsordningene i det forslaget vi har presentert i dag. Også det å framsnakke bonden er viktig hvis vi skal fortsette å få en ny generasjon inn. Men først og fremst er det inntekten de er opptatt av. De ønsker å ha en inntektsutvikling som andre i landet.

Når jeg møter bønder som bor i de ikke akkurat mest sentrale delene av landet, men som er ryggraden i norsk landbruk – der graset er, der villmarken er, der det er litt langt til nærmeste sentrum – sier de at de er opptatt av at det kommer en veterinær når dyrene på gården blir syke, at det er gode tjenester, og at det også er mulig å ha noe økonomi igjen etter at veterinæren har reist. Derfor var det viktig for Kristelig Folkeparti å styrke veterinærtilskuddet i det opplegget vi har lagt på bordet.

Kristelig Folkeparti har i dag, sammen med Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV, lagt på plass et forslag der vi sier at vi gir bøndene mer inntekt gjennom en kronemessig lik utvikling. Vi prioriterer å styrke distriktslandbruket, vi gir bøndene forutsigbarhet, vi styrker velferdsordninger, og vi heier på bøndene først og fremst for den viktige jobben de gjør. Det er Kristelig Folkepartis politikk for bøndene. Det er Kristelig Folkepartis politikk, som jeg hadde håpet at også sentrumskameraten Venstre hadde gitt sin tilslutning til gjennom dette oppgjøret.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Ingunn Foss (H) [10:19:40]: Representanten Hjemdal refererer i denne saken til jordbruksmeldingen og målsettingene der, som vi var veldig enige om.

Men nå har representanten Hjemdal snakket veldig tydelig om at inntektsmålet er kronemessig lik utvikling. Hvorfor stemte ikke Kristelig Folkeparti for SVs forslag i forbindelse med jordbruksmeldingen, som gikk på akkurat dette? Og hvis det er slik at Kristelig Folkeparti har snudd i saken, hvorfor fremmer ikke representanten forslag om kronemessig lik utvikling?

Line Henriette Hjemdal (KrF) [10:20:21]: Takk for dette gode spørsmålet, for det bekrefter med all tydelighet at det er Høyre som har snudd i denne saken. Det går ikke an å lese denne merknaden på noen annen måte – dette til representanten Foss.

For å sikre rekruttering og for å løfte inntektsmulighetene i næringen mener komiteen at «inntektsmålet skal være å redusere inntektsgapet». Når noe ligger under, må det løftes, og det gjøres bare i kroner og ører. Det sa denne representanten 25. april i denne sal, fra denne talerstol. Det er ikke overraskende, det sa jeg da vi forhandlet fram denne merknaden – det er ikke overraskende.

Det som er overraskende, er at Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre snur når det gjelder denne merknaden.

Ingunn Foss (H) [10:21:09]: Regjeringspartiene mener helt klart at vi reduserer inntektsgapet. 18–20 pst. stigning i løpet av de siste fire årene er etter min oppfatning å redusere.

Men jeg spør igjen: Hvis det er åpenbart for representanten at det betyr kronemessig lik utvikling, hvorfor blir det ikke presisert, slik at alle og enhver forstår at det Kristelig Folkeparti mener med dette, er kronemessig lik utvikling?

Line Henriette Hjemdal (KrF) [10:21:39]: Jeg er ikke matematiker, det innrømmer jeg – jeg har lite matematikk i min utdanning – men når regjeringen presenterer overfor Stortinget et opplegg på 410 mill. kr, skjønner jeg ikke at representanten Foss kan si at det er å redusere inntektsgapet, når kronemessig lik utvikling er 790 mill. kr. For meg er det et stort gap mellom de to tallene. Hvordan får representanten ligningen og regnestykket til å gå opp? At 410 mill. kr vil redusere et inntektsgap, skjønner jeg bare ikke.

Ketil Kjenseth (V) [10:22:31]: Kanaliseringspolitikken har sikret utstrakt beitebruk og dyrehold i Distrikts-Norge. Det er svært viktig for små og mellomstore bruk over hele landet. I mitt fylke, Oppland, står dalførene i Gudbrandsdalen og Valdres for en viktig del av melkeproduksjonen. Det er viktig å unngå å forrykke denne balansen mellom de ulike produksjonene i landet, som kan føre til nedbygging av verdifull matjord og reduksjon av dyrehold i Distrikts-Norge. For å hindre dette er det viktig å styrke kornøkonomien på flatbygdene og øke stimulanse til den grovførbaserte husdyrproduksjonen, slik at den opprettholdes i distriktene. I sum er dette også viktig klima- og miljøpolitikk.

I Venstre synes vi at Kristelig Folkeparti i årets oppgjør lefler med en omstilling på flatbygdene. Hvordan vil Kris-

telig Folkeparti ivareta husdyrholdet i distriktene? Hva er partiets tanker om forholdet mellom korn og grovfôr?

Line Henriette Hjemdal (KrF) [10:23:29]: Tusen takk for dette viktige spørsmålet.

Som jeg sa i mitt innlegg, ligger kanaliseringspolitikken fast for Kristelig Folkeparti. Men det går ikke an å tro at man ikke også skal kunne ha grasdyrking og melkeproduksjon på det en kaller flatbygdene, og jeg kan si i mitt valgdistrikt, Østfold, for det er også viktig når vi skal øke matproduksjonen. Når jeg møter melkebønder i Østfold, er de stolte over den jobben. Østfold ligger lengst framme når det gjelder økoproduksjon av melk. Det burde virkelig glede et Venstre-hjerte.

Vi står opp for distriktslandbruket gjennom å heie på og legge til rette for investeringsmidler – i Oppland – når det gjelder gjennomsnittsfjøsene. Så dette går i hop. Vi styrker bønder som driver med melkeproduksjon i kornområder der regjeringen kutter, i sone 1, men vi styrker også IBU-midlene. Det er å ha et balansepunkt.

Ketil Kjenseth (V) [10:24:35]: Jeg takker for svaret, men jeg må si det er veldig oppsiktsvekkende. Det er en av grunnene til at Venstre og Kristelig Folkeparti skiller lag her.

Det er ikke noe problem å sentralisere matproduksjonen i Norge i Østfold, rundt Mjøsa, i Rogaland og rundt Trondheimsfjorden, men da drar vi jo husdyrproduksjonen og beitebruket ut av dalførene i Valdres og Gudbrandsdalen. Hva skal vi erstatte sysselsettingen med der? Det blir en stor utfordring. Det er faktisk det dette handler om – strukturpolitikken, som vi må bevare.

Representanten var opptatt av at unge bønder er opptatt av inntekt. Ja, men de unge bøndene jeg møter, er også opptatt av investeringene: Hva må en investere for å drive for framtida? Og når representanten sier «i skyggen av robotfjøs»: 30 pst. av melken kommer nå fra robotfjøs – det er åpenbart framtida. Hvordan skal vi legge til rette for at flere skal få ta del i den investeringen? Hva er Kristelig Folkepartis svar når det gjelder framtida her?

Line Henriette Hjemdal (KrF) [10:25:39]: Kristelig Folkepartis svar når det gjelder framtiden, er at vi skal ta vare på ryggraden i norsk landbrukspolitikk, som er gjennomsnittsfjøset. I det graslandet vi er, må vi legge til rette for fjøs ut fra det arealet som er i nærheten av fjøset – i Oppland, i Sogn og Fjordane, i Hordaland. I merknader i forbindelse med jordbruksmeldingen, i den politikken som vi i dag diskuterer, peker vi på at vi løfter gjennomsnittsbrukene. Det er Kristelig Folkepartis politikk. Vi heier på en slik distriktspolitikk. Vi legger til rette for en slik distriktspolitikk.

Det var i Østfold den første melkeroboten var i et fjøs. Dem trenger vi også, men gjennomsnittsfjøsene har vært i skyggen av robotfjøsene i altfor mange år. Derfor må vi nå ha en investeringspakke for ryggraden i norsk landbrukspolitikk.

Morten Ørsal Johansen (FrP) [10:26:51]: For 790 mill. kr skal opposisjonspartiene reversere en omlegging av beitetilskuddene og prisnedskrivning på potetspritt, ha økning i kraftfôrprisen og ha omlegging av arealtilskuddet. I tillegg skal de ha en kraftig økning av driftstil-

skuddet til melk og ammeku. De skal styrke dyretilskuddet til sau, tilskuddet til hjort, arealtilskuddet til korn, tilskuddet til frukt, bær og grønnsaker, fraktordningene, tilskuddet til veterinære reiser, til økologisk jordbruk og til velferdsordninger.

Tror representanten Hjemdal at 790 mill. kr er nok til alt dette?

Line Henriette Hjemdal (KrF) [10:27:27]: Representanten Hjemdal vet at det er nok, for dette er regnet på ned til siste million. Vi i Kristelig Folkeparti tror, men når det gjelder landbrukspolitik, vet vi. Det er forskjellen på representanten Ørsal Johansen og meg: Vi vet at dette fungerer, vi vet at dette er innenfor 790 mill. kr. Trosperspektivet kan vi ha sammen, men at denne ligningen går opp, vet jeg.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Pål Farstad (V) [10:28:19]: Jordbrukets forhandlingsrett, som er gitt gjennom hovedavtalen, gjør at jordbruket har en spesiell rolle sammenlignet med de fleste andre næringsdrivende. Denne spesielle rollen som landbruket har, ønsker vi også i framtiden. Og la det være sagt med en gang: Jordbruksoppgjøret er en særdeles viktig sak – for bonden og landbruket direkte, men også for næringsmiddelindustri, for leverandørindustri, for kulturlandskap og for det norske samfunn. Det kunne vært sagt mye mer.

Årets oppgjør endte med brudd. Venstre ønsker at partene skal sette seg sammen igjen og bli enige. Ved at Stortinget angir noen rammer og føringer, mener vi dette vil være mulig, og det vil gi reelle forhandlinger.

Jeg oppfatter at bruddet kommer fordi det er uenighet om tolkning av inntektsmålet i Meld. St. 11 for 2016–2017. Det overordnede målet skal være å redusere inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet, men jeg må trekke fram at komiteen i samme avsnitt føyer til at god markedstilpasning og produktivitetsutvikling er en forutsetning for inntektsutviklingen.

Det ligger en inntektsmulighet på 350 mill. kr for jordbruket hvis markedet bringes i balanse på alle produkter. Hvis denne inntektsmuligheten ikke tas hensyn til, får vi en merkelig situasjon. Da har jo ikke jordbruket behov for de verktøy de har til markedsregulering, siden de ikke lenger skal ta kostnaden ved overproduksjon. Da er vi plutselig i en ny situasjon, som jeg ikke tror jordbruket er tjent med. Hvordan skal da markedet reguleres, og hvem skal ta kostnaden?

Venstre registrer at en fraksjon i næringskomiteen bestående av Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og SV bruker en økning utover det jordbruket selv krever, for å finansiere sin ramme. Det har jeg full respekt for. Men Venstre anser at kravet fra jordbruket er veloverveid og tilpasset det man mener er fornuftig.

La det heller ikke være tvil om at komiteen la opp til en reduksjon av inntektsgapet, som nevnt, og ikke tetting av inntektsgapet. Landbrukspolitikken må til enhver tid ta hensyn til kostnader og konkurransekraft, både for jordbruket og for matindustrien. Alle ledd i verdikjeden er viktige for å oppnå et godt samlet resultat.

Internasjonale forhold påvirker i økende grad rammebetingelsene for jordbruket og matindustrien. Importen av

jordbruksprodukter er økende. Forskjellen mellom norske og internasjonale priser øker, selv om det varierer mellom produkter og markeder. Dette påvirker konkurransekraften, og effekten av importvernet svekkes. Matsektorens konkurransekraft er avgjørende for å opprettholde en høy hjemmemarkedsandel og målet om økt matproduksjon i Norge. Hensynet til matsektorens konkurransekraft gjør at prisøkningene er moderate.

Det er god utvikling på mange områder i jordbruket. Samlet produksjonsvolum øker, og veksten i omsetning av lokalmat er om lag to og en halv gang større enn i resten av dagligvaremarkedet. Reduksjonen i antall jordbruksbedrifter er lavere, og arealavgangen flater ut. Alt dette er særs gledelig.

Kanaliseringspolitikken er et viktig element for Venstre i jordbrukspolitikken. Venstre mener at kanaliseringspolitikken med utstrakt beitebruk og dyrehold i Distrikts-Norge skal være gjeldende og forsterkes. Dette er svært viktig for små og mellomstore bruk. Venstre vil ha en styrking av slike bruk. Det betyr også at matjord og arealer opprettholdes i hele Norge.

Dersom man forrykker balansen mellom de ulike produksjonene, kan det medføre mer melk- og kjøttproduksjon i sentrale områder og dermed mindre norsk kornproduksjon. Det kan i tillegg medføre nedbygging eller brakking av verdifull matjord og reduksjon av dyrehold i Distrikts-Norge – jeg sier kan. Venstre ønsker ikke dette. Det er derfor også viktig å styrke kornøkonomien i flatbygdene og øke stimulansen til at den grovførbaserte husdyrproduksjonen blir liggende i distriktene.

Økonomisk bærekraft er viktig for Venstre, men vi har ønsket en høyere ramme enn det staten la fram i sitt tilbud. Vi har også vært klar på at det påligger næringen selv et ansvar for å kunne redusere inntektsgapet mot andre næringer gjennom å holde markedet i balanse. Venstre ønsker at en ny ramme skal være 625 mill. kr – minst 625 mill. kr – og at differansen mellom statens tilbud på 410 mill. kr og ny ramme på 625 mill. kr skal finansieres med friske budsjettmidler på 215 mill. kr, og i tillegg vel 130 mill. kr som kan fordeles i 2018 fra egenkapitalen i Landbrukets utviklingsfond, men altså 625 mill. kr i friske midler. Tildeling fra LUF vil ytterligere kunne styrke jordbrukets inntektsmuligheter i 2018, og det samme vil bedre markedsbalanse gjøre.

Venstre ber om at partene benytter det økte handlingsrommet en slik ramme gir, til å styrke små og mellomstore bruk, styrke grunnlaget for beiting på innmark, prioritere utviklingsprogrammet for å stimulere tilleggsnæringer/lokalmat og legge til rette for landbruksbasert reiseliv. Venstre vil i tillegg videreføre økologiseringen, gi bedre investeringsmuligheter i bygg og jord innenfor en variert bruksstruktur, intensivere klima- og miljøarbeidet, bl.a. ved bruk av mer tre i bygninger og styrking av dreneringsmuligheter, og selvsagt vil vi beholde den norske akvittent og ønsker fortsatt å stimulere potetsprittproduksjon.

Normalt skulle jordbruksoppgjøret vært sluttbehandlet i dag, derfor har jeg en kraftig henstilling til partene om å prioritere rask framdrift.

Målpris og kraftfôrpris har virkning fra 1. juli 2017, mens jordbruksavtalens budsjettstøtte har virkning fra 1. januar 2018. For å sikre at det blir praktisk mulig å få gjennomført reelle forhandlinger med de føringer som legges, fremmer Venstre forslag om å fastsette målpris og

kraftfôrpris før oppgjøret sendes tilbake. Venstre foreslår derfor de endringer i målpriser som ligger i jordbrukets krav og statens tilbud.

Venstre ønsker i mindre grad økning i kraftfôrprisen enn det som er forutsatt i statens tilbud, og foreslår at prisnedskrivningstilskuddet til norsk korn videreføres med uendrede satser, og at tilskuddet til norsk matkorn økes med 4 øre per kg fra gjeldende satser.

Biogass er en del av det grønne skiftet vi er inne i, og vi støtter III i tilrådingen, der Stortinget ber regjeringen om at det ved bygging av industrielle anlegg for produksjon av biogass basert på bl.a. matavfall også legges til rette for mottak av husdyrgjødsel.

Jeg vil benytte anledningen til å ta opp Venstres forslag i innstillingen.

I og med at vi også debatterer Innst. 372 S, om merkeordning på matvarer om dyrevelferd, grovfôrandel og antibiotikabruk, og Innst. 371 S, om et forbud mot burhøns og påbud om merking av egg fra burhøns inntil forbudet er iverksatt, vil jeg ta opp de forslagene Venstre har i de to sakene.

Og helt til slutt: Den landbrukspolitikk som er ført i denne perioden, er et resultat av en politikk som sentrum i norsk politikk har satt det mest solide stempelet på. Ikke minst det arbeidet som Venstre og Kristelig Folkeparti i dag har gjort, har bidratt til det. En miks av å beholde de institusjoner og den kultur som norsk landbrukspolitikk er tuftet på, samtidig som vi ser etter mulige nye innovative løsninger, er Venstre opptatt av, og det mener jeg vi har klart i den perioden vi nå er i ferd med å avslutte.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Representanten Pål Farstad har tatt opp de forslagene han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Knut Storberget (A) [10:38:15]: Venstre påtar seg et stort ansvar for utviklingen av norsk landbrukspolitikk med de grep man nå har gjort, og – jeg holdt på å si – de grep man ikke gjør. Det gjelder økonomien i dette – man kunne hatt en mulighet til å løfte dette noe mer enn hva Venstre nå signaliserer. Målpris på svin er en sak som har opptatt mange, og som er satt i spill på grunn av Venstres håndtering av dette. Oppkjøp når det gjelder geit, som jeg vet Venstre har vært opptatt av, er satt i spill. Satsing på økologisk landbruk er også satt i spill.

Er det slik at det på disse områdene – som kanskje ligger litt utenfor sjølve rammen – også er gitt signaler fra Venstre til regjeringa, når man nå skal forhandle med faglagene, og at man kanskje kan få resultater som faktisk vil samsvare mer med Venstres politikk enn det som foreligger i dag?

Pål Farstad (V) [10:39:17]: Når det gjelder spørsmålet om svin, klargjorde vi i jordbruksmeldingen ganske tydelig vår posisjon i det. Så det lar jeg ligge her.

Men når det gjelder både økologisk landbruk og andre forhold som representanten Storberget tok opp, er det ting hvor vi legger inn føringer, og som vi i dialog med stats-

råden har vært meget opptatt av blir tatt hensyn til inn i den prosessen som skal gå nå.

Så vil jeg si at vi satt jo i et samtalerom i noen dager, Storberget, undertegnede og flere andre, og det var et svar på det at vi ikke var fornøyd med det nivået vi lå på. Derfor ønsket vi å teste ut om det var riktig å gå sammen med resten av opposisjonen, men fant det beløpet som ble diskutert, for høyt.

Knut Storberget (A) [10:40:27]: Jeg undrer meg over Venstre, som nå setter disse tingene i spill og ikke får noen avklaring, men legger føringer – og risikerer å tape. Det er derfor jeg mener at Distrikts-Venstre går på en smell med det man nå gjør.

Men så er det snakk om prosess. Jeg hørte innlegget til Farstad nå, hvor han sa at man angir ramme og føringer. På slutten av innlegget snakket han også om minst 625 mill. kr. Oppfatter Venstre det nå sånn at man i de forhandlingene som skal føres, står fritt med hensyn til ramme, slik at man minst kan få 625 mill. kr, men at rammen også kan forhandles høyere, og at det ikke er noe tak på hvordan rammen skal være?

Pål Farstad (V) [10:41:14]: Venstre har ikke satt noe tak. Venstre har sagt 625 mill. kr. Det er vi bekvemme med, og det har vi redegjort for. Det mener vi er et betydelig løft – som også burde glede representanten Storberget – fra det som var det opprinnelige tilbudet, og det tilbudet som forelå ved bruddet. Så undertegnede er meget bekvem med hvordan dette nå skal tas videre. Jeg har forventninger til at vi her får gjennomslag for politikken som vi er opptatt av, og som vi har framført i teksten her.

Jeg tenker at vi skal vente med dommen over Venstre til vi har sett resultatet av den prosessen som skal gå. Og så må jeg virkelig forvente at partene går inn i den med liv og lyst.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [10:42:24]: Fra 1. oktober 2013 har representanten Farstad og jeg hatt mange samtaler og jobbet mye sammen, og jeg har stor respekt for representanten Farstad. Jeg tror ikke jeg røper for mye fra disse samtalerne hvis jeg beskriver Farstad med ett ord, og det ordet er «forutsigbarhet». Det er noe som representanten Farstad har vært opptatt av veldig mange ganger. I det som vi har på bordet i dag, er det på noen viktige områder ikke forutsigbarhet, f.eks. når det blir kutt og fjerning av arealtilskudd i sonene 1, 3 og 4. Disse kuttene gjør at vi får mindre matproduksjon, og det er dårlig for miljø og klima.

Jeg vet at representanten Farstad er opptatt av økologisk matproduksjon, og et av de beste områdene i landet når det gjelder produksjon av økologisk melk, er i Østfold. Den politikken som regjeringen nå legger opp til, slår beina under dette. Hvordan er det forutsigbarhet?

Pål Farstad (V) [10:43:35]: Først må jeg få lov til å takke for gode ord. Det var hyggelig, og dem sender jeg gjerne tilbake, med hensyn til de samtalerne som vi har hatt disse årene.

Når det gjelder økologisk jordbruk, har vi lagt inn en veldig klar forventning om at satsingen på det ikke skal svekkes. Og av og til må man stole på at det som man legger inn av forventninger, faktisk blir oppfylt. Jeg har for-

ventninger om at landbruksministeren virkelig tar hensyn til det i den prosessen som skal gå nå. Men når det gjelder melkeproduksjon, må jeg understreke at vi mener at den først og fremst skal skje i de distriktene hvor det ikke er mulig å dyrke korn, f.eks.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [10:44:48]: Stortinget er i en spesiell situasjon. Fremskrittspartiets hovedtalsmann sier at dagens vedtak vil gi flertall for regjeringas politikk, Venstre snudde i tolvte time – ville rose Venstre. Når en hører Venstres hovedtalsmann, må en legge merke til at Venstre ikke har fremmet forslag om vedtak om rammen når en står overfor fordelingsforhandlinger. Venstre har ikke avklart hva som er rammen. Det som blir sagt, tyder på at rammen er 755 mill. kr. Jeg vil ha en bekreftelse på om det er rammen som det skal fordeles ut ifra, eller ikke.

For det andre: Det skal fordeles penger ut ifra mindretallsmerknader fra Venstre. Det er jo en helt umulig situasjon. Venstre sier bl.a. at en skal videreføre økologisatsingen, noe som Venstre andre ganger i Stortinget har sagt er feil, fordi en har ønsket å styrke økologisatsingen.

Dette er bevisst uklart.

Pål Farstad (V) [10:45:53]: Når Venstre valgte å gjøre det på den måten vi gjorde det nå, var det fordi vi mente at rammen var for høy, slik som det lå an til å bli i de diskusjonene som vi hadde med bl.a. det partiet som Lundteigen representerer. For Venstre har det vært viktig å forsikre seg om, så langt som det er mulig, at det vi er opptatt av, og det vi har lagt inn av klare meldinger i tekst her, blir oppfylt. Vi har fått klare meldinger tilbake fra både statsminister og statsråd om at vi kan regne med at de forventningene som vi har, blir oppfylt. Det er mitt svar på det spørsmålet.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [10:47:09]: Eg opplever at representanten frå Venstre er veldig tydeleg på at ramma er 625 mill. kr. Samtidig seier representanten Farstad at det heller ikkje er noko tak, det skal ikkje leggast føringar på forhandlarane. Det betyr at ein også kan kome til eit resultat som er høgare enn 625 mill. kr. Stemmer det?

Pål Farstad (V) [10:47:34]: Ja, for oss er det bunnplanken som er viktigst. At vi har 625 mill. kr som bunnplanke, er det viktigste. Det føler jeg at det er bred og god enighet om. Det har også blitt tydeliggjort, mener jeg, av representantene fra Høyre og Fremskrittspartiet her i salen – dette vil bli fulgt opp. Jeg har ingen grunn til å tro noe annet. Så bunnplanken er 625 mill. kr. Eventuelle andre midler må komme oppå det. 625 mill. kr er bunnplanken.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [10:48:22]: SVs utgangspunkt for heile denne landbruksrike våren som vi har vore gjennom, har vore fire ting:

For det første har vi vore opptatt av tryggleik generelt. Noreg er i dag ikkje sjølvforsynt når det kjem til matproduksjon – langt derifrå. Vi er veldig avhengige av utanlandske innsatsfaktorar. I den tida vi lever i, med klimautfordringar og ei meir uroleg verd, er det enda viktigare at

ein i eit tryggleiksperspektiv begynner å byggje opp den norske kapasiteten til å produsere mat til eiga befolkning. Difor har vi i samband med jordbruksmeldinga kome med veldig konkrete formuleringar om kva som skal vere målsetjingane for norsk landbrukspolitik.

Punkt nr. 2 heng saman med dette. Skal vi klare å ha ein ordentleg mattryggleik i dette landet, må vi ta i bruk dei naturressursane som vi har i dette landet. Det betyr at vi må ha ein politikk som legg opp til å bruke heile landet, alle dei ressursane vi har tilgjengeleg i Noreg. Den utviklinga vi har sett over tid, der ein har sentralisert meir og meir av landbruksproduksjonen, og der ein har vore meir avhengig av innsatsfaktorar som ein har importert frå utlandet, har vi altså gått imot. Vi meiner det er feil utvikling, ho svekkjer norsk mattryggleik. Det er også grunnen til at vi i samband med meldinga og i forhandlingane rundt oppgjeret, som har starta, har tatt til orde for å etablere eit tak for kor mykje tilskot ein skal kunne få i landbrukspolitikken. Kvifor er vi opptatt av det? Jo, fordi det at ein ikkje har den typen tak i dag, gjer at ein har ein motor som driv gardbrukarane til å byggje større og auke produksjonen sin, og som dermed sørgjer for å erverve seg meir av rettane til å produsere.

Det tredje punktet er miljø, i brei forstand. Det strekkjer seg frå SVs engasjement for økologisk landbruk, som ikkje berre har viktige effektar for jordhelsa og utviklinga av ho, men som også er eit svar på den utviklinga vi ser blant forbrukarane, som i stadig større grad etterspør det. Skal vi halde på det importvernet som vi har i Noreg i dag, er det heilt avgjerande at vi får auka den økologiske produksjonen.

Klimaet veit vi er ei utfordring for verda og for norsk landbruk, og her har vi peika på mange ulike forslag, som vi også har tatt med oss inn i forhandlingane.

Til slutt, og ikkje minst, inntekter: Skal ein auke Noregs kapasitet til å produsere mat, må ein rekruttere bønder til yrket og gjere det lukrativt å starte som bonde. Det er store og aukande forskjellar i inntekt i jordbruket. Ein ser at jo større bruk ein har, jo større inntekt har ein. Det er feil utvikling, spesielt viss målsetjinga er å ta i bruk meir av dei norske ressursane. Da må ein fordele i mykje større grad. Difor har vi ønskt å drive ein veldig aktiv fordelingspolitikk gjennom heile denne våren.

Det har vore ein veldig fin prosess – i alle fall med nokre – i løpet av forhandlingane på Stortinget. SV har samarbeidd godt med Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet om å bli einige. Vi samarbeidde godt også med Venstre ei stund, før det plutsleg ikkje var mogleg å samarbeide meir.

Vi har fått til ei løysing som har ei veldig sterk distriktsatsing. Vi styrkjer dei små og mellomstore bruka betydeleg samanlikna med det som er opplegget til regjeringa. Det er satsingane på Vestlandet og i Nord-Noreg som har blitt sterkest prioritert i vårt opplegg – gode satsingar på geitebønder og dei minste sauebruka. Ikkje minst tar vi til orde for å etablere eit nytt verkemiddel i landbrukspolitikken, eit driftsvansketilskot, som vi verkeleg håper at vi klarer å få fleirtal for i dag, sjølv om det ikkje har kome heilt klare signal frå Venstre om det enno. Det kan gi eit viktig tilskot til verkeleg å ta i bruk dei delane av landet der det er vanskelegare å drive.

Dette har vore ein veldig spesiell prosess, og vi blir no kasta ut ein situasjon som ingen veit kvar vil ende. SV har

ofte blitt kritisert for å svekkje forhandlingsinstituttet når vi har tatt til orde for å justere det opplegget som partane har kome fram til i forhandlingar. Herregud – kva er no bestillinga? Er det 625 mill. kr? Kan ein gå over det? Kva slags forhandlingar er dette? Når skal Stortinget på banen igjen?

Det er så mange uavklarte spørsmål i denne saka at det er ingen som sikkert kan vite om det er det komplette kaos vi styrer mot, eller ikkje. Det er Venstres ansvar.

Presidenten: Ønsker representanten Knag Fylkesnes å ta opp det forslaget som SV har i sak nr. 3?

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [10:53:30]: Det vil eg absolutt.

Presidenten: Representanten Torgeir Knag Fylkesnes har tatt opp det forslaget han refererte til.

Statsråd Jon Georg Dale [10:54:00]: Eg skulle gjerne stått her i dag basert på at vi hadde landa ein jordbruksavtale med Bondelaget og Bonde- og Småbrukarlaget for det komande året. Eg meiner det ligg eit ansvar på staten å prøve å få til slike avtalar, og eg meiner at staten strekte seg langt i tilbodet, men òg gjennom forhandlingane, om både ramme og innretning for å få det til. Dessverre lukkast ein ikkje med det.

Likevel meiner eg at den situasjonen vi no har i Stortinget, trass i nokre innlegg her, er oversiktleg. Han er handterbar for staten når ein får den bestillinga som fleirtalet i denne salen ser ut til å slutte seg til i dag. Det gjev eit grunnlag for å handtere dette ferdig. Sidan hovuddiskusjonen ikkje har gått kring tilbodet frå staten, men rundt kva som no skjer, skal òg eg bruke mesteparten av innlegget mitt på det.

Det er fleire problemstillingar som har vore løfta, men lat meg først som sist slå fast: Eg har teke signala frå Venstre. Eg veit kvar det politiske landskapet ligg. Og jordbruket kan rekne med at dei får eit tilbod i tråd med Venstres merknad. Men det er med jordbruket eg forhandlar, ikkje med stortingssalen. Det betyr at detaljar om «viss om at, dersom at» avklarar avtalepartane når ein no sender det tilbake. Difor ber eg om at Stortinget òg har respekt for at forhandlingsinstituttet medfører at forhandlingspartane forhandlar i ein forhandlingssituasjon, og at ein ikkje gjer det i ein debatt i Stortinget. Med den løysinga stortingsfleirtalet no vel, må svara mine gå til forhandlingspartane. Men innretninga og rammene som Venstre legg føringar for i dag, har eg teke signala om. Jordbruket kan rekne med at staten opptrer med reell forhandlingsvilje, basert på Stortingets føringar.

Eg opplever at stortingsfleirtalet i dag seier klart at bakgrunnen for at ein vel å handtere jordbruksoppgeret for neste år på den måten ein no gjer, er at ein ønskjer og meiner at den måten å gjere det på er det som i størst grad vararetek forhandlingsinstituttet. Då ligg det på meg å gjere det på eit slikt vis at òg partane opplever at vi er i reelle samtalar. Det kan Stortinget leggje til grunn at eg kjem til å gjere.

Vi har framleis mykje ugjort. Noko av det som gler meg i dag, er at Venstre òg er tydeleg på nokre andre område, f.eks. kanaliseringspolitikken – det som lenge har vore ei heidersnemning i eit samla storting, det viktigaste grunn-

laget for å auke total matproduksjon og dermed nå det produksjonsmålet som Stortinget fastsette ved behandlinga av jordbruksmeldinga. Men ein kan ikkje tru at ein oppnår best mogleg kanaliseringsspolitikk med å late vere å tore å prioritere. Difor har eg vore tydeleg på det i det første tilbodet mitt til jordbruket, og difor er eg glad for at òg Venstre no klart seier at kanaliseringsspolitikken er viktig. For delinga, styrkt kornøkonomi i kornområda og styrkt incentiv til grasproduksjon i distrikta sluttar Venstre seg til. Det er veldig bra.

Men denne diskusjonen treng òg at vi baserer han på kva som er landbrukspolitisk oppnåeleg. No har vi i eit par timar diskutert inntektsmålet for jordbruket, men bønder er ikkje lønsmottakarar. Dei er sjølvstendig næringsdrivande. Stortinget har gjennom denne debatten bore preg av at ein no lovar bøndene eit visst inntektsnivå. Det er det ingen som gjer. Det er heller ingen som kan gjere det. Det ein kan love norske bønder, er eit subsidienivå som er fastsett av Stortinget. Men korleis det slår ut på inntekta til sjuande og sist, kan Stortinget aldri garantere for, for bøndene hentar heldigvis mesteparten av inntekta si i marknaden. Den innretninga opposisjonen no peikar på, er at dei vil bruke mest pengar i dei produksjonane der vi allereie har marknadsbalanse eller overproduksjon. Konsekvensen av det kan vere at subsidienivået går opp, men at inntektene går ned fordi situasjonen i marknaden vert forverra.

Difor var det på tide at Arbeidarpartiets Knut Storberget gjorde det han gjorde i replikkordskiftet med Morten Ørsal Johansen, nemleg å avklare korleis ein skal forstå inntektsmålet. Det var nytt frå Arbeidarpartiet. Eg har prøvd å få svar på det dei siste dagane, men det avklarte Storberget godt i dag. For neste år meiner Arbeidarpartiet at det krevst ei ramme på 790 mill. kr, i framtida må ein ta omsyn til marknadsbalansen. Det er avklarande for korleis vi faktisk skal forstå inntektsmålet. Men bøndene er ansvarlege for marknadsituasjonen, og det er grunnen til at Stortinget sluttar seg til å la dei behalde mange av marknadsordningane. Bøndene har òg ansvar for å hente ut pris i marknaden, og difor har staten aldri før henta ut meir i målpris enn jordbruket har kravd, fordi det er jordbruket sjølv som faktisk må bere kostnaden om dei ikkje når målet. Då gjev ikkje det den inntektsveksten som enkelte av dei som har hatt ordet før meg, framstiller det som, om ein ikkje lukkast.

Det er det som er det største skiljet i dag. Arbeidarpartiet meiner noko anna no enn dei alltid har meint når dei styrer, og dei meiner noko anna enn dei trur – det er berre ein påstand. Dei meiner noko anna no enn dei vil meine om dei kjem i ein styrande posisjon igjen, fordi Arbeidarpartiet har brukt å vere ansvarleg i landbrukspolitikken. Dei har skjøna at det er ein balanse mellom prisuttak og inntekter over statsbudsjettet. Det viktigaste vi har oppnådd i desse fire åra, er faktisk å få bøndene til å hente ut meir i marknaden og mindre i overføringar. Det har samtidig medført at inntektene har gått opp. Det er den politikken det er viktig at vi fører vidare. Det er bra at Arbeidarpartiet no har avklart inntektsmålet.

Eg registrerer at eg openbert må ha misforstått Stortinget i ein ting då eg såg merknadene til jordbruksmeldinga. Det gjeld forståinga av at ein ønskte auka produksjon på norske ressursar. Basert på dei debattane vi har hatt, innbilte eg meg at det betydde auka kraftfôrpris for å styrkje konkurransekrafta til norsk grasproduksjon. Per Olaf

Lundteigen, som sit som representant i denne salen i dag, har sagt på inn- og utpust i 30 år at det er forståinga.

Eg la det til grunn. Det er mogleg, når ein les stortingsfleirtalet i dag, at eg ikkje burde ha gjort det. Eg trudde stortingsfleirtalet meinte at det var den måten ein kunne auke verdien av norsk gras på. Eg har åtvare mot for sterke steg på det fordi det slår uheldig ut på kraftfôrkrevjande produksjonar, men Stortinget har vore veldig tydeleg på at det er nødvendig. I dag må Per Olaf Lundteigen, med mindre han avklarar noko anna, stemme for å redusere kraftfôrpriisen utover det opphavlege tilbodet frå staten.

Ei mindretalsregjering styrer alltid basert på det fleirtalet ein har i Stortinget, men i enkelte spørsmål har stortingsfleirtalet vist seg å vere skiftande i løpet av kort tid. Det skjedde med inntektsmålet, men det er ikkje Venstre, Høgre og Framstegspartiet som har snudd. Høgre og Framstegspartiet har jo vore med på å fastsetje inntektsmålet i merknaden til jordbruksmeldinga, nettopp fordi forståinga var kjend. For fleirtalet i Stortinget var forståinga kjend, og så framstiller ein det som om det er fleirtalet som har snudd. Det er ikkje fleirtalet som har snudd. Det er fleirtalet som har stått fast, og det er andre som har navigert. Det er ikkje noko gale i det, om ein er ærleg på at det er det ein gjer. Eg opplever at Arbeidarpartiet var det i replikkordskiftet etter Morten Ørsal Johansen. Det er difor igjen mogleg for meg å sjå at sjølv om ein er einig om budsjettoverføringane i 2018, er ein framleis ikkje einig frå opposisjonen si side om kva inntektsmålet faktisk inneber.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Knut Storberget (A) [11:04:21]: Hele dette jordbruksoppgjøret har vært en svært uryddig prosess, og den blir ikke ryddigere etter at vi har hørt partiene – og for så vidt også statsråden – i dag.

Nå har vi hørt fra representanten Farstad at 625 er bunnplanken i det som skal legges fram, og at det slettes ikke er noe tak. Vi har hørt fra representanten Ørsal Johansen at ved brudd i disse forhandlingene får Stortinget ta stilling til saken på nytt.

Jeg har lyst til å utfordre statsråden: Ser han at dette blir uryddig overfor jordbruket som sådant, og at det ville vært bedre om man fra regjeringens side faktisk hadde forankret i forkant, før man startet de reelle forhandlingene, og så hva slags flertall man hadde i Stortinget, at rammen faktisk lå høyere enn det man la til grunn fra statens side, og at man da ville fått reelle forhandlinger? Det som virkelig undergraver forhandlingsinstituttet, er jo at man ikke har forankret, ikke operert i tråd med det som Stortinget sa for noen uker siden.

Statsråd Jon Georg Dale [11:05:26]: I den augneblinken staten forankrar forhandlingsposisjonen sin i Stortinget før ein forhandlar med jordbruket, er Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag sjakk matt. Slik har forhandlingsinstituttet aldri, så vidt eg veit, vore praktisert. Så den situasjonen som representanten Knut Storberget no ber om, ville ha medført at forhandlingsinstituttet, slik det er formulert i hovudavtalen, kollapsa. Men det er enkelt å forstå føringane frå Venstre. Dei seier: formell ramme 625. Det sa også representanten Pål Farstad no. Og så seier dei at utover det kan ein bruke frigjorde midlar frå LUF – 130 mill. kr, seier dei om det i

merknaden sin – til fordeling. Så fortolkinga av det er veldig enkel – dersom ein ønskjer å skjønne fortolkinga.

Knut Storberget (A) [11:06:22]: Da forstår jeg det slik at statsråden oppfatter Venstres føring – 625 – som det fastsatte beløpet.

Det ville vært interessant å høre: Skal man forhandle om det viktigste instrumentet i jordbruksoppgjøret, altså rammen, eller skal man ikke?

Det andre er: Det er jo mange andre spørsmål man har vært opptatt av. Målpris på svin er et slikt spørsmål. Nå sier statsråden at han skal lytte til signaler fra Venstre. Representanten Farstad sa i forrige replikkrunde at det hadde Venstre uttalt seg helt klart om når det gjaldt jordbruksmeldinga. Er det slik at Venstres oppfatning knyttet til målpris på svin også vil være førende for de forhandlingene statsråden nå går inn i?

Statsråd Jon Georg Dale [11:07:10]: Viss representanten Storberget vil drive jordbruksforhandlingar med meg, bør han søkje jobb i Norges Bondelag eller Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Eg driv ikkje jordbruksforhandlingar her. Jordbrukarane som eg veit sit på galleriet, skal kunne forvente at eg opptre ryddig, og det har eg tenkt å gjere. Det betyr at spørsmål som indikerer avklart forhandlingsposisjon frå staten, utan at eg har varsla forhandlingspartane om det, vil verken representanten Knut Storberget eller andre representantar i denne salen få svar på. Det ville undergrave forhandlingsposisjonane. Ein må gjerne spørje, men det svaret vil dei som eg forhandlar med, få, og ikkje Stortinget, på noverande tidspunkt.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [11:08:03]: Statsråden understreker mange ganger i sitt innlegg at han har skjønt innretningen og føringene fra Venstre, og at han vil legge dette til grunn. Alt annet hadde vært oppsiktsvekkende. Jeg forventer ikke at statsråden skal forhandle her i Stortinget, men at man skal forhandle på et eller annet tidspunkt – kanskje til uken eller noe sånt.

Jeg har et konkret spørsmål om de forhandlingene som var. Statsråden behøver ikke røpe fra forhandlingene, men 410 mill. kr, som var statens tilbud, hvor mye løfting av inntektene ville det gi? Jeg forventer at statsråden også legger tidligere merknader og føringer fra denne sal til grunn – så hvor mye ville 410 mill. kr gi i løfting av inntektene til bøndene?

Statsråd Jon Georg Dale [11:09:06]: Under føresetnad av at ein klarte å halde marknadssituasjonen omtrent som han er, ville det løfte inntektene med 410 mill. kr. Det går for så vidt fram av spørsmålet. Men utover det ville jordbruket dersom dei betra marknadbalansen, kunna hente ut inntil 350 mill. kr til. Viss ein hadde gjort det, snakkar vi altså om betydeleg høgare beløp. Dette har vore heilt avklart frå staten sin posisjon heile tida. Ein har fått eit tilbod som vi la på bordet i utgangspunktet, som gjorde det mogleg med ein viss inntektsvekst, men som ville medført at jordbruket måtte ta ansvar for overproduksjon viss ein skulle kome opp i ei like høg inntektsutvikling som andre grupper måtte ha, i prosent. Det framstår av og til her som om det er kjent kva inntektsoppgjøret for lønsgruppene vil vere neste år. Det er det som kjent

ikkje forhandla om enno, så det er i så tilfelle i beste fall eit anslag.

Geir Pollestad (Sp) [11:10:16]: Eg vil minna statsråden om at det ikkje berre er omsynet til jordbruksforhandlingane han skal vareta, han skal vareta omsynet til Stortinget, og det bør statsråden vera oppteken av, for det vert lagt opp til at me i dag skal vedta årets jordbruksoppgjør, trass i at representanten Morten Ørsal Johansen har skapt litt usikkerheit rundt det.

Derfor fortener Stortinget å få veta: Kva er det me vedtek i dag? Er det, som Pål Farstad seier, fulle forhandlingar med 625 som botnplanke der ein kan auka budsjettmidlar opptil 770, 790, 890 mill. kr? Eller er det fordelingsforhandlingar med ei ramme på 625 mill. kr? Eller er det fulle, opne forhandlingar som kan innebera at ein kan kome på tal både høgare og lågare enn 625?

Statsråd Jon Georg Dale [11:11:07]: Det som eg vil presentere for jordbruket, er eit tilbod i tråd med Venstres merknad. Den anviser ei formell ramme på 625 mill. kr, og så seier ein at ein ytterlegare kan fordele 130 mill. kr frå eigenkapitalen i LUF. Det er oversiktleg.

I tillegg til det anviser merknaden frå Venstre nokre politiske føringar, som eg naturlegvis vil ta omsyn til i tilbodet til jordbruket. Det er avklart. Men når det gjeld detaljspørsmål om korleis dei vidare forhandlingane går: Når Stortinget ber staten om å ta opp igjen forhandlingar – det er det vedtaket Stortinget kjem til å gjere i dag – meiner eg at dei samtidig må ha respekt for at det faktisk set statsråden i ein posisjon der han skal over i ein forhandlingsprosess, basert på at stortingsfleirtalet ber om det. Då er ein nøydd til å ha respekt for den prosessen.

André N. Skjelstad (V) [11:12:16]: Jeg ønsker bare å være sikker på at vi har samme forståelse, statsråden og mitt parti. Som også representanten Farstad sa: Det som er til fordeling, er 625 mill. kr pluss 130 mill. kr, det er vi tydelige på, altså 755 mill. kr – mot det som er til fordeling fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet med flere, som er på 745 mill. kr.

Jeg ønsker å få svar på det, men jeg ønsker også en refleksjon rundt noe jeg er svært kritisk til. Jeg er kritisk til at det blir tatt ut mye, et høyt målprisanslag, også i regjeringens forslag, som fylles på med nye 45 mill. kr. Jeg vet ikke om statsråden synes at 150 mill. kr er for mye, men hva kan 195 mill. kr i økte målpriser indikere på utslag framover, også med hensyn til tenkt overproduksjon osv.?

Statsråd Jon Georg Dale [11:13:20]: Dersom ein oppnår målpris, medfører det at dei som produserer mest, får høgast utvikling i inntekt basert på prisuttak. Men det er jo ingen tvil om at det ville vere ein heilt ny praksis viss ein no begynte å ta ut meir i målpris enn det som bondeorganisasjonane, deira medlemmer som har ansvaret for overproduksjon, faktisk krev. Eg synest det ville vere oppsiktsvekkjande, og eg er derfor glad for at Stortinget ser ut til å følgje regjeringas forslag til målprisar. Det er i det som vi definerer som ytterkant av det som var ansvarleg å ta ut i målpris i år. Vi strekte oss dit fordi jordbruket kravde det.

Men vi er heilt einige om ramme, vi er heilt einige om innretning. Eg er veldig glad spesielt for at Venstre bekref-

tar at kanaliseringspolitikken ligg så tydeleg. Ein vil få ei formell ramme på 625 mill. kr, som begge Arbeidarparti-representantane har vore innom, og så kan ein ytterlegare fordele 130 mill. kr. Det gjev då ei totalramme til fordeling på 755 mill. kr, mens 625 mill. kr av dette er formell ramme.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [11:14:33]: Viss vi legg alle teatraliske fakter til sides, så er det jo ein ganske kritisk situasjon vi står i no på mange vis for veldig mange menneske der ute, og det er med éi stemme overvekt at dette blir vedteke i Stortinget. Det er det knappast moglege fleirtalet som kan skapast, og dermed blir det så ekstremt viktig det statsråden no skal seie. Og derfor håpar eg han kan svare veldig klart og tydeleg på det, utan mykje om og men, så dette vil vere klart for oss alle. Og det er om statsråden kan bekrefte Farstads botnplanke og fortelje oss andre på Stortinget: Når skal landbruksoppgjøret 2017 behandlast av Stortinget?

Statsråd Jon Georg Dale [11:15:25]: Det siste avgjer ikkje eg. Eg kan avgjere kva tid dei sender det til Stortinget, men kva tid dei skal behandle det, får Stortinget leggje opp sin eigen plan for. Men eg har forstått signala frå Venstre, seinast no bekrefte av representanten André Skjelstad. Det blir ei formell ramme, som Venstre legg til grunn i sin merknad, på 625 mill. kr. Ytterlegare 130 mill. kr frå eigenkapitalen i LUF kan fordelast.

Viss ein er oppteken av føreseielegheit for produsentane, er det kanskje på tide at opposisjonen no faktisk høyrer på det som fleirtalet seier, i staden for å spreie unødig usikkerheit rundt kva Stortinget i dag vedtek. Eg seier at eg vil leggje Venstres merknad til grunn. Den er klar og tydeleg både på formell ramme og på ytterlegare midlar til fordeling. Så viss ein er oppteken av produsentane sitt ve og vel i dette, er det på tide å slutte med det politiske spelet.

Presidenten: Replikkordskiftet er over.

Odd Omland (A) [11:16:38]: For ca. to måneder siden vedtok vi en ny landbruksmelding, der vi ga klare føringer for hvordan vi skulle utvikle landbrukspolitikken videre. I debatten den gang var både jeg og mange andre veldig klare på at dette var føringer som vi forventet at ministeren tok med seg i de videre jordbruksforhandlingene. Det er alltid lurt av en minister å lytte til Stortinget. Det har ministeren valgt ikke å gjøre, og det er grunnen til at vi er havnet i denne vanskelige og uoversiktlige situasjonen.

Det nytter ikke å tro at en kan videreføre Fremskrittspartiets landbrukspolitikk og velge ikke å lytte til Stortingets føringer, og deretter prøve å skjule seg bak forhandlingsinstituttet, et institutt som Fremskrittspartiet selv er imot. Da ender det som det gjør, og da må ministeren ta det ansvaret.

Nå har representanten Knut Storberget redegjort godt for Arbeiderpartiets posisjon i saken. Jeg vil likevel uttrykke at jeg er veldig glad for at Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og SV har samlet seg om et felles forslag, som baserer seg på de føringer som ble lagt til grunn da vi behandlet landbruksmeldingen.

Samtidig vil også jeg uttrykke en stor skuffelse over Venstre, som valgte å trekke seg fra disse forhandlingene

– for Distrikts-Venstre må det ha vært en stor nedtur. Og som vi har sett i media, føler landbruket seg svikket. Under årsmøtet i bondelagene i Agder var Venstres kandidat veldig klar på at i denne saken kunne Agder-bonden stole på Venstre.

Jeg skal bruke resten av mitt innlegg til å si noe om, prate litt om, distrikt og struktur og satsingene på små og mellomstore bruk.

Jeg registrerer at Høyre og Fremskrittspartiet i landbruksmeldingen sa at landbrukspolitikk ikke er en del av distriktspolitikken, et syn som Arbeiderpartiet og heller ikke – heldigvis – Stortinget langt fra deler.

For å nå våre målsettinger om økt matproduksjon basert på norske ressurser og et landbruk over hele landet er det viktig å redusere inntektsgapet, men det er også viktig å stanse den politikken som denne regjeringen har ført for å få til store strukturendringer.

I vårt opplegg, som vi har sammen med Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og SV, har vi gjort klare prioriteringer for å få til en annen retning. Vi har sett at regjeringens forslag til omlegging av beitetilskudd fører til veldig store utslag mellom ulike bruk i distriktene, noe som skaper for lite forutsigbarhet. I tillegg vil det kunne bidra til gjengroing. Derfor har vi lagt inn en reversering av regjeringens omlegging av beitetilskuddet og sagt at utmarksbeite skal styrkes, i tråd med meldingen. Vi har en styrking av arealtilskuddet i sone 5–7, en kraftig økning av driftstilskuddet til melke- og ammekyr samt en økning av distriktstilskuddet til kjøtt. Vi øker dyretilskuddet for små og mellomstore sauebruk, øker tilskuddet til veterinærreiser, øker tilskuddet til velferdsordninger og øker, som en var inne på her, til 2 000 kr per dekar til drenering.

Vi vil prioritere høyere 15–30-kyrsfjøs innenfor IBU-ordningen og mener at det bør gis støtte uten krav om økning i produksjonen, og at støtteandelen til dette må økes særskilt for denne gruppen, da investeringskostnadene for denne gruppen ligger høyere per dyr. Vi vil heller ikke la Troms og Finnmark komme inn under beløpstaket.

Når vi ser hvordan dette slår ut i forhold til referansebrukene, kommer vårt forslag i forhold til regjeringens veldig bra ut og gir et betydelig løft for landbruket i hele landet. Distrikter som Agder – der jeg kommer fra – Vestlandet og Nord-Norge ville blitt godt fornøyd med vårt forslag.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en talletid på inntil 3 minutter.

Dag Terje Andersen (A) [11:21:59]: Det er en ganske spesiell situasjon å være i, at vi nå har til behandling jordbruksavtalen, og at Stortinget foreslår endringer i det som har kommet fra regjeringa. Det er jo ikke vanlig. Vi i Arbeiderpartiet er veldig opptatt av forhandlingsinstituttet og det systemet vi har for jordbruksforhandlinger i Norge. Det har tjent landbruket godt, det har tjent samfunnet godt, og det er i stor grad det som har bidratt til at Norge er et samfunn som skiller seg ut på mange måter. En av dem er at vi har god bosetting og god aktivitet over hele landet. Jordbruket er viktig med hensyn til det.

Det er riktig at det vanlige er at hvis det blir brudd, så er det statens tilbud som blir vedtatt i Stortinget. Men det må altså ikke være sånn, for det hviler jo på en forutsetning om at regjeringa faktisk forholder seg til hva Stortinget har

vedtatt av landbrukspolitikk. Det er det som er utfordringen i den situasjonen vi er i i dag, at vi for kort tid siden diskuterte landbruksmeldinga her i denne salen, og statsråden på punkt etter punkt ikke fikk med seg stortingsflertallet på den utviklingen han ville ha, men kom allikevel med et tilbud i forhandlingene som ikke ivaretar Stortingets vilje. Da har ikke Stortinget noe annet valg enn å gjenta hva som er Stortingets vilje. Det er det som er det spesielle i den situasjonen vi nå er i.

Jeg er veldig glad for at – ja, hvordan blir det – det største mindretallet, altså innstillinga fra komiteen, ivaretar kjente størrelser som fordelingspolitikk, distriktpolitikk og kanaliseringpolitikk på en god måte, i tråd med det landbruksmeldinga sa, men altså ikke i tråd med det statsråden har lagt fram. Det er altså sånn at landbrukspolitikken i Norge er spesiell, og det har bidratt på en positiv måte til at Norge er spesielt.

For oss i Vestfold betyr landbrukspolitikken mye for jordbruket, også for skogbruket, men ikke minst som grunnlag for foredling. Når vi nå har en statsråd som i hvert fall har et partiprogram som sier at en egentlig er skeptisk til hele jordbruksavtalesystemet, og som er skeptisk til eller imot at vi skal ha tollvern, som er en forutsetning for næringspolitikken og de mange tusen arbeidsplassene i f.eks. Vestfold, ja, så får vi ikke en ny og riktig retning før vi får en ny regjering.

Ove Trellevik (H) [11:25:22]: Førre talaren tok til orde for at det var ein spesiell situasjon. Eg må seia det er ganske spesielt når så å seia eit samla storting har som mål å redusera inntektsgapet, at nokon vel å tolka det som at inntektsgapet skal tettast – og ikkje nok med det, det skal òg tettast ganske raskt. Det må ikkje vera tvil om at Høgre ønskjer å vera med å redusera inntektsgapet, men me har altså ikkje teke til orde for at det skal tettast over natta og på kort sikt. Men me ønskjer å bidra til at det vert redusert.

Me merkar det både i debatten her i dag og i andre debattar, at ein driv ein form for overbodpolitikk innanfor fleire sektorar. Det gjeld ikkje berre i landbrukspolitikken, det gjeld i verkemiddelapparatet elles, i andre støtteordningar og ikkje minst innanfor samferdsel. Eg må seia at den ansvarskjensla me opplevde under Stoltenberg si tid i Arbeidarpartiet, den er på ein måte definitivt forlaten i Arbeidarpartiet slik me høyrer dei i debatten her i dag og i andre saker.

Med det tempoet Arbeidarpartiet legg opp til når det gjeld å tetta inntektsgapet, er det altså så mykje som 3 mrd. kr me må auka rammene med i dei åra som kjem – kanskje på nokre få år og innanfor neste periode – utan at ein er villig til å ta inn over seg at ein skal sjå på andre delar av målet med landbrukspolitikken, og ta inn over seg dei marknadsmoglegheitene marknaden gjev. Dette er ein ny politikk Arbeidarpartiet er kome med, som eigentleg står i stor kontrast til den landbrukspolitikken Arbeidarpartiet har ført gjennom fleire tiår.

Den politikken denne regjeringa har ført, har vist at han verkar i praksis. Produksjonen aukar, omsetjinga av lokal mat aukar, reduksjonen i talet på bruk flatar ut, og i min del av landet, på Vestlandet, har me høg investeringsvilje. Ifølgje NIBIOs driftsgranskingar for 2015 var nettoinvesteringane høgast på Vestlandet. Det vitnar jo om at dei

trur på landbrukspolitikken og på Vestlandet. Produktiviteten aukar, og bøndene tek meir ut i marknaden.

Alt i alt meiner eg at landbrukspolitikken er på god veg over heile landet. Me skal ha ein variert bruksstruktur, og me skal ha landbruk over heile landet. Det legg altså denne regjeringa godt opp til.

Tore Hagebakken (A) [11:28:25]: En bevisst og aktiv landbrukspolitikk gjennom flere tiår har lagt grunnlaget for et mangfoldig landbruk med variert bruksstruktur i Norge. Denne strukturen er sårbar for deregulering og sentraliserende tiltak. Bøndernes inntektsnivå og innretningen på jordbruksoppkjøret er avgjørende for hvordan framtidens landbruk vil framstå i Norge. De fleste norske bønder er i det hele tatt ganske sårbare for mer Fremskrittsparti- og Høyre-politikk – og nå kan jeg også ta med Venstre-politikk.

Nå må de minste og mellomstore brukene løftes når det gjelder både inntektsnivå og muligheter til å gjøre nødvendige investeringer. Inntektsgapet mellom bonden og andre sammenlignbare yrkesgrupper må tettes – eller reduseres, så Høyre skjønner hva jeg prater om, for jeg vil ikke etterlate noe inntrykk av at man har spanderbuksene på fra det holdet i denne sammenhengen.

Nå kunne vi fått til et bra oppgjør her og nå, med en helhetlig, god pakke som ville økt bøndenes kjøpekraft, gitt bedre fordeling og fått mye på rett vei igjen – som f.eks. regjeringas kutt til beitetilskudd.

Det så lovende ut for bøndene og Distrikts-Norge, norsk matproduksjon og -beredskap før Venstre plutselig tok rennefart og hoppet i armene på Fremskrittspartiet og Høyre. En lykkelig slutt, kalte representanten Ørsal Johansen det hele og roste Venstre. Jeg håper mange bønder og andre med sterkt engasjement for distriktsarbeidsplasser og matproduksjon i vårt felles hjemfylke, Oppland, hørte innlegget hans. En som har delt ut så mange milliarder til landets rikeste uten å blunke, har minimal troverdighet når han står her, stram i maska, og prater om hvor uansvarlig det er å gi bøndene litt ekstra for å tette noe av inntektsgapet.

Nå er alt uvisst. Men den alliansen Venstre valgte bort til fordel for ytre høyre, er en sterk allianse. Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og SV har sammen laget en solid plattform for framtiden, med en økonomisk ramme på 790 mill. kr. Så får vi håpe valgresultatet vil gjøre det mulig å gjennomføre denne politikken raskt, til beste for landbruket og landet som helhet. Mange er utålmodige, og det er sannelig ikke rart.

Laila Davidsen (H) [11:31:27]: Det er heldigvis tverrpolitisk enighet om at landbruket er en viktig næring i Norge, og at vi skal ha et levende landbruk over hele landet. Nå er endelig norsk jordbruk inne i en god utvikling etter fire år med Høyre og Fremskrittspartiet i regjering. Det samlede produksjonsvolumet øker, omsetningen av lokalmat øker, investeringsnivået øker, og inntektene til bøndene øker. Ja, politikk virker. Areal over hele landet skal tas i bruk, og det skal legges til rette for større inntektsøkning for små bruk enn for store bruk.

Men jeg må også knytte noen betraktninger til utmarksbeite. Det er et veldig viktig tiltak både for å utnytte beiteressursene og for å bevare kulturlandskapet. Men det er ikke like lett å gjennomføre i praksis i alle delene av lan-

det, både på grunn av manglende tilgang på utmarksbeite og på grunn av tidligere vedtak gjort i denne salen. For gjennom mange år har et flertall på Stortinget sagt at det er greit å tillate at både jerv, gaupe, ørn og andre rovdyr er i de samme områdene som bøndene bruker som utmarksbeite for sine sauer. Det har ført til at en rekke bønder ute i distriktene har kastet inn håndkledet og lagt ned driften. Det er ikke greit at bøndene ute i distriktene skal måtte finne dyrene sine både lemlestet og skadd med Stortingets velsignelse.

Mitt håp er at hvis Stortinget virkelig mener alvor med ønsket om landbruk over hele landet og økt utmarksbeite, tar man også en ny gjennomgang av rovdyrforliket. Det har ikke fungert, og bøndene tvinges ut i takt med at rovdyrene kommer inn. Vi trenger flere og større beiteprioriterte områder, og der mener jeg det må være lav terskel for å ta ut de dyrene som faktisk ikke skal være der.

Trine Skei Grande (V) [11:34:05]: Med alle de store utfordringene vi står overfor, om det er klima eller befolkning eller utvikling av Norge eller det grønne skiftet, er det viktig å ha en landbrukspolitikk som gjør at vi bruker alle arealene i dette landet til å produsere mat og bruker fotosyntesen til det gode for landet. Det er viktig å ha langsiktighet, det er viktig å ha stabilitet, det er viktig å ha god plantehelse, det er viktig å ha god dyrehelse og dyrevelferd i norsk landbruk. Det er basisen for Venstres landbrukspolitikk.

Det er viktig å bruke all jorda til produksjon fordi vi vet at klimautfordringene vil gi oss store utfordringer når det gjelder å ha matproduksjon på steder vi i dag har stor matproduksjon. Da er det viktig at vi tar ansvar i vårt landbruk og bruker all jorda vi kan bruke til matproduksjon. Vi vil ha variert struktur, vi vil ha rekruttering, og vi vil ha en differensiert landbrukspolitikk som gjør at vi får investert rundt omkring, om det er store eller det er små. Vi vil ha et forhandlingsinstitutt som faktisk fungerer, et forhandlingsinstitutt som vi ønsker å styrke, ikke å svekke, sånn som et mindretall i salen gjør i dag.

Debatten om inntektsmålet er ganske underlig. Det er stort sett bare SV som har stått stabilt, mens andre flakker litt rundt. Nå har Arbeiderpartiet prøvd å komme tilbake igjen i dag til det de mente i forbindelse med landbruksmeldinga. Men debatten i det offentlige har vært underlig. Jeg vil nevne noen hovedpunkter.

Vi er skeptiske til ikke å høre på landbruket når det gjelder målpris på melk. Vi frykter at å øke den vil gi en stor overproduksjon, og jeg mener at vi skal ha såpass respekt for landbruket at vi skal høre på dem når den redselen er der.

Jeg mener at vi skal ha kornproduksjon på den beste jorda, og så skal vi bruke andre deler av landbruket vårt til dyreproduksjon og stimulere til grovfôr. Da kan vi ikke flytte dyreproduksjonen ned til flatbygdene. Da kan vi ikke svekke distriktslandbruket, som er alternativet til Venstres forslag her i dag.

Jeg er kjempeglad for at vi får subsidiær tilslutning til det som er Venstres forslag her i dag. Jeg syns det er ganske klart at statsråden har skjont hvilket oppdrag, hvilket mandat og hvilket flertall han kan få ved den subsidiære støtten. Jeg vet at lønna til norske bønder har vært bedre så lenge vi har vært med og laget landbruksoppgjør, enn da

Arbeiderpartiet var i regjering. Vi vet at vi har fått til en utvikling i norsk landbruk som styrker dette.

Jeg merker meg at Arbeiderpartiet er for forhandlingsinstituttet når de er i regjering og mot når de er i opposisjon. Det er et underlig prinsipp hvis man kjemper for langsiktighet i landbrukspolitikken.

Dette har vært en underlig prosess, der vi har stått på det vi har ment hele tida og vært meget forutsigbare fra rom til rom, mens andre har ulik politikk når de er i posisjon og når de er i opposisjon.

Kjell-Idar Juvik (A) [11:37:30]: Det er ikke noen tvil om at Arbeiderpartiet vil ha et sterkt jordbruk i hele landet. Jeg synes det er ganske oppsiktsvekkende at Venstre ikke klarer å få med seg det forslaget som foreligger fra Arbeiderpartiet, og prøver å forklare det som noe annet.

Vi trenger et landbruk med økt lønnsomhet og satsing på både små og store gårder. Vi skal ha et landbruk i hele landet. Da må regjeringens favorisering av de store brukene stoppes. For Nordland og Nord-Norge vil det være dramatisk for framtidens landbruk.

I år ser vi at regjeringen ikke klarte å forhandle seg fram til en jordbruksavtale. Regjeringen klarte heller ikke å lande saken med sine samarbeidspartier. En samlet opposisjon forsøkte derfor å finne en løsning, slik at landet i dag kunne fått et jordbruksoppgjør. Men Venstre brøt ut, fordi de mente at Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og SV var for ambisiøse i sin landbrukspolitikk. Det er ikke noen tvil om det. Knut Storberget sier i dag at Venstre med dette svikter distriktslandbruket. Stortinget har nylig vedtatt framtidens landbrukspolitikk, som det ser ut til at det var ganske stor enighet om målene for: økt matproduksjon med grunnlag i norske ressurser.

Jordbrukets viktigste oppgaver er å produsere mat og å ta i bruk hele landet. Det skal stimuleres til et mangfoldig landbruk med gode rammevilkår, også for de små og mellomstore brukene. Stortinget slår fast at inntektsnivået er gjennomgående lavt i jordbruket, og at inntektsgapet til andre grupper skal reduseres. Men her svikter Fremskrittspartiet, Høyre og nå Venstre. Det er merkelig i dag å sitte og høre på Høyres tolkning av å redusere inntektsgapet.

Fra en bonde i hjemfylket mitt, Nordland, som sitter og hører på debatten, fikk jeg følgende melding i dag: Når jeg skal bygge nytt fjøs med en personlig gjeld på 6–8 mill. kr, er det ikke prosentpoeng som betaler avdragene de neste 25 årene, det er kroner.

Inntektsgapet reduseres kun dersom avstanden målt i kroner blir mindre. Inntekt er det viktigste virkemidlet for å sikre flere av målene for jordbruket, som rekruttering, investeringer og økt matproduksjon.

Jordbruket la i år fram et krav i jordbruksforhandlingene basert på denne meldingen. Det burde da ikke være overraskende at de brøt forhandlingene når man så det tilbudet som kom fra regjeringen. Regjeringens tilbud innebar store omfordelinger mellom produsenter, der enkeltutøvere ville tape store summer. Det er ikke satsing på landbruket. Nei, en god start er å iverksette den politikken Stortinget har vedtatt ved behandling av jordbruksmeldingen. Om man ser på den politikken som er ført i salen i dag, ser man iallfall hvilket parti man skal stemme på til høsten.

Lasse Juliussen (A) [11:40:49]: Da jordbruksmeldingen ble behandlet i Stortinget for bare kort tid siden, var vi mange venner av norsk jordbruk og matproduksjon som var glade og fornøyde. Så ser vi nå at vi kanskje gledet oss litt for tidlig. Det er synd at den enigheten om sentrale prinsipper som var der i april, ikke følges opp av et flertall her i dag. Så har vi sett de siste dagene at det spekuleres i viktige jordbruksmedier om hva som er grunnen til det, og hvilke avtaler som er gjort. Som representant for Hedmark håper jeg at det ikke er hold i det.

Arbeiderpartiet står støtt på det vi tidligere har sagt og gjort: Vi følger opp det vi går for her i dag. Jordbruket og jordbruksoppgjøret er jo ingen isolert sak om inntekten til den enkelte bonde. Det handler om å sikre en verdikjede som gir oss mat, bidrar til vår selvforsyningsevne, og som ikke minst skaper arbeidsplasser over hele landet. Bare i Hedmark gir landbruk og landbruksbasert industri grunnlag for 13 000 arbeidsplasser, en årlig verdiskaping på 5,7 mrd. kr. Hele 15 pst. av sysselsettingen og 9 pst. av verdiskapingen i fylket er landbruksbasert. De landbruksbaserte verdikjedene har avgjørende betydning, både for sysselsetting, verdiskaping, bosetting og dermed for velferden i Hedmark og i mange andre fylker over hele landet. Men antall bruk og jordbrukere går ned. Vi kjenner jo til hvordan hele denne verdikjeden henger sammen. Det truer sysselsettingen i Hedmark og i resten av landet. Det opplegget som Arbeiderpartiet er med på her i dag, tar tak i og møter den utfordringen på en god og offensiv måte. Vi legger opp til en ramme som reelt reduserer lønnsgapet mellom bønder og andre inntektsgrupper. Det gjør det mer attraktivt både å bli i jordbruket og ikke minst å etablere seg i jordbruket. Det sikrer arbeidsplasser, og det sikrer grunnlaget for industri og sysselsetting landet over.

Målet med en økning i rammen er å sikre kronemessig lik utvikling mellom jordbruket og andre grupper, slik inntektsmålet tilsier. I tillegg sikrer det jo endringer i fordelingen for å få en klarere distriktsprofil samt en målrettet styrking av små og mellomstore bruk. Det er viktig at de endringene gjennomføres på en måte som sikrer forutsigbarhet for bønder med alle typer produksjon og størrelse. Det sikrer bosetting, levende bygdesamfunn og en variert bruksstruktur, og det sikrer en helt sentral verdi ved landet vårt, egentlig, at vi kan bo og jobbe over hele landet. Vårt opplegg vil skape og sikre arbeidsplasser og sysselsetting i primærjordbruket, og vi vet hvor viktig det er for den øvrige verdikjeden og industrien – for bygder, byer og folk i Hedmark, i Oppland, i Trøndelag, i Rogaland og over hele landet.

Geir Pollestad (Sp) [11:43:44]: Sjølv om ei ramme på 625 mill. kr. vil auka inntektsgapet, ikkje redusera det, som Stortinget har sagt, er eg glad for at me har fått avklara at det skal forhandlast på ei ramme på 625 mill. kr. Det betyr i praksis at Stortinget har sett statsråden under administrasjon, at me har bunde han til eit gitt beløp. No er det fordelinga det skal forhandlast om.

Så seier Venstres representant André N. Skjelstad at i tillegg har ein LUF-midlar. Ja, det har me òg i vårt tilbod, men me ville ikkje våga å selja pengane to og tre gonger, sånn som Venstre gjer i dette spelet. Det ligg inne i vårt tilbod, men me prøver ikkje å marknadsføra det som noko meir enn det det er – fordeling av midlar. Noko ligg alleie i ramma, noko er resterande midlar, og noko er resul-

tatet av ei redusert prisnedskrivning på kraftfôr. Elles er eg litt usikker på om talet 130 mill. kr, som Venstre opererer med, er rett.

Så har det openbert skjedd at Venstres representant i forhandlingsrommet, før dei braut, har gått ut og feilinformert sine partikolleagaer. For når ein seier at me vil svekkja kanaliseringspolitikken, er det ikkje hald i det. Når ein seier at ein ikkje vil prioritera distriktslandbruket, er det ikkje hald i det. Den feilinformasjonen skulle eg ønskt at Venstre heldt seg for god til. For realiteten er at viss ein tek eit rekneeksempel innanfor ei ramme på 790 mill. kr, kan me få eit mjølkebruk i Møre og Romsdal på 15 mjølkekyr, og me vil få auka driftstilskotet med omtrent 30 000 kr. Eit mjølkebruk i Østfold eller Akershus med 70 mjølkekyr vil få auka driftstilskotet med 17 000 kr. I tillegg vil bruket i Møre og Romsdal nytta godt av auka distriktsstilskot, auka arealtilskot, og ein vil nytta godt av auken i fraktordningane. Så å påstå at det som våre parti har lagt fram, svekkjer distriktsprofilen, svekkjer kanaliseringspolitikken, er det ikkje i det heile grunnlag for.

Så meiner eg me må bruka debatten no til å få avklara ein del ting frå Venstre, for ein har lagt ei føring om beitetilskot. Når det gjeld beitetilskot, har Venstre hatt vanskeleg for å uttrykka seg. Mitt spørsmål er: Er bestillinga at ein skal auka denne såkalla faktoren på innmarksbeite, eller er Venstre bekymra for omfordelingseffekten av at ein kuttar ut det generelle beitetilskotet heilt? Det meiner eg Venstre bør avklara. I tillegg vert det vist til jordbruksmeldinga om Venstres syn på målpris. For meg er det ikkje veldig lett å få fram – å lesa – kva som er Venstres syn på målpris, og eg ber om at partiet òg avklarar det.

Lise Christoffersen (A) [11:47:00]: For under en måned siden snudde Stortinget opp ned på Høyre–Fremskrittsparti-regjeringas jordbruksmelding. Stortingsflertallet var uenig i at det bærende prinsippet for norsk jordbruk skal være såkalt kostnadseffektiv matproduksjon. Flertallet, som Arbeiderpartiet da var en del av, ville ha økt norsk matproduksjon med grunnlag i norske ressurser.

Jordbruksoppgjøret må gjenspeile det. Men det mener altså ikke Høyre og Fremskrittspartiet. Så kan en lure på om regjeringas forslag til jordbruksoppgjør, som kommer til å bli nedstemt, er nok et eksempel på dårlig politisk håndverk, eller et nytt eksempel på manglende vilje. Høyre og Fremskrittspartiet i regjering har demonstrert tydelig nok hvor deres prioriteringer ligger, og det er ikke i landbruket. Det er synd at Venstre ikke står løpet ut. Norske bønder trenger opplagt nytt flertall og ny regjering.

Vi trenger ikke gå lenger enn til Buskerud for å skjønne det. Buskerud er nemlig et lite Norge i miniatyr, også når det gjelder landbruk. Buskeruds bønder har gitt klar tilbakemelding om at innstillinga fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og SV er det bøndene foretrekker.

Bonde- og Småbruket og Bondelaget i Buskerud er helt tydelige på at deres hovedprioritering er å tette inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet. I årets oppgjør vil begge organisasjoner at små og mellomstore bruk blir prioritert. De er svært skuffet over at Stortingets flertall ikke støtter det.

Landbruket i Buskerud er svært sammensatt, fra store gårdsbruk i sør til brattlendte fjellgårder i nord. Vi er store på frukt og grønt. Vi har små og mellomstore sauebruk, geiter, melkekyr og begynner å bli store på storfekjøtt.

Beite er en av fylkets beste, mest klimavennlige ressurser, som bør utnyttes bedre, men stortingsflertallet har i denne perioden gjennomført flere uheldige endringer i arealtilskudd og beiteordninger. I tillegg har landbruket i Buskerud Norges høyeste andel tilleggsnæringer, hovedsakelig knyttet til reiseliv og lokalmat. I Buskerud er det nå flere hundre små og store produsenter av lokalmat, som kan skape nye arbeidsplasser, men det helt avgjørende da, for at de skal tørre å satse, er at det ligger god økonomi i tradisjonelt landbruk. Skal norsk matproduksjon økes, slik Stortinget vil, må vi ta vare på den dyrka marka, ikke la jordene gro igjen. Skal vi klare det, må det også lønne seg å fortsette for dem som ikke har mulighet til stordrift. Kombinasjonsbonden er viktig for Buskerud – hva ville Numedal og Hallingdal vært uten? Bøndene i Buskerud er enig med Knut Storberget: Vårt forslag til jordbruksoppgjør sammen med Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og SV er et opplegg for framtida. Det er ikke oppleggene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre.

Helga Pedersen (A) [11:50:10]: Landbruket og næringsmiddelindustrien representerer mange arbeidsplasser i Norge og mange viktige kompetansemiljø i både selve næringen og i avledet virksomhet.

I Finnmark ser vi nå at det er mange unge bønder som satser, og som er villige til å investere tungt. De fortjener for det første en regjering som tar dem seriøst og er forutsigbar. Et landbruksoppgjør med Fremskrittspartiet og Venstre i de sentrale rollene har mildt sagt ikke vært særlig heldig i så måte, og et minimumskrav til enhver regjering er jo at man legger Stortingets føringer til grunn når man går til forhandlinger. Det har dagens regjering ikke gjort. For det andre fortjener unge offensive bønder en nasjonal politikk som ser framtidsmulighetene i landbruket og legger til rette for å ta i bruk mulighetene i hele landet.

I Finnmark er det behov for om lag 500 nye melkekyr for å kunne forsyne Tines kesamproduksjon i Tana med nok melk og råstoff, men da må det investeres i flere nye driftsbygninger og også i mange nye, større driftsbygninger. Regjeringen legger jo ikke akkurat til rette for det når de vil innføre et beløpstak på støtte til investeringer i Troms og Finnmark. Og det er jo et paradoks at når markedet etterlyser mer melk fra Finnmark og krever flere nye bygg og flere bønder for å ivareta det kravet, så vil ikke regjeringen legge til rette for det. Her trengs det en ny retning, og man trenger en politikk som sier nei til å innføre beløpstak på investeringer i Troms og Finnmark, i og med at byggekostnadene er høyere der enn i resten av landet, og for det andre er det behov for å øke tilskuddet til arktisk landbruk gjennom Landbrukets utviklingsfond.

Statsråd Jon Georg Dale [11:52:44]: Eg har nokre kommentarar. Når representanten Geir Pollestad, som er leiar i næringskomiteen, gjer denne debatten til eit spel om i kva grad eg er sett under administrasjon eller ei, så har eg berre følgjande melding: Eg er næringsminister for norsk jordbruk. Eg gjer det stortingsfleirtalet ber meg om, og har tenkt å gjere det på eit vis som gjer at norsk jordbruk opplever at dei er i ein reell forhandlingsposisjon. Spel må gjerne Senterpartiet drive med, men eg kjem ikkje til å kaste meg på den bølga.

Per Olaf Lundteigen bruker å etterlyse ein ærleg debatt i denne stortingsdebatten. Eg håper vi får høyre kva Sen-

terpartiet f.eks. meiner om kraftfôrpris, i innlegget frå han seinare.

Representanten Odd Omland sa noko det er grunn til å setje spørsmålsteikn ved, i innlegget sitt, nemleg at slik deira pengebruk slår ut på referansebruka, så var han heilt sikker på at dette vart bra. Vi har ikkje rekna på referansebrukutslag av den fordelinga. Den einaste andre som kan ha gjort det, er den andre parten i jordbruksavtaleforhandlingane. Det er berre to som kan rekne ut det, på oppdrag. Det betyr, viss ein skal leggje til grunn at det har vore gjort, at dei personane som i dag seier at dei er varme forsvararar av forhandlingsinstituttet, slepper den eine parten inn på bakrommet og gjer berekningar for seg. Det registrerer eg. Ein er naturlegvis i sin fulle rett til det, men eg synest det er merkeleg at ein då kan hovere over andre parti, f.eks. Venstre, sin posisjon, når det gjeld forhandlingsinstituttet. Det heng ikkje saman for meg, det.

Til alle som prøver å gjere dette til eit spel om at målet vårt er å undergrave avtaleinstituttet: Vi har ein politisk avtale med Kristeleg Folkeparti og med Venstre om at det ligg til grunn. Det har prega mi gjerning i dei åra eg har hatt ansvar for norsk jordbruk, og det kjem til å gjere det så lenge det er regjeringas posisjon. Så også det kan Stortinget ta for gjeve. Det gjer at vi no er i ein situasjon der staten på ny skal ha samtalar med jordbruket for å lande eit jordbruksoppgjør for neste år. Dei samtalanene kjem til å vere prega av ei forståing for det dette fleirtalet no seier, eit reelt ønske om å få landa ein avtale mellom partane basert på Venstres føringar.

Viss vi treng føreseielegheit for næringsaktørane, oppfordrar eg i alle fall på tampen av debatten opposisjonspartia til å begynne å faktisk vise at dei er opptekne av andre ting enn politisk spel.

Ketil Kjenseth (V) [11:56:02]: Venstre og jeg kjemper distriktenes sak. For Oppland, hvor landbruket bidrar med mye sysselsetting og som leverandør til viktig næringsmiddelindustri, er det særlig tre saker jeg har kjempet for og stått på for i fire år. Det er heltidsbonden, det er kornprisen, og det er null moms på frukt og grønt. Den siste saken har jeg ikke vunnet fram med ennå, men for heltidsbonden og for kornprisen går det oppover. Framtidas viktigste næring for folkehelse og grønt skifte kan ikke bli best med flest mulig heltidsbønder. Kornprisen må være god nok til at bøndene rundt Mjøsa opprettholder kornproduksjonen og ikke skifter til gress- og melkeproduksjon, slik vi hørte i innlegget fra Kristelig Folkeparti. Det er et ønske om å veksle inn. Da årelater vi dalførene våre for deres viktigste bidrag; husdyrhold og gressproduksjon.

Vi er i dag vitne til et ansvarlig Venstre som er på lag med framtida. Vi pløyer ny mark, og vi verner om matjord. Og det er vi som verner om forhandlingsinstituttet i stedet for å gjøre Stortinget til en auksjonsarena for målpriser ut over det faglagene selv har krevd i oppgjøret. Arbeiderpartiet har historisk stått for ansvarlighet og å stimulere til omstilling over tid i landbrukspolitikken.

Gunhild Øyangen fikk uriasposten i to omganger i Gro Harlem Brundtlands regjeringer på slutten av 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet med basis i en finanspolitikk styrt av Sigbjørn Johnsen og Jens Stoltenberg. På 2000-tallet var det relativt stille fra Arbeiderpartiet om landbrukspolitikken. Nå har Arbeiderpartiet overlatt an-

svaret til næringspolitikkerne og til Senterpartiet uten å koble på finanspolitikkerne, enn si ordførerne ute i dalstrøkene, for de vil da vel ikke kvitte seg med husdyrene og bli kulisser for turister. I Arbeiderpartiets ramme på 790 mill. kr er det inkludert 45 mill. kr i økte målpriser. Det er altså høyere målpriser enn det jordbruket selv og staten ønsker. Det har vel knapt skjedd før at Stortinget skal være en sånn type auksjonsarena for økte målpriser, og det vil jo unektelig føre til enda mer overproduksjon av en melk vi har for mye av allerede.

Jeg har før kritisert Kristelig Folkeparti, men når vi snakker om markeder, er det litt oppsiktsvekkende at det er Sosialistisk Venstreparti av alle som har størst tro på markedet, og sågar vil vedta det her i Stortinget. Det blir jo mer som et gufs fra en gammel plansosialisme, spør du meg. Det store miljøspørsmålet jeg stiller meg, er: Hvor vil SV gjøre av den spilte melka?

Men det som undrer meg mest i denne debatten, er hvor lite snakk det er om framtida, om struktur og om rekruttering. Framtida er på full fart inn i norsk landbruk. Melkeroboter står, som jeg har sagt før i debatten, for 30 pst. av melka vi drikker. Framtida stopper ikke opp. Spørsmålet for mange melkebønder utover i mitt distrikt, oppover i dalførene, med 15–20 kyr, er om og når de skal få ta del i robotrevolusjonen. Vi kan ikke overlate utviklingen og framtida til dem som har best og mest fruktbar jord og med kortest avstand til markedene. Det er jo noe av det som er det store temaet i debatten i dag.

De første sammenleggbare melkerobotene er på plass i Norge. De kan pakkes inn i en container og kan tas med på stølen om sommeren. Innenfor dagens volumer av melkeproduksjon, hvordan skal vi legge til rette for en utbygging av slike typer fjøs og ta høyde for det for framtida? Det er her Kristelig Folkeparti er lokket inn i inngjerdingen med Senterpartiet og Arbeiderpartiet.

Representanten Pollestad var inne på sysselsetting. Ja, i deler av Oppland representerer landbruket betydelig sysselsetting, men samtidig er arbeidsledigheten i Oppland på 1,5 pst. Det er ikke mange hender ledig til å melke kyr. Vi må ta i bruk den nye teknologien for at landbruket skal ta del i den veksten vi står foran, og de mulighetene vi har. Når det er lagt ned færre bruk de siste fire årene og investeringene i landbruket har vokst betydelig, er vel det fordi det er optimisme og økt lønnsomhet. Vi satser på heltidsbonden og landbruket i hele Norge.

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplassen.

Morten Ørsal Johansen (FrP) [12:00:39]: Det har vært mange gode innlegg med mye god kritikk av denne regjeringen – god og god, det kan vel diskuteres. Men jeg må si jeg hengte meg igjen, i en ny debatt, opp i representanten Omland, som vil stanse regjeringens politikk og stanse den utviklingen vi har i norsk landbruk.

Norsk landbruk er inne i en god utvikling for fjerde år på rad med denne regjeringen, og samlet produksjon øker. Det vil altså representanten Omland stoppe. Omsetningen av lokalmat har økt med 8 pst., nesten 9 pst., fra oktober i 2015 til oktober 2016. Dette vil representanten Omland stoppe. Reduksjonen av antall bruk flater nå ut i forhold til under forrige regjering. Det ønsker Omland å stoppe, han vil altså at det skal legges ned flere bruk. Investeringsnivået er høyt. Det vil Omland stoppe, han vil ha det til å være

lavt i landbruket. Tallet på konkurser er svært lavt. Representanten Omland synes det er for galt, så det vil han stoppe. Han vil ha flere konkurser i norsk landbruk. Sånn kan jeg fortsette. Det er ikke slik vi vil ha norsk landbruk.

Norsk landbruk har vært inne i en enormt god utvikling. Vi er veldig glad for at den norske bonden har økt sin inntekt betraktelig. Vi er veldig glad for at vi nå er selvforsynende på sau, at andre produksjoner øker, at vi ser at arbeidsproduktiviteten i norsk landbruk er på tur opp, og det er bøndernes fortjeneste. Men jeg regner med at Omland klarer å gjøre noe med det også, siden han så gjerne vil det.

Det har blitt pratet om selvforsyningsgraden i denne saken, og det er vel noe Omland vil stoppe det også, for det klarte de veldig godt da de satt med regjeringsmakt sist. Da gikk selvforsyningsgraden ned fra 53 til 47 pst. Nå har vi klart å få den opp igjen på 50 pst. Jeg er glad for at Omland virkelig har ambisjoner om å få til noe for norsk landbruk.

Så til slutt: Det var interessant å høre på representanten Helga Pedersen, som vil ha mange, mange flere kyr i Finnmark for å produsere mye, mye mer mjølk, når vi ligger an til overproduksjon av mjølk. Jeg tror representanten Helga Pedersen får sette seg litt inn i situasjonen i norsk landbruk før hun tar til orde for slike tiltak.

Ingunn Foss (H) [12:03:29]: Det har vært en interessant debatt, hvor opposisjonen har prøvd å skape mest mulig usikkerhet om den videre prosessen i saken, og om inntektsmål og produksjonsmål. Det har også vært referert til jordbruksmeldingen en rekke ganger og enigheten om både inntektsmål og produksjonsmål. Vi var enige om at inntektsmålet var å redusere forskjellen basert på markedsbalanse, vi var enige om at produksjonsmålet er mer mat på norske ressurser. Men i denne saken skriver altså alle partier, bortsett fra Høyre og Fremskrittspartiet, i en merknad at målet er «å sikre kronemessig lik utvikling mellom jordbruket og andre grupper», uten å ha stemt for dette i jordbruksmeldingen og heller ikke satt fram noe forslag om dette i denne salen. Dette er dobbeltkommunikasjon og skaper inntrykk av noe som faktisk ikke har rot i virkeligheten. Jeg vet ikke hva som er inntektsmålet til Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og SV, når det nå høres ut som om de har gått bort fra det vi var enige om i forbindelse med jordbruksmeldingen.

Til slutt vil jeg som saksordfører takke for debatten og samtidig berolige både opposisjonen og bøndene med at Høyre har vedtatt i sitt neste stortingsprogram at vi vil opprettholde avtaleinstituttet, kanaliseringspolitikken, vi vil ha små og store bruk i hele landet, og vi erkjenner at landbruk er viktig både for arbeidsplasser, for bosetting, for kulturlandskap og annet.

Så helt til slutt en kommentar til representanten Kjell-Idar Juviks innlegg, som lurer på om Høyre og Fremskrittspartiet tror at bøndene betaler regningene sine med prosenter. Nei, vi regner med at de betaler regningene sine med de kronene som de faktisk har i henhold til SSBs tall.

Karin Andersen (SV) [12:05:42]: Det har vært en urolig vår for bøndene. Etter at stortingsflertallet hadde blitt enige om en stortingsmelding, stolte de nok på at det samme flertallet skulle stå fast på den politikken de var enige om der, og at det til og med skulle være førende for regjeringen når de gikk inn i landbruksforhandlingene. Men slik var det ikke. Regjeringen forhandlet fram et

opplegg som ikke var i tråd med den enigheten som var i Stortinget, og da er det Stortingets ansvar – det har jeg sagt mange ganger fra denne talerstolen – hvis vi ønsker å opprettholde et norsk landbruk i tråd med de målsettingene vi har satt, å sørge for at regjeringen framforhandler forlik og avtaler med landbrukets organisasjoner som er i tråd med det, og gjør de ikke det, må Stortinget gripe inn og sette skapet på plass. Jeg er veldig skuffet over Venstre som brøt ut av den enigheten som ville ha gjort det mulig nå å få dette på plass. Det er da man verner avtaleinstituttet.

Det har vært mye snakk om inntektene til bøndene her i det siste, om det skal være kroner eller prosenter. I går diskuterte vi det for vår egen del, og jeg legger jo merke til at kanskje det er litt større evne til å se behovet for det når det gjelder bønder, enn når det gjelder våre egne lønnsøkninger, men jeg skal la det ligge. Jeg skal gå til tallenes tale, for av den økningen som landbruket har fått, utgjør, etter de tallene jeg har fått opplyst, rentenedgangen alene 21 500 kr per årsverk. Renta har gått ned, som tilsvarende en inntektsoppgang på 21 500 kr. Markedsbalanse for svin utgjør omtrent 8 000 kr per årsverk, og når de driver godt sjøl, har Tine etterbetalt for 11 000 kr per årsverk – når man ser på alt dette til sammen – og i tillegg har denne regjeringen vært utrolig heldig med været, det tror jeg alle er enige om at også har spilt inn. Så mesteparten av dette er jo ikke noe som regjeringen eller flertallet kan rose seg av.

Så til slutt til dette med investeringer i store og små. Ja, det ser vi i hele verden, at man tror at man skal få ned behovet for statsstøtte i matvareproduksjonen ved å lage store enheter. Man gjør ikke det. Man gjør dem bare enda mer avhengig av å ta opp store lån, og de blir enda mer avhengig av å få statlige overføringer. Det ser vi av landbruksoppgjørene nå, for hver eneste krone som de store har fått, er jo tatt fra de små, og de store blir mer og mer avhengig av mer og mer tilskudd fordi de er nødt til å investere og låne mer og mer. Det er ikke bærekraftig. Det har ikke vært bærekraftig i andre land, og det kommer heller ikke til å være det i Norge.

Pål Farstad (V) [12:09:03]: Mange har sagt at vi er i en spesiell situasjon. Ja, vi er det. Mange skyter på Venstre. Det tåler vi. At andre partier er mer opptatt av Venstre enn av sin egen politikk, får bli opp til dem. Det som er verre, er at det skapes en unødvendig usikkerhet om prosessen. Det ser ut til å være et poeng å lage sjau om den. Det synes jeg er mer skuffende. Jeg synes nå det er ganske godt redegjort for hvordan dette skal føres videre, ikke minst fra statsrådets side.

Så blir det også – og det må jeg bare bruke litt tid på – skutt fra en del, og fra Arbeiderpartiet spesielt, om at Venstre hopper i armene på Fremskrittspartiet og Høyre. Det som har skjedd her, er at vi ikke er fornøyd med det som kom fra regjeringen, og så var vi ikke fornøyd med hvor det bar i de samtalene vi hadde med Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre. Det må være fair at man velger å si at dette kommer man ikke til å bli enige om, derfor må vi prøve å finne vår egen vei. Det er det vi har gjort, og det er det vi har prøvd å gjøre etter beste evne.

Så til representanten Pollestad. Jeg vil konsentrere meg om målprisen. Venstre er med på statens og jordbrukets opplegg med en økning i målprisen på 150 mill. kr. Det har vi redegjort for tidligere. Det har vi ikke noen spesielle

innvendinger imot heller, selv om jeg er enig i statsrådets vurdering om at dette er på grensen til det som er mulig. Når Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og SV velger å øke målprisene utover disse 150 mill. kr, er det problematisk for Venstre. Det var ikke Venstre tungt inne i da vi diskuterte det internt i gruppen i de samtalene som var. Da var det mer rammen som var saken.

Jeg håper at jeg i hvert fall har svart på noe av det jeg er blitt utfordret på gjennom debatten her.

André N. Skjelstad (V) [12:12:13]: Det som overrasker meg mest i årets jordbruksoppgjør, er at vi på nytt skulle ha en kamp om 1950-tallets kanaliseringpolitikk. Eller for å si det sånn: Det skuffer meg.

Jeg skal ikke legge skjul på at jeg også har vært kritisk – så jeg må også ha en replikkordveksling med statsråden – til å ta ut så mye i målpris. Jeg har respekt for at det var det faglagene og organisasjonene ønsket, men jeg tror personlig at det kanskje er å dra det langt nok. Jeg er spesielt kritisk når jeg ser at enkelte velger å føre på enda mer, for en betydelig høyere målpris, som da også økes i Senterpartiets og Arbeiderpartiets forslag, kan være med på å føre til en overproduksjon som igjen påfører landbruket enda mer kostnader.

Det er heller ikke så stor tvil om at en merøkning av pris vil være til gunst for de største produsentene, noe som igjen dessverre vil kunne gi en sentralisering av landbruket, samt en eventuell overproduksjon som også vil ramme landbruket – og mest de minste fordi en er nødt til å dekke det innenfor egen ramme.

Det som overrasker meg, er differansen – ved at en ønsker en ny omkamp om det å styrke de beste sonene, altså flatlandbruket på Østlandet versus fjord- og fjellbygdene, som har vært Venstres prioritet i lengre tid. Hvis en i så stor grad snur kanaliseringspolitikken, vil den mest verdifulle økonomiske produksjonen i større grad flyttes fra Distrikts-Norge til sentrale strøk, selv om representanten Pollestad prøver så godt han kan å si noe annet. Dette er tilfellet, og det viser seg over tid.

Det er ikke bare overraskende, men jeg kommer også veldig i stuss når Kristelig Folkepartis representant så ærlig og tydelig sier at det er nettopp dette hun vil gjøre. En vil prioritere gressproduksjon og melkeproduksjon i Østfold. Har da representanten Pollestad sovet i timen? Eller er dette et ubevisst øyeblikk? Det kan jo ikke være det. For dette er svaret, og da er det ingen tvil om at ja, vi har omtrent samme fordeling. Jeg tror vi må ha en reell inngang – jeg kom veldig i stuss om Pollestads innlegg – hvor er deknningen når det gjelder de seks ørene? Hvor er deknningen? Jeg spør om det. Pollestad har fri taletid og kan gjerne forklare meg det i løpet av ett eller to eller tre innlegg.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:15:23]: Det er mange som engasjerer seg i spørsmålet om hva en vil med jordbruket, for dette er ganske viktig for hvordan landet ser ut, og hva som er sikkerheten for folk.

Den jordbrukspolitiske debatten preges av ord og vedtak som er uklare. Den preges i stor grad av uklarhet. Det er upresise formuleringer, det er upresise begreper, det er tolkninger, og nå har en gått enda et skritt videre med den behandlingen, hvis dette blir resultatet, til at en nå skal sende saken tilbake til partene uten at det er vedtak som sier hva partene skal forhandle på. Ansvaret for det ligger

selvsagt på Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre. Fremskrittspartiet har sagt at Venstre har snudd i tolvte time, at det er flertall for regjeringens politikk. Jeg forstår utsagnene sånn at regjeringa får flertall for kursen i sin politikk, slik den kursen ble lagt i dokumentet som ble skrevet i 2014 av Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti. Det er kursen som er fast.

Det sies her at avtaleinstituttet kan komme under press hvis Stortinget blander seg inn i det. Avtaleinstituttet er fra 1950, og det sier at en skal ha forhandlinger mellom jordbrukets to faglag og staten, og det står i NOU-en som jeg har referert til, at det er å se på som en forberedelse til Stortingets behandling. Det som er problemet, er at forhandlingene skal skje ut fra det som er Stortingets vilje foregående år. Når den viljen er klar, får en et språk mellom hva partene står for. I år er det penger på over 1 mrd. kr. Det burde være et tankekor for hele denne salen at vi fortsetter med en situasjon hvor jordbruket tolker Stortinget sånn, mens regjeringen tolker det sånn. Det kan ikke fortsette. Det må en opprydning til her.

Jeg vil innstendig be om at Arbeiderpartiet og Senterpartiet etter valget går sammen om å definere framtidens jordbrukspolitikk så tydelig at vi kommer vekk fra dette. For dette skaper en situasjon hvor det blir diskusjoner om hele systemet, samtidig som det blir en forvirring blant folk flest. Det er ikke Stortinget verdig. Dessverre har dette vært en utvikling over lang tid, og noen ser seg tjent med at det skal være sånn. De som ser seg tjent med at det skal være sånn, er de som har makta innenfor samfunnet og jordbrukspolitikken, de som er fornøyd med dagens kurs, de som er fornøyd med at det blir mindre jordbruk over hele landet, de som er fornøyd med at matvaresikkerheten går ned, at jordbruksarealet går ned, og at beitebruken går ned. Vi må få en åpen, ærlig debatt.

Bente Thorsen (FrP) [12:18:42]: Det har vært interessant å følge denne debatten. Debatten har i stor grad fokusert på videre forhandlinger og inntektsmålet i landbruket. Når det gjelder videre forhandlinger om jordbruksoppgjøret, har jeg full tillit til at statsråden ivaretar dette på en meget god måte.

Jeg registrerer at opposisjonens forslag vil kunne ødelegge den gode utviklingen som har vært i landbruket de siste fire år. Grunnen – eller i alle fall en av grunnene – til forbedringen i landbruket er at bøndene nå baserer sin produksjon etter markedets behov. Mindretallets forslag i denne saken vil kunne føre til at bøndene igjen vil gå over til å produsere etter hvor subsidiene er størst, og ikke etter markedets behov. Dette er ingen tjent med. Jeg vil heller ha fram fakta om utviklingen i landbruket, og jeg ber representanten Lundteigen høre godt etter.

Med denne regjeringen økte produksjonsvolumet for fjerde år på rad. Omsetningen av lokal mat økte med 8,8 pst. fra oktober 2015 til oktober 2016. Veksten er altså 2,5 ganger høyere enn i resten av dagligvaremarkedet. Og stikk i strid med tidligere skremselspropaganda, som gikk ut på at med Fremskrittspartiet i regjering ville landbruket bli rasert: Resultatene viser det stikk motsatte. Faktum er at det ble lagt ned flere bruk de siste fire årene med representanten Lundteigen parti i regjering. Da ble det lagt ned ca. 1 000 bruk per år. Med Fremskrittspartiet i regjering er tallet vel 800. Investeringsnivået er formidabelt høyt i landbruket, og ifølge NIBIOs undersøkelser for 2015 var

nettoinvesteringene høyest på Vestlandet. Dette viser at det er stor optimisme i sektoren. For første gang på ti år øker kornproduksjonen. Under den forrige regjeringen var det underskudd på sau og lam, og spesielt husker jeg personlig at oppunder jul var vi alltid spent på om vi klarte å importere nok sau og lam.

Under denne regjeringen – og jeg håper igjen representanten Lundteigen hører godt etter – er det faktisk markedsdekning og tendenser til overskudd. Mindretallet vil føre en politikk som vil reversere denne utviklingen.

Landbruket har hatt en historisk inntektsutvikling. Under denne regjeringen vil jordbruket få ca. dobbelt så stor inntektsvekst som andre grupper. Prognosene er 20,8 pst., mot 10,4 pst. For jordbruk er da forslaget i proposisjonen inkludert, men ikke bedre markedsbalanse i 2018. Inntektsveksten ligger også an til å bli større enn for andre grupper, målt i kroner.

Avslutningsvis vil jeg takke – og gi ros til – Venstre for å ta ansvar for å være med på å sikre at vi får et oppgjør som sikrer den gode utviklingen i landbruket.

Geir Pollestad (Sp) [12:22:06]: Det ser ut som om behandlingen av dei to sakene går veldig bra, så eg vil knyta ein kommentar til den første saka vi diskuterer, nemleg jordbruksoppgjøret. Denne debatten gjev meg endeleg moglegheit til å bruka Hambros gode ord om at det står kvar representant fritt å gje uttrykk for den forvirringa som herskar i hovudet hans. For dei påstandane som vart framsette av Venstre og representanten Skjelstad når det gjeld Senterpartiet sitt syn på distriktsprofil og på kanaliseringpolitikk, har ikkje rot i verkelegheita, har ikkje rot i det forslaget som me har lagt fram.

Men det som er bra, og som er klara opp i diskusjonen i dag, er at det skal forhandlast, ramma skal vera 625 mill. kr. Det er eit lågare nivå enn det me ønskte det skulle vera, men det er bra at det er brakt klarleik i det. Men det er på nokre punkt der Venstre ikkje har avklart kva dei eigentleg meiner. Eg spurde ikkje om målpris på svin; eg spurde om forslaget om å leggja om frå ein målprismodell til ein volummodell, eit grep som berre har éin hensikt, nemleg å skada landbruket. Støttar Venstre dette, eller meiner ein at ein skal venta til det er rom i WTO til at ein vert nøydd til å gjera det?

Det andre spørsmålet som me ikkje har fått avklart, er Venstres syn på beitetilskot. Det har gått ein diskusjon der. Venstre har lagt ei føring på innmarksbeite. Ein har ikkje lagt ei føring på den store omprioriteringa som gjev dramatiske utslag for mange av bøndene. Er det slik at ein berre ønskjer å styrkja innmarksbeite noko, eller ønskjer ein å behalda det generelle beitetilskotet og gjera ei mindre omfordeling enn det ein legg opp til?

Eg er glad for at det har kome til ei einigheit under denne prosessen, mellom Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og SV – det me har skrive oss saman om, det me har klart å forhandla og verta einige om: ein ny vår, ein ny kurs, for norsk landbrukspolitikk. Det er viktig i det arbeidet som skal gjerast vidare, og eg trur den innstillinga vil kunna brukast òg ved seinare anledningar.

Så oppfattar eg det slik at denne saka ikkje skal tilbake til Stortinget, at neste gong me ser noko til hø, er i samband med statsbudsjettet 2018, all den tid ein ikkje berre ber partane om å forhandla, men ein òg gjev ei fullmakt til å slutføra vårens jordbruksoppgjør. Så er òg det avklart.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:25:11]: Når den jordbrukspolitiske debatten preges av uklarhet, blir det manglende forutsigbarhet – det blir manglende forutsigbarhet for dem som arbeider med å få maten fra jorda og fram til bordet. Alle snakker om mer forutsigbarhet. Det er et tankekors at de som snakker så høyt om det, ikke ser det som sin hovedoppgave å avklare hva det er de vil med matproduksjonen, og hvordan matproduksjonen skal skje.

Samfunnsoppdraget som ligger i jordbrukspolitikken, er nok, naturlig og trygg mat og et åpent landskap – naturlig og trygg mat i slike mengder at det gir nødvendig beredskap. Det er sjølsagt basert på det som produseres av planter i Norge. En får ikke beredskap ved å produsere planter i utlandet, importere dem og at dyra spiser dem. Det gir ikke noen bedre beredskap enn om en importerer melka eller kjøttet.

Derfor er det første en må starte med, å definere hva en mener med beredskap og sjølforsyningsgrad. Her opererer saksordføreren, fra Høyre, med presenter omkring 50. Det er ukorrekt, for det er brutto. En tar ikke hensyn til det som importeres av korn. Det er feilaktig, det skapes et feil bilde. Den reelle sjølforsyningsgraden er på om lag 40 pst., mens den i et land som vi i mange sammenhenger sammenligner oss med, nemlig Sveits, er på 55 pst. Hvis den i Norge skulle gå fra 40 pst. til 55 pst., er det behov for nærmere to millioner dekar ny jord og/eller betydelige beitearealer. Da må det lønne seg å drive denne jorda, da må det lønne seg å ha beitearealer – og da kommer vi inn på korn- og kraftfôrpolitikken.

En får ikke orden på jordbrukspolitikken uten at en skjønner korn- og kraftfôrpolitikken, for det er gjennom den en verdsetter plantene. Kraftfôr er mat som alle kan spise. Verdien av det fastsetter også verdien av gras. Alle husdyr kan spise kraftfôr, og det som lønner seg best, gjør gårdbrukeren. Derfor er det sjølsagt Senterpartiets mening at en må ha en kraftfôrpris som gjør at en får en økonomi i grasproduksjonen som gjør den lønnsom. Det er kjernen i dette.

Men utgangspunktet mitt er: Ærlighet og åpenhet gir forutsigbarhet, slik at alle vet hva en har å forholde seg til – og slipper å gjøre feilinvesteringer, som skjer i dag, som følge av uklare vedtak i Stortinget. Nå får vi ikke engang vedtak som skal gis til partene.

Odd Omland (A) [12:28:33]: Jeg tror jeg vil begynne med et godt Kvinesdal-uttrykk og si at jeg ble «øvegidde» da jeg hørte representanten Ørsal Johansens forvrengning og svartmaling av det innlegget som jeg hadde, og av den landbrukspolitikken som Arbeiderpartiet står for. Jeg står ved hvert ord jeg har sagt. Det er viktig for en statsråd i en mindretallsregjering å lytte til Stortinget. Stortinget har lagt klare føringer for hvordan landbrukspolitikken skal være i årene framover. Det jeg la vekt på at var viktig å stoppe, var den store føringen når det gjelder de strukturendringene som denne regjeringen har foretatt.

Vi er veldig opptatt av at vi nå må satse på og prioritere landbruk over hele landet, for å få økt selvforsyning. Vi må satse på små og mellomstore bruk. Vi må satse på distriktene og prioritere også dem i dette – og ikke bare fortsette med den enorme strukturendringen og satsingen på bare de store brukene. Det er å ta landbrukspolitikken i feil retning.

Jeg tror det vil komme veldig klart fram hva som er Arbeiderpartiets landbrukspolitikk – gjennom merknadene og forslagene i forbindelse med jordbruksoppkjøret, der vi har vært med på prioriteringene. Med dette håper jeg at selv om denne debatten har vært svært uoversiktlig – det blir en vanskeligere situasjon å forhandle ut fra – kan det til slutt ende bra. Men jeg er skeptisk ut fra debatten. Den har i alle fall ikke skapt mer oversiktighet.

Statsråd Jon Georg Dale [12:30:53]: Eg kan glede representanten Odd Omland med at han som skal sørge for at forhandlingane vert gjennomførte, openbert har meir oversikt enn representanten sjølv føler han har. Det er nok ein god grunn til at vi bør behalde det politiske fleirtalet vi har også dei komande åra.

Men eg vil starte med – og det er viktig at Stortinget merkar seg dette – å gje representanten Per Olaf Lundteigen honnør for at han no avklarar Senterpartiets posisjon i korn- og kraftfôrpolitikken. Det var prisverdig. Men han bør prøve å snakke med representanten Geir Pollestad frå same parti neste gong han skal gjere dei same avklaringsane, for Senterpartiet er i dag med på å vedta ein lågare kraftfôrpris med sitt forslag enn statens opphavlege tilbod. Då kan ein gjerne også fortsetje å snakke om at partiet er litt usikre på kva dei meiner. Frå Senterpartiet er det to representantar som har teke ordet i dag, og dei meiner openbert ikkje det same i korn- og kraftfôrpolitikken, som representanten Lundteigen peiker på er heilt essensielt for ein open og ærleg debatt på det jordbrukspolitiske området. Eg er glad for at representanten Lundteigen er så tydeleg som han er. Eg trudde også det var det Stortinget meinte då dei gav innstilling til jordbruksmeldinga, og det har mindretalet som Senterpartiet er ein del av, snudd på til denne behandlinga.

Eg må også ha ein visitt innom representanten Karin Andersen, for det framsto når ein hørde innlegget som at det er eit mål at ein størst mogleg del av bøndernes inntektsutvikling skal kome frå staten, at det er eit problem at vi har hatt god hjelp av renta, at det er eit problem at det har vore godt vêr, at det har vore eit problem at vi har fått utvida kornarealet, at det har vore eit problem at vi har hatt gode avlingar, eller at Tine går godt. Det er jo ikkje eit problem, det er ei lukke for norsk jordbruk, og Stortinget har aldri målt landbrukspolitikken i kor mykje pengar vi brukar over offentlege budsjett, vi måler jo på resultat. Det viser at det SV som burde ha vore isolert i landbrukspolitikken – dei har ei heilt alternativ innretting – no vert omfanna av sine gamle vener i Senterpartiet og Arbeidarpartiet. Det gjev ikkje føreseielegheit. I tillegg påstår ein at vi tek frå dei store og gjev til dei små. I avtala som vart inngått i fjor, kom referansebruk 12, den tredjedelen av bruka som er minst, like godt ut som den tredjedelen av bruka som er størst. I tilbodet frå staten i år er det styrkt, det er høgare inntektsutvikling per årsverk for dei minste bruka i mjølkeproduksjon enn for dei største. Det hadde vore mykje enklare for alle viss Stortinget heldt seg til dei forslaga dei faktisk får presentert, i staden for nokre utdaterte talepunkt.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [12:33:59]: Ingen i denne sal har snakket om at man skal flytte grovfôrproduksjonen til flatbygdene. Venstre har vært redd for det, men det er ingen som har tatt til orde for det. Det vi har

tatt til orde for, og som Kristelig Folkeparti står for, er at vi skal fortsette med den kanaliseringspolitikken som vi har i dag. For jeg er hjertens enig med representanten Trine Skei Grande, som sier at vi skal bruke alt arealet til matproduksjon. Det er da også sann at det er noe areal i kornområdene som ikke er egnet til kornproduksjon. Jeg er også hjertens enig med representanten Trine Skei Grande på det andre punktet, dette med å skape forutsigbarhet. Det var det ordet jeg trakk fram om representanten Farstad, at Venstre står for en forutsigbar politikk. Men akkurat nå har de endret det.

Så har jeg respekt for innspillene som faglagene gir oss. Jeg har respekt for dem, men det er kanskje viktig å lytte til de viktigste innspillene som faglagene gir oss til dette oppkjøret. Det er ikke målpris, men det er kronemessig lik utvikling.

Kristelig Folkeparti hegner om forhandlingsinstituttet. Det kan da ikke være slik at når regjeringen ikke følger Stortingets vilje gjennom tilbud, ber man Stortinget abdisere – når man ikke får gjennomslag for politikken som et samlet storting har vedtatt. For meg handler det ikke da om forhandlingsinstituttet, det handler om å få vedtatt Stortingets politikk. Men jeg er veldig glad for at Høyre i denne perioden har endret sitt program til nå å si, som representanten Ingunn Foss sa, at Høyre også er for forhandlingsinstituttet i programmet for neste periode.

Beite på utmark er bra. Det sier en samlet komité mye om, men vi sier også at vi ikke skulle ta det fra innmark for å styrke utmark.

Jeg har en liten visitt til representanten Ørsal Johansen, som sier at han er glad for at statsministeren endelig har engasjert seg i rovdyrpolitikken. Ja, det er bra, men det hadde vært så mye lettere hvis dagens regjering hadde fulgt opp de vedtakene som Stortinget gjorde for et år siden. Da hadde vi ikke vært i denne situasjonen, da hadde ikke statsministeren og landbruksministeren trengt å reise til Hadeland i går med helikopter. Da kunne man brukt tiden på andre ting – hvis Stortingets vedtak hadde blitt fulgt opp.

André N. Skjelstad (V) [12:37:10]: Forutsigbarhet, sier representanten Hjemdal. Ja, det handler også om forutsigbarhet med kanaliseringpolitikk. Jeg må si at det er nettopp det som er en av forutsigbarhetene når man tenker på distriktsjordbruket. Dessverre er ikke Kristelig Folkeparti der i denne saken, for dette er og blir uforutsigbart fra Kristelig Folkeparti.

På tampen av debatten, når vi snakker om forutsigbarhet, som Per Olaf Lundteigen dro fram i et veldig godt innlegg, er jeg i stuss om det representanten Storberget sa tidlig i debatten – rammen på 790 mill. kr var gjeldende for 2018. Ja, den er det, men det må også medføre en forutsigbarhet i en lengre horisont. Sann som jeg skjønte representanten Storberget, forpliktet de seg ikke noe i en lengre horisont. Hvor er da forutsigbarheten?

Vi har ikke vært så detaljert i vår bestilling som representanten Pollestad med sine har vært, for vi mener og er sterk tilhenger av beite på både innmark og utmark. Vi har også tatt til orde for at det må være forutsigbarhet innenfor svineproduksjon. Men dette må også landes i forhandlingene. Vi skal ikke ha detaljeringsgraden her. Hadde vi hatt det, hadde vi virkelig svekket forhandlingsinstituttet. Der-

for blir jeg litt i stuss når enkelte er så glad i å detaljere dette i denne sal.

For øvrig var det veldig avklarende fra representanten Lundteigen – jeg deler mange av synspunktene han hadde i et godt innlegg – rundt korn- og kraftfôrpolitikken. Det samme innlegget holdt Per Olaf Lundteigen for meg da jeg gikk på en agroteknikerskole rundt 1990. Det var et glitrende innlegg da også. Selv om jeg ikke nødvendigvis er enig i alt det Per Olaf Lundteigen sier, er dette noe av det som gjør det viktig at man har en kanaliseringpolitikk, at man produserer gress på gressareal og korn på kornareal. Dessverre følger ikke hans parti opp dette per i dag. Jeg skulle gjerne ønsket det. Jeg deler også mange av hans synspunkt rundt matvaresikkerhet, men ikke minst rundt forutsigbarhet. Det er ingen næring som er så langsiktig som norsk landbruk. Det er helt korrekt. Vi skulle gjerne hatt det enda tydeligere, og det tror jeg vi kunne fått til, for uansett hva man sier, har det aldri vært et så sterkt fokus på norsk landbrukspolitikk som i disse fire årene.

Rasmus Hansson (MDG) [12:40:15]: Det skjer mye på Stortinget i disse dager, både for representanter og presidenter, så jeg beklager at jeg må nøye meg med en treminutter på de forslagene som Miljøpartiet De Grønne har lagt fram i denne debatten.

For det første legger vi altså fram et forslag til en ramme og virkemidler i jordbruksoppkjøret på 900 mill. kr. Det ligger nærmest det jordbruket selv har krevd, men fortsatt betydelig under. Vi foreslår virkemidler som går lenger i å fremme kvalitetsproduksjon og bruk av norske ressurser og råvarer enn de andre partiene, og vi går lenger i å fremme miljøvennlige, klimavennlige og økologiske driftsformer enn de andre partiene gjør. Miljøpartiet De Grønne mener det er god matpolitikk og god næringspolitikk å investere nok til å få til dette i praksis. Vi mener at veien til et landbruk som bruker norske ressurser over hele landet, og som gir bedre inntjening for bøndene, bl.a. går gjennom å produsere og markedsføre den faktoren hvor norsk landbruk faktisk kan slå internasjonale konkurrenter, nemlig kvalitet. I tillegg til rammen for oppkjøret og virkemidler som fremmer dette på bredt grunnlag, legger vi derfor fram forslag om tiltak som vil fremme norske matvarers kvalitet spesifikt, og gi forbrukere som ønsker kvalitet, bedre anledning til å velge det.

For det første foreslår vi en nasjonal merkeordning om antibiotikainnhold i matvarer. En sånn ordning vil premiere norske produkter som er lave på antibiotikainnhold takket være godt arbeid over hele fjøla, og en sånn ordning vil bidra til å gjøre det til en konkurransefaktor å få bukt med det som jo er et av vår tids mest skremmende problemer, nemlig økende antibiotikaresistens på grunn av altfor omfattende antibiotikabruk.

Vi registrerer at flertallet heller mener at dette bør skje på EU-nivå. Det tar vi til etterretning, og fremmer derfor et forslag om dette som er likelydende med flertallets merknad, og så håper vi at flertallet vil stemme for det de selv sier at de mener.

Vi foreslår også at Nyt Norge-merkingen tydeliggjør minimumskrav til bruk av norske fôrvarer. Dagens merking ivaretar det på en altfor svak måte. Miljøpartiet De Grønne har ikke noe prinsipielt imot verken importert mat eller importert fôr, men vi er for at landbrukspolitikken primært skal sørge for at vi bruker de naturlige ressursene

vi har her i landet, til å produsere mat av høy kvalitet som norske forbrukere kan få anledning til å velge og vite at de velger.

Og vi foreslår – til slutt – å fase ut bureggproduksjon mot 2025, koblet med en støtteordning for omlegging. Det er ikke noe nirvana å være høne i løsdrift, men det er bedre muligheter for et godt hønseliv i samsvar med dyrevelferdsloven å leve i en vel røktet løsdrift enn i et bur hvor man aldri får røre på seg.

Da tar jeg opp de forslagene vi har fremmet.

Presidenten: Representanten Rasmus Hansen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Per Olaf Lundteigen har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:43:27]: Korn- og kraftfôrpolitikken er avgjørende for lønnsomheten i planteproduksjonen og dermed for hvor mange planter gårdbrukeren dyrker. Det er sjølsagt at dette standpunktet må kobles sammen med et bedre importvern, økte rammer, altså målpriser og bevilgninger. Det er det som i sum gir lønnsomhet. Så må disse pengene fordeles slik at det understøtter samfunns målet. Gårdbrukere er sjølstendig næringsdrivende. De gjør det som lønner seg best. Gårdbrukerne fyller samfunnsoppdraget slik Stortinget bestemmer. Derfor må vi få en åpen debatt. Jeg er glad for flere av innleggene, som nå tyder på at vi kanskje endelig kan få en åpen debatt. Jeg appellerer til at jordbrukets faglag nå tar hansken og tar den åpne debatten om hva de sjøl vil med jordbruket sitt, og at ikke minst forbrukerne engasjerer seg, for dette er en forbrukersak: Hva slags mat skal vi ha, og hva slags mattrygghet er det vi betaler for?

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [12:44:27]: Dette har vore ein veldig rar debatt for oss som har følgd forhandlingane frå start til slutt. Det er spesielt Venstres forklaring i dag som skil seg veldig frå det som har vore forklaringa på standpunktet deira tidlegare. For meg er mange av dei argumenta som kjem fram, ganske uheiderlege. Det er jo ein tradisjon for her i Stortinget at ein ikkje seier noko om innhaldet i forhandlingane ein har hatt. Men her forsøker ein å late som om ein var noko ein ikkje var i dei forhandlingane. Det er vel ikkje berre SV som har fylldige referat frå alle dei samtale som var der. Eit eksempel er målpris. Det var ein diskusjon om kor mykje budsjettmidlar ein skulle bruke – kor mykje på målpris. Kan f.eks. representanten Skjelstad garantere at det standpunktet Venstre no har, er det ein har hatt heile vegen i denne prosessen? Kan han garantere det?

Dersom ein verkeleg er så oppteken av små og mellomstore bruk i Venstre, som ein no lest som at ein er, kvifor støttar ein ikkje etableringa av eit nytt verkemiddel i landbruket, som er driftsvansketilskot? Kvifor har ein ikkje signalisert at ein støttar det? Det er blitt løfta av faglaga nettopp for at ein skal kunne ta i bruk dei areala i Noreg som er vanskelege å drive. Det er eit verktøy som verkeleg kan løfte fjell- og distriktslandbruket på Vestlandet, i Nord-Norge osv. Det er eit verkemiddel som faglaga meiner at ein ikkje har i dag, men som ein treng om ein skal få fart på det.

Så er det veldig spesielt å sjå at ein i merknadene til Venstre går inn for berre å oppretthalde satsinga på økolo-

gisk produksjon, når ein i programmet sitt og i stortingsmeldinga har sagt at ein skal styrkje ho. Når ein plutselig får moglegheita til å setje sitt preg på oppgjeret, skriv ein ikkje at ein skal styrkje satsinga, men at ein skal oppretthalde ho. Kva er det for noko? Då blir gapet frå det som høgst sannsynleg blir resultatet av desse forhandlingane, og det som er opposisjonens løysing, enorm, også på det området.

Berre for å klargjere dette med det kronemessige: For SV var det rett og slett meint å vere ei pedagogisk løysing for partane. Vi opplevde aldri at diskusjonen var om ein skulle redusere gapet eller ikkje. Det var eit stort fleirtal på Stortinget heilt einig i. (Presidenten klubbar.) Det var vi som ville seie konkret at det kronemessig måtte til. Det var inga usemje om ... (presidenten klubbar igjen).

Knut Storberget (A) [12:48:00]: Det ble sagt av en representant fra regjeringspartiet Høyre at det som har skjedd knyttet til dette jordbruksoppgjøret, er politisk spill. Jeg vil bare tilbakevise det. Jeg vil faktisk ikke beskyldte noen for spill når det gjelder akkurat dette oppgjøret, for jeg føler at det er reelle diskusjoner knyttet til hva slags type virkemidler en vil bruke. Jeg vil understreke det særlig, for det er en stor gruppering bak innstillinga som mener at det er riktig at man har en ramme som skissert. Det er ikke noe politisk spill, det er noe man må ta med seg inn i eventuelle budsjetter, hvis det hadde fått flertall, og som har full realitet i seg.

Det har også vært diskusjon knyttet til målpris, hvor man har tatt viktige avgjørelser. Noen vil, og noen vil ikke øke – bare, etter mitt skjønn, ganske marginalt. Men det er ikke noe politisk spill; det er å ta ansvar, det er å ta politiske valg.

Det som derimot står igjen etter denne debatten, er at dette er en manifestasjon på regjeringens handlingslamelse knyttet til å føre sin politikk på dette området. Vi så det først når det gjaldt jordbruksmeldinga, hvor man altså ble nedstemt på veldig viktige områder, og det er bare kort tid siden vi ble belært av bl.a. representanten Ørsal Johansen, men også fra regjeringkretser, om at 410 mill. kr var rammen – take it or leave it. Så opplever vi at det er noen av oss uenig i, og det er fair nok, men nå er det plutselig slik at det ikke er 410, det er 625, pluss et eller annet fra utviklingsfondet, LUF.

Så min konklusjon på dette er at vi har en regjering som ikke styrer, og som heller ikke i forkant, før man legger fram sine meldinger, tilbud, hva det måtte være, om man ikke sonderer i Stortinget, i hvert fall prøver å lese de tekstene som kommer herfra, og sier: Hva er det man skal legge vekt på? Det syns jeg er alvorlig. Og da går det sånn som det gjør nå, at vi ikke får avklart jordbruksoppgjøret, og at Stortinget blir fratatt den muligheten man har til faktisk å drive både politisk og konstitusjonell kontroll med det som skjer. Da er det ikke en bagatell at vi i dag ikke får avklart spørsmålet om f.eks. målpris eller volummodell på svin, som berører veldig mange, og som har stor effekt, og som jeg mener absolutt er et politisk spørsmål.

Det er derfor jeg igjen utfordrer Venstre, men jeg utfordrer også statsråden, som skal ha ordet etter meg: Hva tenker man om det? Og hvordan tolker man Stortinget ut fra denne debatten, om hvordan man står i et så pass viktig spørsmål? Det ville det være interessant å høre.

Statsråd Jon Georg Dale [12:51:14]: Representanten Knut Storberget opptrer egentleg ganske ryddig, det må sjølv eg vedgå, men eg registrerer at han heller ikkje i dette innlegget avkrefta min påstand rundt Arbeidarpartiet si forståing av inntektsmålet. Det er verd å merke seg for fleire.

Vi styrer, det er heilt rett, og stortingsfleirtalet styrer. Gjennom forhandlingane strekte staten seg frå 410 mill. kr til 550 mill. kr – det er opplyst om tidlegare. Men for å ivareta forhandlingsinstituttet, for at ein i jordbruket skal føle seg trygge på at det ikkje kjem nye tilbod undervegs i kvar forhandlingsrunde, valde vi å gå til Stortinget med det opphavlege tilbodet. No hamna ramma – basert på dei føringane som Venstre legg, og som eg har sagt at eg vil ta på alvor – på 75 mill. kr over det. Det går frå 14,9 mill. kr til 15 mrd. kr, om vi brukar avrunding. Det er handterbart fordi innretninga er ansvarleg, og fordi det bidreg til å slå fast inntektsmålet, slik ein gjorde det i behandlinga av jordbruksmeldinga.

Til representanten Hjemdal: Påstanden om at vi ikkje hadde hatt den situasjonen vi no ser på Hadeland, om det hadde vorte gjort andre grep i vinter, vil eg ha dokumentert. Det er ein svensk ulv på Hadeland. Alle verkemiddel som er vorte bedne om, har regjeringa varsla at vi vil tilby. Ein slik påstand kan ein ikkje presentere utan å kunne dokumentere han. Så eg anbefaler representanten anten å dokumentere han eller å trekkje han.

Presidenten: Neste taler er representanten Geir Pollestad. Pollestad har hatt tre innlegg. Han får et innlegg til fordi han er saksordfører, men det forutsettes at representanten snakker om sakene 2 og 3, ellers blir han klubbet.

Geir Pollestad (Sp) [12:53:15]: Presidenten kan leggja klubba vekk, for det har eg tenkt å gjera!

No har det seint i debatten kome forslag frå Miljøpartiet Dei Grøne, som eg meiner det er rett å kommentera. Først til Innst. 371 S, altså sak nr. 3, eit forslag om forbod mot sal og produksjon av buregg i Noreg: Det er eit forslag som eg meiner at den saksbehandlinga me har hatt, har brakt fram at det ikkje er eit fagleg grunnlag for. Det er høgst usikkert at dyrevelferda er høgare i lausdrift enn det ho er i såkalla miljøbur, så det forslaget vil ikkje Senterpartiet slutta seg til. Eg meiner at det i tråd med den innstillinga som komiteen har levert, heller ikkje er eit godt forslag.

Så til forslaga i sak nr. 2 som Miljøpartiet Dei Grøne har sett fram. Først forslag nr. 3: Det er eit godt forslag, det er eit forslag som er heilt i samsvar med ein merknad som ein samla komité har, så eg vil oppmoda fleire parti til å vurdera om ein skal støtta forslag nr. 3 frå Miljøpartiet Dei Grøne i sak nr. 2.

Når det gjeld forslag nr. 2 i sak nr. 2, omhandlar det å ta inn minimumskrav til bruk av norske ressursar i føret som eit av kriteria til Nyt Noreg-merket. Eg meiner det vert for detaljert at Stortinget skal ha meiningar om det. Norske ressursar i føret er eit tema som òg vart diskutert i den andre saka som me har til behandling no, og eg meiner at like viktig som å ha ei merkeordning er det at me gjer som Senterpartiet ønskjer, nemleg å auka kraftfôrprisen noko, betra kornøkonomien, og betra lønsemda i produksjon av gras. Det vil vera eit viktig bidrag for å auka den norske delen i produksjonen, som eg trur har langt større

effekt enn om Stortinget skal endre kriterier for Nytt Noreg-merket.

Presidenten: Presidenten er ganske forståelsesfull i dag.

Ingunn Foss (H) [12:55:49]: Jeg har allerede takket for debatten, men fant allikevel grunn til å kommentere et par ting som kom opp her helt i siste runde.

Representanten Knut Storberget snakker om spill. Så vidt jeg husker, har jeg ikke nevnt politisk spill i mine innlegg, men der må jeg ta forbehold. Jeg skal heller ikke bruke det ordet jeg brukte i innlegg før i dag mot representanten Knut Storberget – det blir det store avisoppslag av. Det jeg sa, var at Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og SV dobbeltkommuniserer om inntektsmålet, og jeg klarer ennå ikke å forstå hva som er inntektsmålet. Det står i merknaden at det er «kronemessig lik utvikling», men det er ikke noe forslag verken i forbindelse med jordbruksmeldingen eller i denne saken i dag om kronemessig lik utvikling.

Så til representanten Per Olaf Lundteigen om selvforsyning. Det er helt rett at norsk matproduksjon er avhengig av protein fra utlandet hvis vi skal opprettholde dagens produksjon. Men per i dag er vi selvforsynt både med melk, kjøtt, egg, korn i gode år, og vi produserer ca. 35 millioner fiskemåltider hver eneste dag til en befolkning på 5 millioner mennesker. Vi har faktisk overproduksjon i mange av disse sektorene. Så det vi importerer, er frukt og grønnsaker. Det er det potensial for å produsere mer av. I tillegg importerer vi mye sukker, kaffe, te, kakao, krydder, drikkevarer og tobakksvarer. Dette må vi kanskje slutte med, for jeg regner med at representanten Per Olaf Lundteigen ikke har tenkt at vi skal begynne å produsere det også i Norge.

Presidenten: Representanten Knut Storberget har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Knut Storberget (A) [12:57:55]: Aller først må jeg si til representanten Ingunn Foss at det ikke var hun som kom med påstandene om spill, så det kan hun ta helt med ro. Det var en annen representant, fra Høyre tror jeg, men jeg nevnte ikke navn. Bare så det er sagt.

Når det gjelder spørsmålet om inntekt, skjønner jeg at det er vanskelig for Høyre, og kanskje særlig også for Venstre, nå å stå i at man ikke bidrar godt nok for å kunne redusere inntektsgap og går inn i en alvorlig diskusjon knyttet til hvordan dette er definert, og hva som er sagt fra SV og andre. Men konklusjonen på dagen er at i den grad noen bidrar mest med å redusere inntektsgap, må det være det som ligger i innstillinga, og der svikter Venstre norske matprodusenter, med god hjelp av Høyre og Fremskrittspartiet. Jeg mener dette bør stå igjen som realiteten i denne debatten, viljen til å satse og viljen til kanskje å gjøre noe med det som er det viktigste for å sikre rekruttering og god økning i matproduksjonen: å sørge for at man reduserer inntektsgapet.

Presidenten: Representanten Ingunn Foss er ordfører for sak nr. 1 og får dermed 3 minutter taletid.

Ingunn Foss (H) [12:59:11]: Jeg skal ikke bruke så lang tid, men jeg vil gjerne kommentere Knut Storbergets siste innlegg. Hvis det er så klart at det er Arbeiderpartiets fremtidige politikk på området, burde de ha satt fram et forslag om at det var det. Slik som det foreligger nå, gjelder det i år, og vi vet ingenting om hva som er framtiden når det gjelder inntektsmålet.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 1, 2 og 3.

Sak nr. 4 [12:59:48]

Innstilling fra næringskomiteen om Samtykke til inngåelse av avtale med Den europeiske union (EU) om utvidet handel med landbruksvarer etter EØS-avtalens artikkel 19 (Innst. 336 S (2016–2017), jf. Prop. 115 S (2016–2017))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Knut Storberget (A) [13:00:59] (ordfører for saken): Dette er mitt trumfkort overfor alle dem som argumenterer med at Arbeiderpartiet liksom har satt seg på Senterpartiets fang i jordbrukspolitikken. Her har vi et flertall – med unntak av Senterpartiet og SV – som går inn for å gi regjeringa samtykke til inngåelse av avtale mellom EU og Norge når det gjelder handel med landbruksvarer – forhandlinger etter EØS-avtalens artikkel 19.

Jeg skal ikke gå i dybden av dette. Det har fulgt et tradisjonelt spor. Vi ser at noen av kvoteøkningene faktisk er mindre enn det vi opplevde ved siste forhandlingsrunde. Det er bra. Men jeg iler til med en gang og sier at det er en utfordring for oss når disse kvotene legges oppå hverandre og vi drar dem med, at kvotene blir så store – særlig for melkeproduksjon, men også for blomster og kjøtt. Flertallet har også understreket at når det gjelder disse tollfrie kvotene, bidrar det til å se på virkemidler som kompensende tiltak.

Fra Arbeiderpartiets side ser vi dette i sammenheng med det som skjer med eksportmulighetene, og særlig det som har skjedd rundt Jarlsberg-ost. Det ser ikke særlig lyst ut for mulighetene for å kunne drive det i framtida – i hvert fall ikke med de samme rammebetingelsene – når eksportstøtten fjernes. Det er behov for å ha en grundig gjennomgang, grundigere enn den regjeringa har vist, av mulige kompensende tiltak. Det gleder meg at et flertall ser ut til å samle seg om et forslag om at dette må regjeringen komme tilbake til i budsjettet for 2018.

Ove Trellevik (H) [13:03:28]: Etter EØS-avtalens artikkel 19 skal me vera med og gjennomgå vilkåra for handel med basis i landbruksvarer med sikte på å få ein auke i handelen med EU.

For Høgre er det viktig at ein i forhandlingane søkjer å finna gode løysingar som legg til rette for handel, samtidig som landbruksinteressene våre vert godt varetekne.

Høgre meiner at regjeringa har lykkast svært bra, når ein òg tek inn over seg intensjonen i EØS-avtalen om at ein skal ha ei «gradvis liberalisering», sjølv om me kanskje kan meina at skritta mot liberalisering går seint.

Før forhandlingane vart norske offensive interesser overfor EU kartlagde hos eit breitt utval av norske bedrifter med sikte på å auka norsk eksport. For Høgre er det viktig at me utnyttar dei eksportmoglegheitene me har, for dei er gode.

På grunnlag av innspel frå aktørane fremja Noreg krav om eksport på varer der aktørane vurderer eksportmoglegheitene som svært gode. Forhandlingsresultatet inneber at Noreg har fått betre marknadstilgang til EU på ei rekkje produkt. Alt i alt er det oppretta åtte nye kvotar for eksport frå Noreg til EU. Det er svært flott, både for Noreg og for dei bedriftene som får auka eksport.

I byte har me gjeve EU kvoteauke på område der me alt importerer. Samtidig opnar den nye avtalen for noko meir import av matspesialitetar, som også kjem forbrukarane til gode. Avtalen har eit smalare omfang enn den førre artikkel 19-avtalen, som vart ferdigforhandla under den førre regjeringa.

For ost vert den tollfrie importkvoten auka med 1 200 tonn til over 8 400 tonn. Importen av ost frå EU var i 2016 på over 11 400 tonn, dvs. at det er ein stor import av ost som det vert betalt ordinær toll for, utanom desse tollfrie kvotane. Dette er på ein måte eit produkt som den norske marknaden ønskjer. I førre artikkel 19-avtale, som vart inngått av Stoltenberg II-regjeringa, vart kvoten for importert ost auka med 2 700 tonn. Nordmenn ønskjer meir av desse produkta, og det er godt at me klarar å leggja vilkåra til rette for at me får dette til på ein god måte.

I merknadene frå opposisjonen vert den skeive utviklinga i handelen med landbruksvarer frå EU poengtert, noko som vart nemnt av saksordføraren. Men det er det som er kjernen i det å utvikla internasjonal handel. Land spesialiserer seg på produkt som dei har gode føresetnader for å produsera og er konkurransedyktige på, i byte med andre produkt frå andre land, som dei ønskjer å tilby og er gode på.

Dei siste åra er toll på import av storfekjøtt sett ned i lange periodar på grunn av underskot i den norske marknaden. Kvoteauken er difor avgrensa samanlikna med eksisterande import og forventta import dei neste åra. Det er i tillegg gjeve ein avgrensa auke i eksisterande importkvotar for nokre produkt. Samla sett vert importkvotane for kjøttprodukt auka med over 2 500 tonn. Auken i kvotar for kjøttprodukt var på 3 100 tonn i den førre avtalen, inngått under Stoltenberg II. Det er slik som saksordføraren seier, og han var bekymra over at kvotane vert lagde oppå kvarandre. Men eg meiner det er i tråd med EØS-avtalen at ein skal ha ei auka liberalisering.

Eg synest òg at avtalen er god. Han tek omsyn til ønska frå forbrukarane om eit breitt og godt utval av matvarer, og varetek også behovet til det norske jordbruket for eit godt importvern.

Ifølgje EØS-avtalen kan me ikkje kopla fisk og landbruksforhandlingar. Mi oppfatning er at dette burde me teke initiativ til å diskutere med EU og sett om me kunne oppnådd noko meir, men berre når det gjeld handel. Eg ønskjer ikkje å utfordra fiskeripolitikken. Men eg ønskjer å utfordra handelspolitikken og få større marknadstilgang for foredla norsk fisk, spesielt laks, inn til EU mot at me kanskje kunne ha kjøpt litt meir av det våre gode forbrukarar ønskjer importert frå EU.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [13:08:15]: «Norge er et land i verden», sa Kristelig Folkepartis statsminister Lars Korvald fra denne talerstolen i 1972. Noen ganger må det opplagte sies. Det gjelder også for EØS-avtalen. Det er den viktigste handelsavtalen for norsk næringsliv og utgjør fundamentet for et bredt og omfattende samarbeid mellom Norge og EU.

EØS-avtalen er et nasjonalt kompromiss og har mange av kompromissets egenskaper. Den som vil lete etter svakheter, trenger ikke å lete lenge. På den annen side er det ingen som har kommet opp med troverdige eller ønskelige alternativer. Det er mye skrik og lite ull, for å holde meg til landbrukets terminologi. Som ungdomspolitikker på 1990-tallet jobbet jeg mye for at EØS-avtalen skulle bli en realitet, fordi jeg mente det var den beste tilknytningen Norge kan ha til Europa. Det mener jeg den dag i dag, dog med mer livserfaring og kunnskap.

Artikkel 19 presiserer at økt handel skal skje på gjensidig fordelaktig basis. Jeg finner det oppsiktsvekkende at flertallet i innstillingen ikke kan støtte en ambisjon om at det i de kommende rundene må sikres bedre balanse i utviklingen av handelen av landbruksvarer. Det får da være måte på å gå stille i dørene.

Artikkel 19-avtalen, som er til behandling i dag, føyer seg inn i en rekke avtaler som etterlater seg et inntrykk av ubalanse. Den er muligens ikke så dårlig som den avtalen den rød-grønne regjeringen presenterte for Stortinget i 2011, men det er ikke dermed noen grunn til å rope hurra. Men i stedet for å gråte over spilt melk eller ost vil jeg peke på noen viktige føringer for framtidige forhandlinger.

For det første må det legges mer langsiktige perspektiver til grunn når en vurderer tollfrie kvoter. Det er ikke nok å bygge vurderingene på dagens markedssituasjon. Slike kvoter innebærer varige, irreversible tap av norske produksjonsmuligheter, og er det noe Kristelig Folkeparti har respekt for – og kompetanse om også, vil jeg si – så er det spørsmål om evighetens perspektiv.

For det andre er det stor forskjell på verdien av tollfrie kvoter. Grovforbaserte husdyrprodukter fra storfe og småfe har større verdiskaping og en viktigere rolle i sysselsetting og drift av landets jordbruksarealer enn andre husdyrprodukter. Dette må vektlegges mer i forhandlinger.

For det tredje er jeg bekymret for at hagedøra for import av potteplante- og hagebruksprodukter nå er blitt åpnet så mye at det spøker for viktig verdiskaping i norsk hagebruk. Den store importen av levende plantemateriale utgjør videre en stor risiko for at det kommer inn nye skadegjørere og plantesykdommer. Det hviler et stort ansvar på både myndigheter og importører for å sikre betydelig kontroll av importert plantemateriale.

Avslutningsvis vil jeg peke på komitéflertallets bestilling til regjeringen om å fremme forslag til kompenserende tiltak for de produktene som blir særlig rammet av den-

ne avtalen. Jeg venter i spenning på å se og høre hva dette er.

Geir Pollestad (Sp) [13:11:40] (leiar i komiteen): Denne saka har stor betydning for norsk landbruk og norsk matproduksjon. Utviklinga har vore at EU sel stadig meir mat til Noreg, stadig fleire jordbruksvarer til Noreg – ein kraftig vekst. Difor burde ikkje denne liberaliseringa som det no vert lagt opp til, vera nødvendig. Ho kjem jo på toppen av dei innrømmingane som er gjevne tidlegare.

Me er altså i den situasjonen at importen av jordbruksvarer frå EU er stigande. Det utfordrar den nasjonale produksjonen vår, og det er òg to føresetnader i artikkel 19 i EØS-avtalen som eg meiner ikkje er oppfylte. Det eine er at det skal skje innanfor ramma av jordbrukspolitikken til partane. Det andre er at det skal skje på gjensidig fordelaktig basis. Senterpartiet meiner at ingen av desse vilkåra er oppfylte, og kan difor ikkje slutta seg til utvidinga.

Når det gjeld dei fleirtalsmerknadene som Senterpartiet er med på, meiner eg at representanten Hjemdal gjorde godt greie for dei.

Der hadde eg tenkt å slutta, men så gjekk talspersonen til Høgre – frå regjeringspartiet Høgre – på talarstolen og tok til orde for at me no skal kopla fisk og landbruk tydelegare, at me skal gje større innrømmingar på fiskefeltet, at me skal ofra jordbruket og jordbruksinteressene for det. Det er eit linjeskifte, det meiner eg er svært beklageleg, og det er veldig oppsiktsvekkjande at den utsegna kom i dag. Eg vil tru at representanten Trellevik ikkje er privatpraktiserande Høgre-politikar, men talsperson for regjeringspartiet Høgre, og at han dermed òg gjev uttrykk for det synet regjeringa har. Eg vil be statsråd Bakke-Jensen avklara det seinare i debatten viss det ikkje er tilfellet.

For det er jo sånn at Høgre-folk i Noreg er veldig ivrige etter å snakka om koplinga mellom fisk og landbruk – viss me berre gjev opp tollvernet på jordbruk, vil me få fritt sal av fisken. Eg trur ikkje det er rett, for viss ein ser på talet på måltid som norske innbyggjarar et, samanlikna med talet på måltid som EU-borgarane et, altså dei marknadene ein byter mot kvarandre, og dei produksjonsmoglegheitene me har innanfor fisk og oppdrett, trur eg ikkje at EU vil seia: OK, det er greitt – de fjernar tollvernet på jordbruksvarer, då får de selja fisken tollfritt. Så enkelt er det ikkje. EU-forhandlingane i 1994 viste at så enkelt var det ikkje. For skulle me ha meir marknadstilgang, kva var det då EU skulle ha? Jo, dei skulle ikkje berre ha tollfridom, dei skulle ha tilgang til våre ressursar, til våre fiskeriresursar.

Eg håper debatten kan avklara at dette var noko som bobla over, at det var eit snakke-uhell. Viss dette er uttrykk for eit linjeskifte frå Høgre og ei ny linje i Noregs forhold til handelspolitikken med EU, er det viktig å få det avklart, for det er ein stor debatt.

Pål Farstad (V) [13:15:21]: Når vi i dag behandlar ny avtale med EU om utvidet handel med landbruksvarer, støtter Venstre forslagene slik de foreligger.

Det er verd å merke seg at den nye avtalen gir konsesjoner for varer som det allerede er import på, men tollfrie kvoter kan ha negative konsekvenser for norsk produksjon av disse varene. Ved framtidige forhandlinger knyttet til

artikkel 19 bør det tas hensyn til at slike konsesjoner kan få negative konsekvenser for norske primærprodusenter.

Sett i sammenheng med Stortingets vedtak om å fase ut eksportsubsidier innen 2020 kan økte kvoter slik det legges opp til her, gi utfordringer for norske melkeprodusenter. Venstre er opptatt av å gi gode vilkår for norsk landbruk og ønsker at man skal støtte opp om norske produksjonsmuligheter. I en situasjon med økt prispress på det norske melkemarkedet er det viktig å stimulere forbruket av norsk melk. For høy målpris på melk kan redusere det norske forbruket.

I april behandlet vi jordbruksmeldingen. I en flertallsmerknad la Venstre vekt på at den statlige andelen av kvotesalg holdes tilbake inntil det er balanse i markedet.

Venstre mener at EØS-avtalen er av avgjørende betydning for en god utvikling av norsk næringsliv – virkelig – i sum også for norske landbruksinteresser. Likevel er det viktig at vilkårene for handel med landbruksvarer er til gjensidig fordel, slik artikkel 19 slår fast. Det bør være mulig å oppnå økt handel uten å la det gå ut over norsk produksjon. Det er det Venstre ønsker: økt handel og samarbeid innad i EU, som gagnar både Norge og resten av Europa.

Helt til slutt vil jeg gjerne takke saksordfører Storberget for vel utført arbeid med saken.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [13:17:50]: Denne saka handlar om rammene for norsk matproduksjon. Vi er eit land med høge fjell, djupe dalar og eit røft klima, og vi produserer mat i nesten alle kommunar. Vi har eit politisk mål om å produsere mat over heile landet, og vi meiner at dei som produserer maten vår, skal ha ei anstendig inntekt. Difor er spørsmål om toll og import viktige. Vi må ha ein politikk som legg til rette for at det er mogleg å leve av å produsere mat i Noreg. Vi treng rett og slett eit skikkeleg importvern.

Vi i SV støttar ikkje denne avtala. Nationen kallar det å støtte denne avtala å svekke norsk landbruk med opne auger. Det er ei vurdering eg deler. Det er eit paradoks at vi aukar importen av mat samtidig som vi seier at vi ønskjer å auke matproduksjonen med utgangspunkt i norske arealressursar. – Få det til å henge på greip.

Denne avtala er basert på at Noreg har gitt og gitt, utan å få noko tilbake, og avtala har ikkje tatt inn over seg at Storbritannia er i ein utmeldingsprosess frå EU.

No har vi fått ei avtale som set det norske hagebruket i spel, fordi det kan importerast såpass mykje potteplanteprodukt og hagebruksprodukt. Ifølgje Norsk Gartnerforbund kan dette redusere omsetninga for norske gartneri med så mykje som 100 mill. kr i året. Det er eit stort tap for norsk landbruk.

Her blir det òg gambla med plantevern, for det er stor risiko knytt til å importere store mengder levande plantemateriale. Det er veldig viktig at denne auka importen blir møtt med gode kontrollar av plantene som kjem inn, og at importørar som påfører skadar, har eit tydeleg erstatningsansvar.

Når denne avtala først får fleirtal, er det viktig at regjeringa kjem tilbake med tiltak som kompenserer. Da tenkjer eg spesielt på mjølkeprodusentar.

I dag gir vi ikkje berre frå oss eit kaotisk jordbruksoppgjer, vi godtar også ei dårleg forhandla avtale som svekker måla for matproduksjonen. Det er ein trist dag for alle

som vil at det skal produserast meir mat med utgangspunkt i norske ressursar.

Statsråd Frank Bakke-Jensen [13:20:27]: Norge er en handelsnasjon, og handel og investeringer over landegrensene bidrar til å øke vår levestandard, det former vår næringsstruktur, og det sikrer vår verdiskaping. EØS-avtalen er en avtale som sikrer markedsadgang til EU på viktige områder, og det er den viktigste handelspolitiske avtalen for norsk næringsliv.

Landbruksvarer er i hovedsak unntatt denne avtalen, men etter avtalens artikkel 19 skal Norge og EU annethvert år gå igjennom vilkårene for handel med basislandbruksvarer, med sikte på en gradvis liberalisering av handelen.

Artikkel 19-forhandlingene reguleres i en egen bestemmelse i EØS-avtalen, uten kobling til andre spørsmål, som f.eks. sjømat. Og her må jeg bare få lov å skyte inn at representanten Trellevik kan regne seg som slaktet av sin egen statsråd når det gjelder akkurat funderingene om kobling av sjømat og landbruk. Det var så langt fra det som er uttalt politikk fra Høyre, som det går an å komme. Da håper jeg vi har lagt den død. Vi kan godt bruke tid på det, det går fint. (Munterhet i salen.)

Avtaleformen er noe som norske landbruksinteresser bør være veldig godt fornøyd med, for den rammer inn et konkurranseutsatt landbruk – hvis vi ser det i en europeisk sammenheng – på en veldig bra måte. Alternativet ville vært et rammeverk hvor vi ikke hadde noen føringer, ingen skjerminger. Det ville satt norsk landbruk i en helt annen posisjon og utsatt norsk landbruk for en helt annen risiko.

Dette er den tredje avtalen som er inngått i samsvar med artikkel 19 i EØS-avtalen. Den forrige avtalen ble iverksatt 1. januar 2012. I forhandlingene har regjeringens utgangspunkt vært å finne løsninger som legger til rette for handel samtidig som vi ivaretar viktige norske landbruksinteresser. Vi har lagt vekt på den generelle markedsituasjonen i norsk landbruk og videre Stortingets vedtak om å fase ut eksportsubsidiene for landbruksvarer innen utgangen av 2020. Avtalen balanserer etter regjeringens syn hensynet til norsk landbruk og landbruksproduksjonen på den ene siden og hensynet til norske forbrukere og mangfoldet i det norske matmarkedet på den andre siden. Resultatet av artikkel 19-forhandlingene er godt forankret i norsk landbrukspolitikk.

Jeg merker meg at komiteens flertall, unntatt Høyre og Fremskrittspartiet, påpeker viktigheten av grovførbasert melke- og kjøttproduksjon for verdiskaping, sysselsetting og utnyttning av arealressursene over hele landet. I avtalen økes kvoten for ost med 1 200 tonn. Kvoten for kjøttprodukter økes med 2 550 tonn. Vi har ikke gitt EU konsesjoner for kjøtt av sau og lam.

Vi har altså en avtale som er betydelig mindre verdifull for EU enn den avtalen som vi forhandlet fram sist. Denne er smalere og mindre i omfang enn den forrige avtalen.

Det gis konsesjoner for landbruksvarer der det allerede er import til ordinær toll, eller der det eksisterer et mer langsiktig importbehov. Videre er det gitt konsesjoner på enkelte varer som kan bidra til å styrke mangfoldet i det norske matmarkedet, samtidig som hensynet til avsetningen av norske landbruksvarer er ivarettatt.

Det er ventet at import gjennom de nye kvotene i det vesentlige vil erstatte eksisterende import til full eller ned-

administrert toll og ikke erstatte det norske produksjonsvolumet. Regjeringen forventer derfor ikke større konsekvenser for arbeidsplasser i landbruket og næringsmiddelindustrien. Erfaringene fra artikkel 19-avtalen fra 2012, hvor det ble gitt betydelig større innrømmelser enn i denne avtalen, støtter denne konklusjonen.

I Innst. 336 S for 2016–2017 samtykker Stortinget til inngåelse av den framforhandlede avtalen. Regjeringen merker seg samtidig at Stortinget ber om at vi i forslag til statsbudsjett for 2018 fremmer kompenserende tiltak for tap som produsentene har ved bortfall av markedsandeler som følge av artikkel 19-avtalen og utfasingen av eksportsubsidier. Innstillingen peker her særlig på melkesektoren. For melkesektoren vil jeg understreke at regjeringen løpende vurderer tiltak og tilpassing i produksjonsvolumet for melk i takt med oppdatert kunnskap om utviklingen i behov. Dette gjøres bl.a. i forbindelse med de årlige jordbruksoppgjørene og administreringen av kvoteordningen for melk. Tilsvarende følger regjeringen markedsutviklingen nøye også i andre deler av landbruket.

Regjeringen vil selvfølgelig komme tilbake til dette spørsmålet ved framleggelse av forslag til statsbudsjett for 2018.

Jeg må få lov til å skyte inn at vi her snakker om forhandlinger og rammer for forhandlinger, og en forståelse i EU – når vi neste gang skal komme til forhandlingsbordet – av at eventuelle tap for norsk landbruk automatisk vil kompenseres i statsbudsjettet, gir oss litt dårligere kort når vi kommer til forhandlingsbordet, enn om vi hadde gjort som vi vanligvis gjør, og sagt at dette er noe som tas internt i landbruksoppgjøret.

Presidenten: Presidenten håper at statsråden ikke har tenkt å gjøre det til en vane å slakte stortingsrepresentanter.

Statsråd Frank Bakke-Jensen [13:25:22]: Nei, det kan jeg love. Det var et engangstilfelle. Men det gjorde godt.

Presidenten: Det har presidenten forstått.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Ove Trellevik (H) [13:25:55]: Trass i slakt har eg enno litt taleevne igjen. (Latter i salen.) Men eg var ganske tydeleg på at det var mi oppfatning eg presenterte, og det var altså slik i den førre debatten at Lundteigen og Pollestad presenterte ulike syn. Det at ein kan ha ein liten debatt om ulike syn, forfriskar eigentleg berre debatten, tenkjer eg.

EU er ein utruleg viktig marknad for norsk fisk – 80 pst. av fisken vår er avhengig av EU. Vi forhandlar kvotar inn til EU-marknaden på fisk òg i andre samanhengar. Poenget mitt er nettopp det eg opplever kvar gong eg er med EØS-komiteen i Brussel og møter kollegaene mine der nede, då er det eit gnag om at dei ønskjer marknadsåtgang til Noreg, og at dei kan tilby marknadsåtgang om me berre vil gje dei det. Det som er poenget mitt, er at me må prøva å sjå etter gode moglegheiter og gode løysingar, nettopp for at me skal få betre marknadsåtgang inn til EU for all den eksporten som me ønskjer å få til. Det er Høgres gode politikk. Me ønskjer marknadsåtgang, og me jobbar sjølvsagt med

dette. Men å gå på akkord med artikkel 19 er aldeles ikkje verken min eller Høgre sin politikk.

Gunnar Gundersen (H) [13:27:33]: Jeg vil bare ta ordet til noen kommentarer, for jeg tror faktisk vi skal gratulere statsråden med en meget moderat avtale. Det mener jeg. Jeg tror, som i og for seg representanten Trellevik er litt inne på, at vi kunne møtt atskillig tøffere krav fra EU. Vi ville da blitt stilt i en litt vanskeligere situasjon. Det står faktisk i EØS-avtalen at det skal være en gradvis liberalisering og tilpasning mellom landene, og at det skal være til gjensidig nytte. Man kan jo observere at vi får ikke alltid alt som vi vil, hvis det skal være til gjensidig nytte. Jeg leste en bok av Madeleine Albright en gang, og hun sa: «What you see depends on where you sit» da hun flyttet fra Kongressen over i administrasjonen. Da endrer verden seg bare der, og det må man akseptere.

Det jeg synes vi skal anerkjenne i denne debatten, er at handel er selve fundamentet for norsk velferd. Hvis vi ikke er villige til å gå inn i diskusjonene rundt hvilke avveininger som må tas for å utvikle vårt handelsgrunnlag, kommer vi også til å skade vår framtidige velferdsutvikling. Det synes jeg ikke debatten her egentlig bærer preg av. Man bør løfte den opp på det nivået. Da tror jeg vi skal anerkjenne at land må spesialisere seg. Land må utvikle konkurranse-dyktighet. Og det er de næringene som klarer det, som overlever på lang sikt, og som gjør det godt på lang sikt. Det er nettopp derfor vi også i jordbrukssammenheng har fokusert på at man må utvikle konkurransekraft ut fra vår situasjon og våre premisser.

Så litt til det med handel med grønne potteplanter, for det er ganske typisk for slike handelsdiskusjoner. De som får en liten ulempe mot seg, overdriver konsekvensene av belastningene voldsomt. For grønne potteplanter ble kvoten utvidet fra 3 mill. kr til 7 mill. kr. Bransjen selv sier at norsk produksjon av grønne potteplanter har økt jamt og stabilt over lang tid. Det er altså ingen tegn til at det rammer spesielt hardt. For blomstrende potteplanter gikk kvoten opp med 12 mill. kr til 20 mill. kr. Der får jeg opplyst at den totale norske blomsterproduksjonen er på 1,3 mrd. kr. Kvoten dreier seg altså om 1 pst. av den totale norske produksjonen. Det er helt typisk – man overdramatiserer skadevirkningene voldsomt i slike debatter. Jeg tror ikke det har skadevirkninger i det hele tatt. Jeg tror det tvert imot er en sunn tilpasning, og man får et korrektiv i det norske markedet på hvordan bransjen skal være konkurransedyktig.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt president-plassen.

Statsråd Jon Georg Dale [13:30:46]: Disse artikkel 19-forhandlingene er utleia av den førre regjerings arbeid med den såkalla ostetollen, som gjorde at ein starta opp nye forhandlingar for å få betre balanse mellom dei norske og dei europeiske posisjonane. Eg er veldig glad for at fleire av dei partia som var kritiske til forhandlingane undervegs, i dag sluttar seg til avtalen.

Det er viktig, men det viser òg eit anna viktig poeng. Når ein gjer det, er det i erkjenning av at EØS-avtalens artikkel 19, som eit solid fleirtal på dette huset er for, faktisk medfører gradvis liberalisering av handel med jordbruksvarer. Det betyr at alle som sit i dette rommet, veit at

det kjem til å kome gradvis i åra framover – aukande handel òg med jordbruksvarer. Då har vi berre éin måte å handtere dette godt på. Det er ved å ha ein landbrukspolitikk som faktisk gjer oss meir konkurransedyktige, for konkurransen vil kome. Difor har denne regjeringa ført ein landbrukspolitikk som har handla om det. Eg veit at kostnadseffektivitet har vore eit skjellsord i landbruksdebatten det siste året, men det er av betydning for konkurransekrafta. Det å utvikle særtrekka sine, slik at ein kan konkurrere på anna enn berre pris og volum, er eit anna viktig element. Dette viser at Stortinget tek ansvar for at Noreg er eit føreseieleg samarbeidsland for EU-landa fordi vi har gjensidig nytte av handel mellom våre land. Då treng vi òg at dei same partia som no innsers det og stemmer for avtalesforslaget, tenkjer over det òg i andre landbrukspolitiske diskusjonar.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4. Presidenten vil foreslå at sakene nr. 5 og 6 behandles under ett. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 5 [13:32:54]

Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2017 under Landbruks- og matdepartementet (Reindriftsavtalen 2017/2018 m.m.) (Innst. 454 S (2016–2017), jf. Prop. 138 S (2016–2017))

Sak nr. 6 [13:33:15]

Innstilling fra næringskomiteen om Reindrift – Lang tradisjon – unike muligheter (Innst. 377 S (2016–2017), jf. Meld. St. 32 (2016–2017))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Laila Davidsen (H) [13:33:51] (ordfører for sakene): I dag behandler vi både reindriftsavtalen og reindriftsmeldingen. Det er to saker som gir reindriften stor tilslutning fra Stortinget for videre utvikling og legger et godt grunnlag for fortsatt å være både en bærekraftig og en kulturbærende næring.

Komiteen merket seg i høringen at det var et ønske om en NOU i forkant av meldingen. Det er ikke blitt vurdert som hensiktsmessig nå, fordi man er i sluttfasen av implementeringen av reindriftsloven og det nylig er gjennomført endringer i forvaltningen. Men meldingen er begrenset både i omfang og i valg av tema, og den er ikke til hinder for utarbeidelse av en NOU på et senere tidspunkt.

Meldingen er en næringsrettet melding, som vektlegger reindriftens potensial for lønnsom virksomhet, og det er også basert på tidligere enighet i Stortinget. Reindriften

har positive utviklingsmuligheter som i dag ikke utnyttes fullt ut.

Under temaet økologisk bærekraft drøftes også spillet mellom økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft, det økonomiske grunnlaget, ressursforvaltningen, arealspørsmål, juridiske problemstillinger og endringene i forvaltningen, og det samme gjelder reindriftens sameksistens med andre næringer og håndtering av eventuelle motstridende arealinteresser.

Reindriften er i utvikling, og det har blitt tatt grep de siste årene for nettopp å sikre det framtidige grunnlaget. Den reintilpasningen som ble vedtatt etter 2007-loven, er nå i stor grad slutført, og kvaliteten på reinkjøttet er svært høy. Det betyr større inntjening for reineierne og et marked som nå responderer godt på produktene. Samtidig ser vi at bruk av ny teknologi kan spare næringen for både tid og ressurser i forbindelse med både tilsyn med og samling av flokker. Mindre bruk av motoriserte kjøretøy vil også spare både miljøet og beitene. Så det blir det spennende å følge framover.

Man fokuserer også sterkt på å få til gode prosesser i arealforvaltningen, og man er nødt til å sikre en kunnskapsbasert avveining av de ulike brukerhensynene. Her inngår en bedre opplæring av kommunal, regional og statlig forvaltning.

Det er nå også et uttalt ønske om å legge til rette for de utøverne som har reindrift som hovedvirksomhet. De verdiene som familien kan skape i tillegg til kjøttproduksjonen i tilknytning til reindriften, avgjør om det er hele eller deler av familien som kan ha reindrift som hovedvirksomhet. De reindriftspolitiske virkemidlene skal tilrettelegge for at familiene kan skape seg et økonomisk handlingsrom og frihet til å organisere sin egen drift.

Så noen betraktninger om komiteens merknader. Komiteen er klar over de utfordringene reindriften har stått overfor i en årrekke når det gjelder rovdyrproblematikken. Det går på både det økte antallet rein som blir tatt av rovdyr, og bevisførselen de må ha for å dokumentere tap. Nå er det prekært. Ikke før er jervesesongen over, så er ørna der, og ørna tar livsgrunnlaget fra næringen, nemlig kalvene. Det rapporteres om økt antall ørn og økt antall kalvetap fra år til år. I år er det så ille at reineierne nesten ikke holder ut. De må på daglig basis hente ut et titall drepte reinsdyr. Det er lidelser for både dyr og mennesker. Nå er det et stort flertall på Stortinget som sier i merknadene at nok er nok. Merknadene vi leverer, er ikke til å misforstå.

Reindriften er en viktig næring i Norge og en viktig kulturbærer. Jeg er glad for at et samlet storting støtter opp om denne næringen og sikrer at den også i framtiden vil ha gode rammebetingelser og gode utsikter.

Knut Storberget (A) [13:38:33]: Aller først har jeg lyst til å takke saksordføreren for vel utført arbeid i en viktig sak. Fra Arbeiderpartiets side opplever vi at reindriften i Norge i utgangspunktet er en usedvanlig viktig kulturbærer og av stor betydning for hele Norge, og ikke minst for urfolket som står bak. Det er det ene.

Det andre som har preget vårt arbeid, særlig med meldingen, er det usedvanlig store potensialet knyttet til reindrift. Det er et fantastisk produkt, og som saksordfører var inne på, har det bare blitt bedre og bedre.

Dessuten er det et viktig element i at dette også er en mulighet når det gjelder å utvide og å øke sysselsettingen i Norge.

Det fjerde jeg har lyst til å nevne, og som vi ikke kan glemme: Sjøl om man langt på vei har lyktes med å få ned reintallet, er diskusjonen om bærekraft og reindrift fortsatt aktuell. Det gjelder ikke minst for utøverne sjøl, og at tilpasning til reintall og hvordan det slår ut, både i sidaer overfor enkelte utøvere, har et rettferdighetsaspekt i seg som det er viktig å ha med seg også i det videre arbeidet. Det bærer også noen av de forslagene som vi fremmer, preg av.

De tre utfordringene som melder seg ut fra dette, er først og fremst spørsmålet om å opprettholde bærekraft. Man kan ikke hvile på sine laurbær og si at nå er arbeidet gjort, når det gjelder reintall. Det er også andre bærekraftsutfordringer som det er grunn til å være oppmerksom på. Den andre utfordringen jeg har lyst til å ta opp, er at når man får en bærekraftig reinstamme og får tatt ut de dyrene man skal ta ut, er det fortsatt et stort potensial for å kunne foredle på en bedre måte. Jeg har lyst til å trekke fram det arbeidet som gjøres bl.a. av sørsamene på Røros med Rørosrein. Det er et veldig godt eksempel på at det er et enormt potensial for næringen sjøl hvis man klarer å foredle varene på en god måte. Jeg er glad for de linjene regjeringa har trukket opp knyttet til dette i meldingen, og det et stort sett samlet storting sier om det. Men det er en stor jobb å gjøre for næringen og også en stor jobb politisk for myndighetene.

Det tredje jeg har lyst til å nevne i denne runden, er situasjonen med rovdyr, som også saksordføreren var inne på. Det er åpenbart, ser vi, i både nord og sør, at reindriftsutøvere rammes veldig tungt når det gjelder rovdyr. Jeg hadde håpet at de debattene vi har hatt vedrørende enkelte rovdyrarter – les: ulv – nå kunne bidra til å heve oppmerksomheten om de tap og skader som reindriftsutøvere har som følge av flere typer rovdyr. Saksordføreren var inne på det. Der har vi et stykke igjen å gå, og jeg håper man er like på alerten som vi var i går om ulv, når det gjelder de skadene som en god del reindriftsutøvere nå opplever, både når det gjelder det å kunne forebygge, og, ikke minst, når det gjelder det å kunne reparere ved skade, og at man særlig ser på hvordan erstatningsordningene slår ut.

Så har jeg lyst til kort å kommentere ett av våre forslag – jeg tar for øvrig opp våre forslag i sak nr. 6 – og det gjelder forslaget hvor vi ber om en gjennomgang av reindriftsloven, særlig når det gjelder det mer objektive erstatningsansvaret og det kollektive objektive erstatningsansvaret som reindriften ofte blir møtt med. Arbeiderpartiet mener det er behov for en gjennomgang av dette. Vi ser behovet for at reindriftsvirksomheten og næringen i mange tilfeller må ta ansvar når vi ikke får kartlagt hvem som er skadevolder, og hvor skadedyret faktisk er. Det er en av grunnene til at Arbeiderpartiet er åpen for nettopp å ha obligatorisk merking, at man ser det sammen med de nye merkemetodene, som jeg mener reindriftsnæringen bør åpne opp for og slik tilpasse seg en moderne tid og en moderne teknologi. Det vil kunne muliggjøre endringer i reindriftsloven knyttet til det kollektive erstatningsansvaret som går mer i retning av det vi ser i andre næringer, nemlig at det er skadevolderen som må betale erstatning.

Presidenten: Representanten Knut Storberget har tatt opp de forslagene han refererte til.

Morten Ørsal Johansen (FrP) [13:43:59]: Jeg vil først rette en takk til saksordføreren for et godt samarbeid i begge sakene. Jeg vil rette oppmerksomheten min mot den ene saken, som er om stortingsmeldingen.

I den åpne høringen var det en rekke instanser som ville utsette behandlingen av denne stortingsmeldingen. Vi kom likevel i mål. Jeg mener at den innstillingen vi skal vedta i dag, innebærer et godt og bærekraftig resultat for landets reindrift. Sist dette huset behandlet en stortingsmelding om reindrift, var for 25 år siden. Derfor er jeg glad for at regjeringen tidligere i vår fremmet en reindriftsmelding som omhandler en samlet politikk for reindrifta i dette landet.

Økologisk bærekraft og god produksjon er sentrale punkter i meldingen, i tillegg til strategiene og tiltakene for at næringen bedre skal kunne utnytte sitt potensial og sine muligheter i en markedsorientert og rasjonell retning. Reindriftas inntekter skal i størst mulig grad skapes av å selge etterspurte produkter og tjenester til markedet. Jeg anser derfor denne meldingen som veldig god, framtidsrettet og ambisiøs i så henseende. Reindrifta er en viktig næring for mange mennesker, enten den foregår i tamreinlag eller i en samisk sida. Derfor er jeg glad for at flertallet i denne sal er enig i at reindrifta skal utvikles til en markedsorientert næring, og at kunnskapsbasert og lønnsom næringsdrift er sentralt. Som det kommer fram i merknaene, har reindrifta positive utviklingsmuligheter som i dag ikke utnyttes. Dette bare gjenspeiler behovet for nettopp denne stortingsmeldingen.

Som nevnt innledningsvis har denne meldingen en rekke gode tiltak. Jeg registrerer at alle partier utenom SV ser utfordringer knyttet til dyrevelferd og tap i reindrifta. Derfor er jeg glad for at det er flertall for å støtte innstramming i forskrift og økt kartlegging av sykdommen Chronic Wasting Disease. Denne sykdommen er det viktig å kartlegge. Det er særlig viktig for å forhindre tap av rein i næringen. I den sammenheng er det også sentralt at det foretas en ny gjennomgang av rovdyr- og beiteprioriterte områder. Som i andre beitenæringer er det avgjørende også i reindriftsektoren at tilfeller av rovdyr tap må begrenses. Tap av rein må erstattes fullt ut når det forekommer. Helst skal ikke tap av rein til rovdyr forekomme i det hele tatt – heller ikke når det gjelder andre produksjonsdyr.

Det er avgjørende at vi har en reindriftspolitik som legger til rette for økt verdiskaping gjennom privat slakt og omsetning av reinkjøtt. Forbrukeren skal sikres tilgang til trygg mat, og slakteavfall skal håndteres på en miljømessig forsvarlig måte. Det nye klassifiseringssystemet styrker også markedsarbeidet ved å sikre bedre rapportering av slaktet rein og at kjøtt av høy kvalitet premieres. Det kommer fram i innstillingen at flertallet i komiteen ser positive effekter av dette, samt at det gir økt forutsigbarhet. Det er gledelig.

Med hensyn til verdiskaping er det også viktig at vi viderefører arbeidet med å utvikle reindriftsbasert turisme som en del av den samiske og nasjonale reiselivssatsingen. Reiseliv og turisme har lange tradisjoner blant reindriftsamer. Jeg er glad for at komiteen slutter seg til meldingens ambisjon om å tilrettelegge for at matelementet i reindriftsbasert reiseliv skal videreføres og styrkes.

Videre ser jeg i innstillingen at SV nok en gang står utenfor en merknad som sier at «den familiebaserte reindriften gir viktig kunnskap mellom generasjoner og er viktig å ivareta». Jeg stiller meg spørrende til hvorfor SV ikke støtter dette. Den familiebaserte reindrifta bidrar til en positiv utvikling og tilrettelegger for at en del av inntekten kan hentes fra aktiviteter i tilknytning til reindrift. I tillegg bidrar dette til å tilrettelegge for etablering av lærlings- og omsorgsbaserte tjenester og ulike reiselivsprodukter i tilknytning til reindrift.

Jeg har for øvrig to oppklaringer. Det kommer fram at opposisjonen mener at det skal legges til rette for at forvaltningen har kompetanse i bruk av samisk språk i beskrivelser av reindrift og fag. Det kommer også fram i et av mindretallsforslagene der det foreslås:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå kvinners økonomisk situasjon knyttet til pensjon og velferdsordninger.»

Jeg kan bare snakke for Fremskrittspartiet. Grunnen til at vi ikke gir vår tilslutning til disse anmodningene, er at vi mener det er grenser for hva vi politikere skal legge føringer for, og hva næringen selv skal ordne opp i på egen hånd – selv om forslagene kan anses å ha gode intensjoner.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [13:48:50]: Jeg har lyst til å takke saksordføreren for et godt stykke arbeid.

Også mitt innlegg vil gå på stortingsmeldingen.

Reindriftsnæringen er en viktig næring som er tett knyttet opp til det samiske folk og samisk kultur. Dette gjør at politikken som skal føres på dette området, må avstemmes mot samiske interesser og ivaretagelse av samisk kultur. Det er derfor ikke heldig at denne meldingen, som skal vise retning for næringen for mange år framover, har fått så sterk kritikk fra samiske grupper. Prosessen med å utarbeide meldingen inneholdt mange konsultasjoner, men likevel ble det ikke enighet om hvordan man skulle løse viktige utfordringer. I tillegg ble meldingen lagt fram på et tidspunkt som gjorde at behandlingen i Stortinget måtte skje i den mest hektiske perioden for denne næringen, reinflyttingen.

For Kristelig Folkeparti er det viktig å understreke at alle endringer som skal skje, og som vi også gir støtte til i dag, må skje i samarbeid med næringen og på en måte som også legger til rette for videreføring av samisk tradisjon og kultur. La meg f.eks. trekke fram individmerking av rein. Kristelig Folkeparti støtter dette, da vi mener det er viktig, slik vi også pålegger andre næringer å ha kontroll over bestanden og ha gode ordninger som sikrer oss dette. Samtidig vet vi at det i samisk tradisjon er viktig å kunne kjenne igjen sin egen rein og viktige egenskaper for denne ved å avlese den tradisjonelle øremerkingen. Det er viktig at regjeringen i arbeidet med å innføre individmerking av rein sikrer at tradisjonell øremerking kan videreføres. Det er også viktig for meg å presisere at dette må skje uten store økte kostnader for reiseierne.

Kristelig Folkeparti ønsker å videreføre dagens reindriftsstyrer med dagens modell. Hvis det er slik at de ikke har kapasitet til å følge opp alle sine oppgaver, er det viktig at regjeringen sørger for at styrene får de ressursene de trenger til å utføre oppgavene de er gitt.

Det har vært krevende å gjennomføre reintallstilpasningen som Stortinget har vedtatt. En del av dette bildet er at det i dag ikke finnes offentlige tall på hvor mange rein uli-

ke reineiere har, og at det derfor skapes usikkerhet rundt hvordan man følger opp vedtakene som er gjort. Som flertallet skriver i innstillingen, gir kjennskap til de andres reintall økt trygghet for at alle overholder fastsatt øvre reintall, og dermed økt trygghet for et stabilt uttak av slakterein. Vi er derfor positive til å offentliggjøre sida-andelenes reintall internt i næringen, men det må gjøres nødvendige avgrensinger og vurderinger av hvordan dette skal gjennomføres i praksis, igjen i samarbeid med næringen.

Geir Pollestad (Sp) [13:51:56] (leiar i komiteen): Når det gjeld reindriftsavtalen, registrerer eg at det har vorte einigheit der, og skal ikkje bruka meir tid på han. Eg vil knyta nokre kommentarar til meldinga.

Senterpartiet var òg i tvil om me skulle behandla denne meldinga no i vår, både på bakgrunn av den prosessen som har vore, den situasjonen næringa var i, og den situasjonen Stortinget var i. Det var likevel eit fleirtal som ønskte å gjera det, og då har me ønskt å gje uttrykk for våre realitetssynspunkt i meldinga. I mange av merknadene står me saman med Arbeidarpartiet, og eg viser difor til det innlegget Knut Storberget heldt om dei.

I høyringa i komiteen kom det fram ganske sterke reaksjonar på både innhaldet og prosessen. Det har me merka oss, og eg trur det er viktig å ta med seg det vidare.

For Senterpartiet er det viktig at økonomisk, økologisk og kulturell berekraft er tre likeverdige forhold, at dei må sjåast i ein tett samanheng, og at det ikkje er slik at nokre av desse berekraftsomsyna trumfar dei andre.

Det er særleg den kulturelle berekrafta som kan verta utfordra. Difor meiner eg det er rett å utvisa forsiktigheit med å overføra jordbrukspolitikken logikk til reindriftsnæringa. Det er ei familienæring, og nokre gongar når ein skal vurdera behova til næringa – både dei økonomiske, dei økologiske og dei kulturelle – opp mot behova til forvaltninga, må dei historiske, tradisjonelle forholda vinna fram.

Når det kjem til saka om merking i meldinga, ei obligatorisk individmerking, har ikkje Senterpartiet støtta eit påbod der. Me meiner det er rettare å stimulera til det gjenom dei komande reindriftsavtalane.

Me har òg peika på at det kan vera behov for å gjera endringar i konsultasjonsordninga slik at målet på ein god konsultasjon ikkje er kor mange konsultasjonsmøte ein har hatt, men at ein faktisk har greidd å verta einige – om det er rom for å gjera endringar for å sikra ein meir reell prosess.

Også for reindriftsnæringa er synet på rovdyrpolitikken og den rovdyrpolitikken som vert ført, svært, svært viktig. Eg meiner at dette landet treng ein tøffare rovdyrpolitikk – ein rovdyrpolitikk som tek meir omsyn til folk, og som tek meir omsyn til næringsinteresser enn det som er situasjonen i dag.

Eg er òg glad for at det er eit fleirtal i komiteen for at Reindriftsstyret skal behalda oppgåvene sine. Og til slutt vil eg understreka at dei tiltaka som det er varsla i meldinga skal gjennomførast, skal underleggjast ein ordinær prosess, slik at reindriftsnæringa òg skal få ei moglegheit til å påverka utforminga av dei.

Pål Farstad (V) [13:55:30]: Først vil jeg takke saksordføreren for vel utført arbeid. Det er også grunn til å gi honnør til partene som ble enige om en reindriftsavtale.

For Venstre er det viktig – og nå forholder jeg meg mest til meldingen – at reindriften utvikles til en markedsorientert næring. Den må være kunnskapsbasert og lønnsom. Det er behov for at myndighetsoppgaver og reindriftens egen medbestemmelse blir balansert og godt ivarettatt.

Alle endringer i rammevilkår må skje i samarbeid med næringen. Reindriften er tett sammenvevd med samisk kultur og tradisjon, og det aspektet er det meget viktig å ivareta. Reindriftsutøvere har unik kunnskap om rein og økosystemer som rein lever i.

Pilotprosjektet med elektronisk individmerking har gitt gode resultater. Det er viktig at slik merking gjøres på en måte som ikke ødelegger for muligheten til å avlese tradisjonell øremerking. Venstre støtter forslaget om individmerking av rein. Det er viktig å ha kontroll over bestanden og få økt kunnskap. Individmerkingen må gjøres i samarbeid med næringen, og det skal ikke føre til store kostnader for den enkelte reineier.

Reinkjøtt er et produkt som har et stort markeds potensial. Bruk av norske naturressurser til å produsere mat er viktig. Det vil det være også i framtiden. Reinkjøtt har et stort potensial.

Det bør også være et større potensial i reindriftsbasert turisme og reiseliv. Matspesialiteter i kombinasjon med de unike opplevelsene reindriftskulturen representerer, må utvikles videre. Tilbud og tjenester som tar utgangspunkt i reindriftssamenes kunnskap og kultur, må videreutvikles.

Utdanning er viktig for Venstre. Alt starter i skolen. Det gjelder også for reindriften. Yrkesfaglig utdanning i reindrift må styrkes, og det må kompetanseheving til for å ta ut potensialet i utvikling av reiselivsprodukter. God utdanning, lærlingordninger og etablererstøtte til ungdom som vil inn i næringen, må stå sentralt. Det må også sikres gode ordninger for dem som skal gå av med pensjon.

For Venstre er også kjønnsperspektivet viktig her. Det er viktig å legge til rette for likestilling også i denne næringen.

For Venstre er det bra at formålsparagrafen i reindriftsloven endres slik at økologisk bærekraft prioriteres. Det må jobbes videre med å definere innholdet i delmålene økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft.

Når det gjelder spørsmålet om hvorvidt reindriftsavtalene bør være toårige, mener vi i Venstre at man bør fortsette med ettårige avtaler, dette på grunn av at statsbudsjettet bevilges for ett år av gangen, og på grunn av det varierte slakteuttaket mellom sesonger som kan skje innen en naturbasert næring, slik reindriften er.

Tilgang på arealer er en nødvendig forutsetning for at næringen oppnår målet om økt produksjon og lønnsomhet. Det er viktig at det forskes mer på ulike arealinngrepss innvirkning på reindriften. Gode kart over arealbruken gir færre konflikter og bedre forutsigbarhet.

Reindriften er en næring som vi har felles med Sverige og Finland. Det er viktig at arbeidet med ny konvensjon med Sverige får høy prioritet, sånn at en avtale kommer på plass.

Venstre er opptatt av språk, og det er viktig at reindriftsforvaltningen har kompetanse i bruk av samisk språk i beskrivelse av reindrift og fag.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:00:02]: Sjeldan har eg vore på ei høyring på Stortinget der ei melding har fått kraftigare kritikk enn denne. Det kom krass kritikk frå

nesten alle deltakarane i høyringa, og det blei bedt om at meldinga blei trekt. Det har vi i SV valt å lytte til, og det er det vi også foreslår i dag.

Dette er ei stortingsmelding som er basert på eit svakt kunnskapsgrunnlag, det var eit tydeleg signal frå fleire av høyringspartane. Hausten 2016 kom det ein rapport frå ei partssamansett arbeidsgruppe som hadde sett på utfordringar for det interne sjølvstyret i reindrifta. Det er jo veldig rart at denne rapporten ikkje er nemnd med eit ord i meldinga frå regjeringa. Sametinget omtaler dette som ei melding med tiltak som framleis er på idéstadiet. Dei verkar ikkje gjennomarbeidde.

Forskarar har også tatt til orde for at den norske forvaltninga av rein er basert på for svak kunnskap. Antologien «Samisk reindrift – Norske myter» viser også dette. Han anbefalar eg elles både statsråd og komité å lese. Det har vore konsultasjonar med Sametinget og næringa i arbeidet med meldinga, men denne typen konsultasjon har liten verdi om regjeringa i det heile ikkje lyttar til dei innspela som har kome. Da er det ikkje reelle konsultasjonar. Det har også vore stilt spørsmål direkte til regjeringa om målet med konsultasjonane var å bli einig, eller om det var berre ein rein lyttepost.

På toppen av det heile blei det lagt opp til behandling samtidig med reinflyttinga, noko som gjorde det vanskelegare for vedkomande partar både å setje seg inn i forslaget og å kome med høyringsinnspel. Det gjorde saka enda meir alvorleg. Først gjer regjeringa eit arbeid basert på for svak kunnskap, så lyttar ikkje regjeringa i konsultasjonar med Sametinget og næringa, deretter var det ein høyringsrunde som var for kort til at det var realistisk for næringa å gå skikkeleg inn i meldinga.

Her har vi altså behandla ei melding frå regjeringa der kritikken haglar frå dei delane av samfunnet vi verkeleg burde ta stilling til, altså reindriftsutøvarane sjølv og forskarane. Det burde jo gå ei alarmbjølle ein eller annan stad før ein berre turar av garde.

Tysdag den 20. juni, neste veke, skal vi behandle forslaget om etablering av ein sanningskommisjon. Det er ei vakker og i stor grad fleirtalsbasert innstilling som kjem der, der ein verkeleg anerkjenner det samiske og det kvenske og den rolla dei kulturberande næringane har for utviklinga av kulturen deira, mens vi her i dag demonstrerer det motsatte. Vi lyttar verken til dei som forskar på dette, som er mange, og som er sterkt kritiske til forvaltninga, eller til utøvarane på dette feltet.

Omgrepet tradisjonell kunnskap, berre som eit eksempel, er brukt éin gong i heile meldinga, nedst i kapittel 4.1, som omhandlar svensk reindrift. Det er ganske påtateleg at ikkje tradisjonell kunnskap blir diskutert eller anerkjend i ei stortingsmelding som så til dei grader går inn i samisk kultur og næring.

Denne politiske pakka kan ikkje SV akseptere, vi synest det er spesielt at ein vel å leggje seg på ei slik linje at ein berre skal presse ho gjennom, sjølv med den store motstanden som er. Eg kunne samanlikna med industrimeldinga. Viss alle høyringsinstansane for industrimeldinga gjekk imot meldinga og meinte ho var basert på heilt feilaktig saksgrunnlag, at det var idear som ikkje var gjennomarbeidde, ville Stortinget klart ha trekt den saka, ho ville ikkje ha kome hit eingong. Sånn kan ein gå frå område til område i samfunnet. Sjølv sagt ville det ikkje skjedd at vi hadde behandla ei sånn melding som hadde fått så

hard medfart frå både forskarar og utøvarane på feltet. Men det gjeld altså ikkje i denne saka. Her kan vi berre ture gjennom det vi vil sjølv, og det synest eg er for dårleg.

Eg tar dermed opp det forslaget SV har fremja.

Presidenten: Representanten Torgeir Knag Fylkesnes har tatt opp det forslaget han refererte til.

Statsråd Jon Georg Dale [14:05:06]: Når representanten Knag Fylkesnes snakkar om for svak kunnskapsgrunnlag, er det verdt å lytte. Det har han lang erfaring med. Men kunnskapsgrunnlaget i reindriftsmeldinga er basert på den beste tilgjengelege kunnskapen departementet og underliggjande etatar sjølv har, og på betydelege konsultasjonar på både administrativt og politisk nivå. Det gjer at vi legg fram ei reindriftsmelding som i stor grad no får tilslutning i Stortinget, fordi ho skisserer nødvendige grep som, ja, er kontroversielle i delar av næringa. Spørsmålet om individmerking, f.eks., for reindrifta på same måte som for alle andre som driv med husdyrproduksjon i landet, har vore veldig krevjande i konsultasjonsrundane. Eg erkjenner jo det, men eg meiner likevel det er heilt nødvendig, både viss vi skal ha kontroll på korleis reintalet utviklar seg, viss vi skal ha forenkla slakteprosessar, og viss vi skal ha tilstrekkeleg tillit til at vi kan gjere endringar – som representanten Knut Storberget var inne på – på sikt, f.eks. endre erstatningsansvar.

At SV stiller seg på sidelinja i det, mens stortingsfleirtalet i stor grad sluttar opp om forslaga, viser jo, på same måte som i førre sak vi var med og behandla, at SV stadig vekker plasserer seg i ein ytterkant av den politiske debatten. Det er eg for så vidt veldig komfortabel med. Det sørgjer jo for at dei ikkje har påverknad.

Men også reindriftsavtalen for 2017–2018 er no på plass. Det er fjerde året vi landar ein reindriftsavtale med reindrifta utan å snakke om kroner eller prosent eller om alle moglege detaljar i kompliserte ordningar, fordi reindrifta har vist ei eventyrleg evne dei siste åra til marknadsretting. Dei har jo sett at omlegging av politikk har gjeve auka produksjon, har betra botnlinja. Og gjennom ei reintalstilpassing som har vore ekstremt krevjande for mange reineigarar, har ein faktisk oppnådd ein produksjon som er meir i balanse med ressursgrunnlaget. Det gjev auka lønsemd, det gjev auka grunnlag for å satse, og det gjev meir reinkjøt i marknaden.

Så politikken på dette området, som har kome til med vekslende fleirtal og med eit fleirtal som er større enn det regjeringspartia normalt forankrar avgjerdene sine i, har fungert. Det tener alle dei partia som har stått opp for dei vedtaka, til ære at ein har gjort det, når ein ser på resultatet det har gjeve. Og det gjer at vi framleis har store moglegheiter i dei komande åra til å utvikle reindriftsnæringa.

Senterpartiet, som er redd for at vi har for få reelle konsultasjonar, kan vere trygg på at regjeringa har endra forslag på bakgrunn av konsultasjonsrundane. Eg var f.eks. innstilt på å gå langt lenger enn vi no foreslår, med offentliggjering av reintal. Eg meiner det er veldig mange argument som taler for at den utfordringa vi har hatt med reintalstilpassing, den utfordringa vi har hatt med at reintalet kan vekse, og at folk kan begynne å posisjonere seg igjen i drifta, med tanke på eventuelt ny reintalsreduksjon, skulle tilseie større offentlegheit enn det vi har foreslått no.

Men fordi vi gjennom konsultasjonsrundane faktisk har flytta posisjonar for å prøve å oppnå einigheit, kjem ikkje det forslaget. Då å få kritikk for at konsultasjonane ikkje er reelle, synest eg er rart.

Viss det skal vere slik at staten gjennom konsultasjonsregelverket vert pålagd å verte einig også når ein prøver å presse gjennom politikk som det ikkje er fleirtal for i nasjonalforsamlinga, trur eg ein undergreiv heile konsultasjonsregelverket.

Difor er det framleis nødvendig å stå opp for reindriftsnæringa, framleis utvikle ho i marknadsretta retning, framleis stå opp for dei som har gjort ein alvorleg viktig jobb – store delar av reindriftsnæringa – ved å tilpasse reintalet sitt, og framleis slå ned på dei som no prøver ny posisjonering og ikkje innrettar seg etter regelverket, med von om å kome styrkte ut av det. Det kan vi ikkje tillate.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en talletid på inntil 3 minutter.

Gunnar Gundersen (H) [14:10:24]: Jeg hadde lyst å ta ordet for å understreke representanten Storbergets poeng om sørsamer, for de har veldig lett for å drukne i den generelle debatten om reindriftsnæringen. Sørsamer er et lite miljø som er meget oppegående. De forvalter sin stamme på en meget god måte, men de er truet. Rovdyrpolitikken, som det i og for seg er en veldig god merknad om i innstillingen, truer en kultur som er både liten og beskyttet av internasjonale konvensjoner. Det er ingen tvil om at ulvepolitikken truer denne kulturen. Det får vi klare meldinger om hele tida.

Siden dette kanskje er den siste debatten hvor Knut Storberget og jeg står på talerstolen i samme debatt, vil jeg takke ham for mange gode debatter. Vi har vært rykende uenige i det aller meste, men på dette punktet fant vi sammen. Det er også noe av det gode i norsk politikk, mener jeg, at selv om man representerer vidt forskjellige interesser, kan man, når det kommer til noe som er av fundamental interesse for vårt eget fylke – en sak hvor resten av landet for noen år siden egentlig bestemte seg for at vårt fylke kunne ofres på det nasjonale alteret – finne sammen for i hvert fall å rope et varsko om hva som er i ferd med å skje. Nå brer det seg utover resten av landet, nå dekker avisene i store deler av landet det som vi har levd med i 25 år.

Jeg synes det er verdt å bruke noen ord for å takke for mange gode debatter – god «fighting», men også godt samarbeid i viktige saker. Takk!

Karin Andersen (SV) [14:12:26]: Jeg tar ordet for å gjøre næringskomiteen oppmerksom på at SV, Arbeiderpartiet og Senterpartiet fremmet et forslag som ble behandlet i Stortinget i forrige uke, om å få en helhetlig stortingsmelding om sørsamisk språk, næring og kultur. Jeg er helt enig: Den sørsamiske kulturen, næringen og språket er svært truet. Det var bakgrunnen for forslaget, og jeg må dessverre si at regjeringen ikke ønsket å gjennomføre det. Det var ganske bred enighet om at vi skulle følge opp NOU-en som heter Hjertespråket, som handler om alle de små samiske språkene, hvor sørsamisk er noe av det som er truet, for det er veldig mange forskjellige språk. Men også noen av de nordsamiske er truet.

En av grunnene til at SV, Arbeiderpartiet og Senterpartiet fremmet dette felles forslaget, var at vi så at her trengs

det en helhetlig gjennomgang av alle politikkområder, også av dem som er vanskelige for alle partier, for det er ingen tvil om at det her er snakk om en minoritet i minoriteten, som på en måte drukner. For å si det slik: Samepolitikken drukner i den nasjonale politikken, og sørsamene drukner i den samiske politikken.

Jeg håper dette kan bli realisert, og at vi får gått igjen om dette som en helhet, for det er ingen tvil om at det trengs både helt egne, spesifikke tiltak og hensyn i den nasjonale politikken på ulike områder.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 5 og 6.

Sak nr. 7 [14:14:11]

Innstilling fra finanskomiteen om Endringer i skatte-, avgifts- og tollavgivninga (Innst. 400 L (2016–2017), jf. Prop. 130 LS (2016–2017))

Siri A. Meling (H) [14:14:40] (ordfører for saken): Jeg tror ikke det er noen fare for at jeg skal bruke hele talletiden. Hoveddebatten om revidert nasjonalbudsjett kommer jo onsdag 21. juni.

Som saksordfører vil jeg bare knytte noen få kommentarer til selve lovdelen vi har til behandling nå. Lovdelen av revidert nasjonalbudsjett for 2017 har et relativt begrenset omfang og bærer i grunnen preg av stor enighet i komiteen. Jeg har bare lyst til kort å nevne noen av hovedpunktene. Det er en enstemmig komité som støtter regjeringens forslag om skattefavisert sparing til pensjon. Videre er det en samlet komité, med unntak av komiteens medlem fra SV, som bl.a. støtter forslaget om en skatteincentivordning for langsiktig investering i oppstartsselskaper. Det samme flertallet støtter også skattelette til pensjonister. Jeg har også lyst til å nevne punktet om sykepenger for selvstendig næringsdrivende og innføring av en kompensasjonsgrad på 75 pst. fra 1. oktober 2017, som også komiteens flertall, utenom SVs representant, stiller seg bak.

Det ligger også en oppfølging av skatteforliket og en verdsettelsesrabatt i formuesskatten her, som komiteen samlet, utenom SVs representant, stiller seg bak.

Karin Andersen (SV) [14:16:09]: Hoveddebatten om skatte- og fordelingspolitikken kommer i revidert, så jeg skal ikke gå så dypt inn i dette, men vise til at SV på flere områder er uenig i det regjeringen har lagt fram. Det er fordi man ikke kan sannsynliggjøre at disse skattekuttene får noen effekt når det gjelder å skape arbeidsplasser. Det har regjeringen til gode å vise. Man bruker mange milliarder kroner på dette, og investeringsnivået i norsk næringsliv har ikke akkurat økt av dette. Det er store provenytnap, som SV mener man burde ha brukt på en mer konstruktiv måte, som hadde styrket landet og ikke bare gjort fordelingen enda skjevare.

Når vi også har spurt om f.eks. skatteincentivordningen, viser det seg at det bare er 40 pst. av norske bedrifter som faller inn under ordningen, og det betyr jo at den ikke er spesielt treffsikker.

Når det gjelder skattelette til pensjonister, har vel ikke bare SV, men også media vist ganske tydelig at dette også er et forslag som i hovedsak kommer dem til gode som har

ganske god økonomi. Jeg vil også minne om – jeg skal ikke snakke i 30 minutter, selv om det er taletiden – at vi har tatt opp forslag om å se på pensjonistenes økonomi, sett i lys av at vi nå har hatt tre trygdeoppgjør der pensjonistene har fått realnedgang i inntektene sine. Det rammer selvfølgelig aller mest dem som har lavest pensjon. Det betyr at man er på en nedtur for pensjonistene, og det er veldig trist, for jeg har fulgt fattigdomsstatistikkene, der vi de siste årene har sett at det har vært en nedgang i antall pensjonister i den andelen av befolkningen som er fattig. Det trodde jeg Stortinget var enig om at vi ønsket framover, men hvis vi fortsetter med det systemet denne regjeringen og tydeligvis også stortingsflertallet mener vi skal ha, risikerer vi at det blir et økende antall fattige pensjonister. Da hjelper man jo ikke på det ved å gjøre det mulig for dem som har god økonomi, å spare til enda bedre pensjon. Da må man gjøre noe med pensjonen og skattenivået til dem som har de laveste pensjonene, og også sette inn direktetiltak for minstepensjonistene som ikke betaler skatt.

Vi viser da til opplegget i statsbudsjettet vårt for 2017, der vi bl.a. økte minstefradraget, som ville komme dem med minst pensjon til gode. Vi vil komme tilbake med egne forslag til skatteopplegg i forbindelse med revidert, og vi vil diskutere det når det behandles i Stortinget.

Jeg vil bare gjøre oppmerksom på at når det gjelder verdsettingsrabatt for aksjer og driftsmidler, og når det gjelder den modellen for finansskatt som det er lagt opp til her, har SV vært uenig i modellene. Når vi nå slutter oss til disse lovendringene, er det ikke fordi vi er enig i modellene, men rett og slett fordi vi aksepterer teknikken, når dette først er vedtatt. Men selvfølgelig ligger vårt opplegg og våre egne forslag i skattepolitikken fast, og vi vil komme tilbake til det i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett.

Hans Olav Syversen (KrF) [14:20:26] (komiteens leder): Dette er en innstilling som bærer preg av stor enighet, og vi i komiteen var i grunnen enige om at vi tar denne debatten i forbindelse med hoveddebatten om revidert nasjonalbudsjett.

Jeg har et par korte kommentarer til Karin Andersens innlegg. Jeg ble litt usikker, for man sa at det bare ville omfatte 40 pst. av bedriftene, og at det således var lite treffsikkert. Jeg regner med at SV egentlig mener at det skulle treffe færre bedrifter enn det faktisk gjør, men dette er altså noe vi i stor grad er enige om i komiteen, og det blir veldig spennende å se hvordan dette kan virke som et incitament for nyetableringer. Det trenger vi, og vi har faktisk en situasjon nå hvor nyetableringene skyter fart, og det er meget positivt for både landet og norsk økonomi på sikt.

Så til spørsmålet om pensjonister. Dette er jo skattedelen, vi har også et opplegg knyttet til revidert budsjett på driftssiden, for å kalle det det. Som jeg tror representanten er klar over, foreligger det der også endringer som kommer pensjonistene til gode, og nettopp de pensjonistgrupper som har dårligst råd. Det, i tillegg til at enslige minstepensjonister fra 1. september får en økning på 4 000 kr i sin pensjon per år, vil vise at denne gruppen prioriteres av flertallet. Jeg anbefaler innstillingen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Vi har kommet til andre gangs behandling av lovsaker. Første gangs behandling ble gjennomført tirsdag 13. juni, og som alle representantene godt vet, eller burde vite, skal

det gå minst tre dager mellom første og andre gangs behandling, jf. Grunnloven § 76 siste ledd. For å overholde denne fristen vil presidenten foreslå at Stortinget tar en pause i møtet, og at det blir ringt til og foretatt votering på vanlig måte kl. 16.00. – Det anses vedtatt.

Møtet avbrutt kl. 14.23.

Stortinget gjenopptok sine forhandlinger kl. 16.

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Stortinget fortsetter behandlingen av dagsorden nr. 98. Sakene nr. 8–20 er andre gangs behandling av lovsaker, og presidenten vil foreslå at sakene behandles under ett. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 8 [16:06:55]

Stortingets vedtak til lov om endringer i stortingsgodtgjørelsesloven (avkortning for kapitalinntekter) (Lovvedtak 123 (2016–2017), jf. Innst. 459 L (2016–2017))

Sak nr. 9 [16:06:55]

Stortingets vedtak til lov om endringer i lov om elsertifikater (andre kontrollstasjon) (Lovvedtak 124 (2016–2017), jf. Innst. 415 L (2016–2017) og Prop. 95 L (2016–2017))

Sak nr. 10 [16:06:55]

Stortingets vedtak til lov om endringer i konsesjonslovgivningen for vannkraft (lovrevisjon) (Lovvedtak 125 (2016–2017), jf. Innst. 438 L (2016–2017) og Prop. 117 L (2016–2017))

Sak nr. 11 [16:06:55]

Stortingets vedtak til lov om endringer i plan- og bygningsloven og matrikkellova (mer effektive planprosesser, enklere saksbehandling og konsekvensutredninger) (Lovvedtak 126 (2016–2017), jf. Innst. 425 L (2016–2017) og Prop. 110 L (2016–2017))

Sak nr. 12 [16:06:55]

Stortingets vedtak til lov om endringer i tobakksskade-loven, strålevernloven og helseberedskapsloven (registrerings- og tilsynsordning for salg av tobakksvarer mv.) (Lovvedtak 127 (2016–2017), jf. Innst. 420 L (2016–2017) og Prop. 109 L (2016–2017))

Sak nr. 13 [16:06:55]

Stortingets vedtak til lov om endringer i konsesjonsloven, jordloven og odelsloven mv. (konsesjonsplikt, odlingsjord, priskontroll, deling og driveplikt mv.) (Lov-

vedtak 128 (2016–2017), jf. Innst. 427 L (2016–2017) og Prop. 92 L (2016–2017))

Sak nr. 14 [16:06:55]

Stortingets vedtak til lov om informasjon om bestemt angitte områder, skjermingsverdige objekter og bunnforhold (Lovvedtak 129 (2016–2017), jf. Innst. 419 L (2016–2017) og Prop. 116 L (2016–2017))

Sak nr. 15 [16:06:55]

Stortingets vedtak til lov om endringer i lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrolloven) (Lovvedtak 130 (2016–2017), jf. Innst. 431 L (2016–2017) og Dokument 8:63 L (2016–2017))

Sak nr. 16 [16:06:55]

Stortingets vedtak til lov om endringer i politiregisterloven mv. (gjennomføring av direktiv (EU) 2016/680 mv.) (Lovvedtak 131 (2016–2017), jf. Innst. 416 L (2016–2017) og Prop. 99 L (2016–2017))

Sak nr. 17 [16:06:55]

Stortingets vedtak til lov om endringer i passloven og ID-kortloven (tilpasning til nye systemer) (Lovvedtak 132 (2016–2017), jf. Innst. 398 L (2016–2017) og Prop. 114 L (2016–2017))

Sak nr. 18 [16:06:55]

Stortingets vedtak til lov om endringer i straffeloven m.m. (skjerpet straff ved flere grove integritetskrenkelsers og styrket oppreisningsvern ved krenkelsers begått av flere i fellesskap) (Lovvedtak 133 (2016–2017), jf. Innst. 428 L (2016–2017) og Prop. 137 L (2016–2017))

Sak nr. 19 [16:06:55]

Stortingets vedtak til lov om endringer i straffeloven mv. (smitteoverføring og allmennfarlig smittespredning) (Lovvedtak 134 (2016–2017), jf. Innst. 421 L (2016–2017) og Prop. 120 L (2016–2017))

Sak nr. 20 [16:06:55]

Stortingets vedtak til lov om endringer i straffeprosessloven (biometrisk autentisering) (Lovvedtak 135 (2016–2017), jf. Innst. 362 L (2016–2017) og Prop. 106 L (2016–2017))

Morten Ørsal Johansen (FrP) [16:07:30]: Under behandlingen av sak nr. 13 på dagsorden nr. 98, lovvedtak 128, jf. Innst. 427 L har det blitt gjort en feil. Feilen har trolig oppstått fordi voteringspunkt nr. 10 innebar at for-

slaget til ny § 12 a falt. Samtidig har man i voteringspunkt nr. 12 vedtatt de øvrige paragrafene under I, II, III og IV samt V 1., som skal være den endrede loven. På bakgrunn av dette fremmer jeg følgende forslag:

«Lovvedtaket bifalles ikke.

Anmerkning:

Under III antas følgende bestemmelser å skulle endres slik:

§ 12 sjuende og niende ledd oppheves ikke. Åttende ledd forblir åttende ledd.

§ 19 skal lyde:

§ 19 Tilsyn

Kommunen og fylkesmannen fører tilsyn med at føresegnene i §§ 8 til 12 vert haldne.

§ 20 første ledd skal lyde:

For å sikre at føresegnene i §§ 8 til 12 vert haldne, eller vedtak etter desse paragrafane vert gjennomført, kan departementet påleggje den ansvarlege tvangsgebyr.»

Presidenten: Representanten Morten Ørsal Johansen har tatt opp det forslaget han refererte.

Gunnar Gundersen (H) [16:09:02]: Jeg tar ordet til ein merknad til andre gangs lovbehandling i sak nr. 8, Stortingets vedtak til lov om endringer i stortingsgodtgjorelsesloven. Høyres gruppe behandlet denne saken etter at første gangs behandling var her i salen tirsdag. Vi har derfor behov for å komme med en anmerkning til saken ved andre gangs behandling. Vi kommer til å stemme for saken i denne runden, men Høyre mener samtidig at forslaget ikke er grundig nok utredet, spesielt med tanke på utilsiktede tilpasningsmuligheter. Vi varsler derfor at vi mener denne saken bør vurderes grundigere og i et større perspektiv, og vil ta initiativ til ny behandling av dette temaet til høsten. Loven innføres først med virkning for dem som går ut av neste storting. Det betyr at Stortinget har tid og anledning til å gjøre en grundigere vurdering og vedta eventuelle endringer i god tid før loven kommer til anvendelse.

Geir Pollestad (Sp) [16:10:17]: Eg ønskjer å knyta ein merknad til lovvedtak nr. 128 om endringar i konsepsjonsloven. Det er partia Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti som står bak den. Partia har nok litt ulik grunngjeving, men i hovudtrekk er dette eit godt eksempel på korleis ein lovprosess ikkje bør vera. Saka kom seint frå regjeringa. Senterpartiet og Arbeidarpartiet var ikkje klare til å leggja fram innstillinga då ho skulle verta lagd fram, og det vart først avklart i debatten kva for standpunkt partia hadde. Det enda opp med eit lovvedtak, og som ein hørde i Ørsal Johansens innlegg: eit lovvedtak som ikkje hang saman. Dette er ein svært viktig lov, det er ein svært komplisert lov, og me meiner det er uforsvarleg at det skal skje ved ein dialog mellom departementet og komitése-

kretæren på e-post mellom første og andre gongs behandling. Så her er spørsmålet: Ligg det føre fleire feil som ikkje er oppdaga? Kan det vera endringar i loven som har utilsikta verknader som ikkje har kome fram på grunn av den lovprosessen som har vore?

Derfor vert følgjande forslag fremma:

«Lovvedtaket bifalles ikke.

Anmerkning:

Lovforslaget bør henlegges.»

Presidenten: Representanten Geir Pollestad har tatt opp det forslaget han refererte.

Helge Thorheim (FrP) [16:11:52]: Jeg vil ta opp et lovanmerkningsforslag til EOS-kontrollloven, sak nr. 15 på dagsordenen.

Justis- og beredskapsministeren har i brev av 14. juni 2017 til kontroll- og konstitusjonskomiteen påpekt at Stortingets lovvedtak 13. juni 2017 kan medføre at PST ikke lenger kan garantere at identiteten til deres sensitive kilder holdes skjult for fremtiden. Det er alvorlig når justisministeren på nytt meddeler bekymring for at kildevernet ikke er godt nok med lovforslaget slik det nå foreligger.

Fremskrittspartiet hadde helst sett at det i merknadsform hadde blitt presisert av en samlet komité at EOS-utvalget skal ha fullt innsyn i kildemøterapportene, KIM-ene, med unntak av kildens identitet og opplysninger som kan være egnet til å avsløre kildens identitet gjennom såkalte bakveisidentifikasjonsopplysninger.

Når en slik presisering ikke får det nødvendige flertall, ønsker Fremskrittspartiet at lovforslaget som ble foreslått av justisministeren og forsvarsministeren, tas opp til reell behandling.

Forslaget går ut på:

«Lovvedtaket bifalles ikke.

Anmerking:

Følgende bestemmelser i EOS-kontrollloven antas å skulle endres slik:

§ 8 nytt fjerde ledd skal lyde:

«Utvalget kan ikke kreve innsyn i og adgang til særlig sensitiv informasjon i Etterretningstjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste. Særlig sensitiv informasjon omfatter:

- Identiteten til tjenestens menneskelige kilder og utenlandske partners særskilt beskyttede tjenestemenn
- Personer og operative planer i okkupasjonsberedskapen
- Etterretningstjenestens og Etterretningstjenestens utenlandske partners særlig sensitive utenlandsoperasjoner, som ved kompromittering alvorlig kan skade forholdet til fremmed makt grunnet operasjonens risiko, eller kan medføre alvorlig personskade eller tap av liv.

§ 8 nåværende fjerde og femte ledd blir femte og nytt sjette ledd.

§ 8 femte ledd nytt tredje – femte punktum skal lyde:

Ved uenighet mellom tjenesten og utvalget om innsynsretten etter fjerde ledd, kan sjefen for tjenesten beslutte å utsette innsyn til spørsmålet er avklart. Tjenesten bringer uenighet til vedkommende departement. Dersom vedkommende minister ikke instruerer tjenesten om å gi innsyn,

bringer utvalget spørsmålet inn for Stortinget til avgjørelse.»

Det er grunn til å presisere at lovforslaget ikke medfører at EOS-utvalget skal få mindre innsyn i kildemøterapportene enn de har hatt frem til i dag. Ordningen med at de har fullt innsyn etter at de er sladdet for identifiserende opplysninger, vil bli opprettholdt. Det vises her til justis- og beredskapsministerens brev av 14. juni 2017 til kontrollkomiteen.

Med dette tar jeg opp lovforslaget.

Presidenten: Da har representanten Helge Thorheim tatt opp forslaget han refererte.

Jette F. Christensen (A) [16:15:10]: Jeg tar ordet som saksordfører for denne saken, og jeg vil rette oppmerksomheten mot at denne saken dreier seg om et representantforslag som har kontrollkomiteens enstemmige tilslutning. Representantforslaget er fremmet av medlemmer fra alle partier. Også Helge Thorheim står som undertegner av dette forslaget.

Representanten Thorheim refererte til et brev sendt fra justisministeren til kontrollkomiteen. Det er korrekt. I det brevet ble det forslaget som representanten Thorheim nå leste opp, gjengitt. Det er ikke første gang kontrollkomiteen får seg forelagt dette forslaget. Mens vi behandlet dette representantforslaget, fikk vi innspill fra PST, vi fikk innspill fra EOS-utvalget og fra justisministeren. Der ble dette forslaget skissert. Forslaget har blitt diskutert i en samlet kontrollkomité, som valgte å gå for en annen løsning, enstemmig. Dette ble også votert over i Stortinget, og det ble enstemmig. Det var behandlingen.

Så sier representanten Thorheim her at det er bekymringsfullt, eller «alvorlig», som han sier, at justisministeren sier at kildene i PST ikke har vern. Ja, det mener jeg også er alvorlig at han sier. Og jeg er glad for at det er et samlet storting, et enstemmig storting, som mener det som er riktig, nemlig at alle kilder i PST har et godt vern. Dette er noe vi har diskutert i plenum og vedtatt.

Jeg vil også henlede oppmerksomheten på Høibø-saken. Den viste at det var behov for kontroll, på samme måte som det er behov for kildevern. Stortinget har diskutert denne saken flere ganger på bakgrunn av nettopp verdien av begge deler og enstemmig valgt å gå inn for forslaget, som også representanten Thorheim har vært med på å legge inn, og det er jeg glad for.

Michael Tetzschner (H) [16:17:33]: Da Grunnloven ble vedtatt i 1814, var man bevisst på at lovvedtak var vedtak i nasjonalforsamlingen av spesiell betydning. Derfor delte man Stortinget inn i to kamre, odelsting og lagting, nettopp for å sikre en tenkepause i lovprosessen. Fra 2009 gikk man bort fra denne oppdelingen, men beholdt grunntanken om at det er nødvendig å kunne overveie – gjennom en andre gangs votering – om det er forhold man er blitt oppmerksom på eller er bekymret for. Derfor vil jeg uttrykke glede over at ikke dette er en forventning om en mekanisk repetisjon av første gangs behandling, for i så tilfelle kunne vi like godt vedta at første gangs behandling var det eneste. Så for meg er dette et uttrykk for at man bruker sin demokratiske rett til å fremføre sin uro over det man kanskje har vært med på å vedta litt for

raskt. Og da forstår også presidenten at jeg synes den kritikken som blir rettet mot representanten Thorheim fra saksordføreren, ikke var helt velrettet.

Når det så gjelder innholdet, må vi minne om at anonymisering av kilder skal foretas og gjennomføres på samme måte som før. Det betyr at kildemøteinformasjon, hvor det fremkommer navn på kilde, skal anonymiseres som før. Så skal andre forhold som gjør at man kan gjette seg til hvem denne anonymiserte kilden er, det som kalles bakveidentifikasjon, også ut. Det er intensjonen hos representanten Thorheim, men det er også intensjonen i det lovforslaget som ligger fra et bevisst flertall.

Det fører meg til den konklusjonen – og jeg kan legge til: etter konferanse med Høyres gruppeleder – at vi da ikke vil slutte oss til lovanmerkningen, og at vi føler oss rimelig fornøyd og betrygget med det lovforslaget som vi har vært med på å vedta i første lesning.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [16:20:14]: Det gjelder også EOS-kontrollloven, lovvedtak 130, jf. Innst. 431 L. Som representanten Tetzschner sa, er det nødvendig og nyttig å ha en andre gangs behandling, og at det i den sammenheng kan komme opp nye forhold som ikke ble belyst eller tatt fram ved første gangs behandling. Men det vi står overfor her, er at forslaget som er lagt fram, er identisk likt et brev fra statsråd Eriksen Søreide til kontroll- og konstitusjonskomiteen av 27. mars 2017. Det brevet er vedlagt innstillinga. Så disse forholdene er nøye drøftet i komiteen. Det var en enstemmig komité, en enstemmig innstilling og et enstemmig vedtak. Innstillinga ble avgitt 6. juni 2017. Senterpartiet står ikke bak lovanmerkningen og lovforslaget som kommer fra Fremskrittspartiet. Vi står tvert imot bak innstillinga og den lov som ble vedtatt ved første gangs behandling. Både innstillinga og vedtaket var enstemmige den gangen.

Bård Vegar Solhjell (SV) [16:21:46]: Frå SVs side sluttar vi oss heilt og fullt til saksordføraren sine merknader her frå talarstolen i denne saka. Elles viser vi til det grundige og gode arbeidet som ho og komiteen har gjort i samband med forslaget og innstillinga. Problemstillingane som er tekne opp her, var gjorde kjende – klårt og tydeleg – for komiteen då vi behandla saka i samband med innstillinga. Ikkje berre det: Det er etter vår oppfatning sånn at både kontrollbehovet og kjeldevernet er varetekne i forslaget og i komitémerknadene, som fleire talarar har vore inne på. Det er òg gjort på ein ryddig måte. Faktisk er det sånn at det einaste som kanskje ikkje er heilt ryddig i saka, er at justisministeren, etter først å ha sagt i Stortinget under debatten at han lojalt ville følgje opp Stortingets vedtak, likevel valde å sende eit brev til Stortinget der han sådde tvil om han hadde tenkt å gjere det same. Så fremmer Framstegspartiets gruppe – etter å ha hatt same forståinga som alle andre heile vegen – eit anna forslag. Men eg synest det er viktig å gjere klart for Stortinget og for ettertida at forståinga til alle andre i komiteen er at dette er vareteke i forslaget til vedtak og i merknadene.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 8–20. Det blir kort ringt til votering – for sikkerhets skyld.

Votering

Etter at det var ringt til votering, uttalte **presidenten:** Stortinget er klar til å votere over sakene på dagsorden nr. 98.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt seks forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Ingunn Foss på vegne av Høyre og Fremskrittspartiet
- forslagene nr. 3–5, fra Pål Farstad på vegne av Venstre
- forslag nr. 6, fra Rasmus Hansson på vegne av Miljøpartiet De Grønne

Bare for ordens skyld: Komiteens innstilling til I er under debatten trukket. I komiteens innstilling til II er ordet «for» strøket.

Det voteres først over forslag nr. 6, fra Miljøpartiet De Grønne.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen innlede nye forhandlinger med jordbrukets organisasjoner og legge frem et nytt oppgjør i tråd med følgende prinsipper:

- Den samlede rammen for oppgjøret økes til 900 millioner kroner.
- Målprisen på norsk korn økes med 25 øre, og arealtilskuddet til grovfôr økes.
- Bunnfradraget fjernes for å styrke de minste brukene.
- Regjeringen sikrer en utvikling i tråd med ressursgrunnlaget ved å påbegynne en gradvis gjeninnføring av toppavgrensingene på husdyrtilskuddet, arealtilskuddet og distriktstilskuddet til frukt, bær og grønnsaker.

Tilskuddsatser ved økende driftsomfang justeres og toppavgrenses i samsvar med dyrevelferdshensyn, bærekraftsnivå og lokalt forgrunnlag, og kvotetaket i melkeproduksjonen senkes.

- Regjeringen påbegynner arbeidet med en flerårig jordbruksstrategi for oppjustering av inntektsnivået, slik at matprodusenter tjener like mye som sammenlignbare grupper innen sju år.
- Utmarksbeitetilskuddet trappes opp for alle dyreslag slik at det ikke er mindre lønnsomt å ha beitedyr på utmarksbeite enn på fulldyrka mark. Tilskuddet gis per beitemåned, og satsen er høyest for de første dyrene og deretter gradvis avtakende. Innmarksbeitetilskudd beholdes, og gjøres ikke produksjonsvolumorientert. Tilskuddene til tradisjonelle og bevaringsverdige husdyrraser som er bedre tilpasset norske forhold og beitebruk økes.
- Støtten til økologisk jordbruk trappes opp, og det settes ned en bredt sammensatt arbeidsgruppe hvor avtalepartene inngår for utarbeidelse av strategien for økologisk landbruk. Strategien skal være ferdigstilt i forkant av jordbruksoppgjøret 2018 og behandles av Stortinget i forbindelse med behandlingen av jordbruksavtalen. Det gis omleggings- eller innfasingsrådgivning, og omleggingsstøtten utformes slik at karenperioden ikke er så kostbar at folk ikke tør å legge om til økologisk; og over flere

- år slik at både produsentene og matjordra får nødvendig tid til å omstille seg. Debiogebyret fjernes, og tiltak for bedret jordkvalitet gis prioritet.
- Midlene til spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL) og regionale miljøprogram (RMP) økes for å sikre det biologiske mangfoldet, hindre forurensing og ta vare på kulturlandskapet. Kulturlandskapsstøtten økes, og ordningen med utvalgte kulturlandskap utvides. Begge ordningene målrettes mest mulig konkret mot viktige miljøverdier.
  - Målprisene på grønnsaker og frukt økes, og arealtilskuddet økes for grønnsaker, frukt og bær.
  - Det etableres en ny støtteordning for investeringer i dyrevelferd utover minstekravene. - Det innføres driftsvansketilskudd.
  - Tilgang på lokale fôrressurser settes som krav for å motta støtte til store nyinvesteringer over jordbruksoppkjøret slik at det stimuleres til en bruksstruktur i samsvar med lokalt ressursgrunnlag.
  - All støtte til pelsdyravl fjernes fra jordbruksoppkjøret.
  - Regjeringen sikrer finansiering av klimainvesteringer i landbruket, herunder klimarådgivning, data-

- fangst på gårdsnivå, arbeid med å finne gode modeller for beregning av klimautslipp og investeringer i utslippsfrie landbruksmaskiner.
- Bevilgningen til handlingsplan for bærekraftig bruk av plantevernmidler økes til 10 millioner kroner. Økningen øremerkes arbeid som reduserer avdrift av plantevernmidler. Midlene avsatt over jordbruksavtalen skal brukes til jordbruksformål.
  - Det etableres et satsningsprogram for andelslandbruk, besøksgårder og urban dyrkning under LUF.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Miljøpartiet De Grønne ble med 97 stemmer mot 1 stemme ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 16.26.21)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 1 og 2, fra Høyre og Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 1 lyder:

«I statsbudsjettet for 2017 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 21 500 000 til kr 12 682 000	8 818 000
	50	Fondsavsetninger, økes med fra kr 1 148 053 000 til kr 1 336 721 000	188 668 000
	70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 315 100 000 til kr 309 305 000	5 795 000
	73	Pristilskudd, <i>overslagsbevilgning</i> , reduseres med Fra kr 3 298 735 000 til kr 3 264 415 000	34 320 000
	74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 7 965 410 000 til kr 7 959 813 000	5 597 000
	77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 246 380 000 til kr 241 176 000	5 204 000
	78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 1 541 954 000 til kr 1 468 020 000	73 934 000

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til det framlagte forslag til jordbruksoppkjøp, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2018.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Høyre og Fremskrittspartiet ble med 53 mot 45 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 16.26.41)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

II

Stortinget ber regjeringen utrede og utforme en mulig ordning for et driftsvansketilskudd med sikte på drøftelser i jordbruksoppgjøret 2018.

III

Stortinget ber regjeringen om at det ved bygging av industrielle anlegg for produksjon av biogass basert på bl.a. matavfall også legges til rette for mottak av husdyrgjødsel.

IV

Stortinget ber regjeringen om å ikke igangsette en oppkjøpsordning for geitemelkkvoter i 2017 og 2018.

Presidenten: Det voteres over komiteens innstilling til III helt til slutt.

Bak komiteens innstilling til II og IV står Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til innstillingen.

Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling til II – med den foretatte rettelse – og IV ble med 50 mot 48 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 16.27.19)

Videre var innstilt:

V

I statsbudsjettet for 2017 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter:			
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 21 500 000 til kr 12 682 000	8 818 000
	50	Fondsavsetninger, økes med fra kr 1 148 053 000 til kr 1 312 361 000	164 308 000
	70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 315 100 000 til kr 309 305 000	5 795 000
	73	Pristilskudd, <i>overslagsbevilgning</i> , reduseres med Fra kr 3 298 735 000 til kr 3 288 775 000	9 960 000
	74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 7 965 410 000 til kr 7 959 813 000	5 597 000
	77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 246 380 000 til kr 241 176 000	5 204 000
	78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 1 541 954 000 til kr 1 468 020 000	73 934 000

VI

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til det framlagte forslag til jordbruksoppgjør og med de føringer som ligger i dette vedtak, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2018. Det gis følgende føringer:

Detaljfordeling av rammen skjer etter konsultasjoner med Jordbrukets avtaleparter.

Det fastsettes en total ramme for oppgjøret på 790 mill. kroner. Denne fordeles slik: 485 mill. kroner på kap. 1150, 195 mill. kroner i økte målpriser og 79 mill. kroner i ledige

midler fra 2016 og økt inntektsverdi av jordbruksfradraget 31,1 mill. kroner.

- Omlegging av beitetilskuddene gjennomføres ikke. Utmarksbeite styrkes utover dagens nivå.
- Økning i kraftfôrprisen med 6 øre.
- Prisnedskrivning på potetsprit beholdes på dagens nivå.
- Arealtilskudd grovfôr sone 1 og 3–4 reduseres ikke.
- Arealtilskuddet i sone 5–7 styrkes.
- Driftstilskudd til melk og ammeku økes kraftig, samtidig som distriktstilskuddene på melk og kjøtt styrkes fra dagens nivå. Distriktstilskuddet for geit og storfe i

sone 4–5 økes på linje med andre soner. Fordelingen av disse skal sikre en best mulig distrikts- og strukturprofil.

- Dyretilskuddet for små og mellomstore sauebruk økes. En egen satsing på bruk med opp til 100 vinterføra sau.
- Tilskudd til ammeku for dyr 1–50 i sone 5–7 styrkes.
- Økt tilskudd til hjort over 1 år.
- Arealtilskudd til korn økes.
- Distriktsstilskudd og arealtilskudd til frukt, bær og grønnsaker økes.
- De regionale miljøprogrammene styrkes.
- Fraktordningene for kraftfôr og kjøtt styrkes.
- Tilskuddet til veterinære reiser økes.
- Tilskuddene til økologisk jordbruk økes.
- Tilskuddet til velferdsordningene økes.
- Satsendring i kvalitetstilskudd storfekjøtt gjennomføres ikke.
- Økt målprisramme fordeles med 2 øre på melk og 15 mill. på andre produkter med målpris unntatt svin.

Overførte midler fra 2016, endret bevilgningsbehov for 2017 og omdisponering 2017; til sammen om lag 109 mill. kroner disponeres slik:

- Kraftig styrking av IBU 2017/2018.
- Støtte til Verdiskapingsprogram for geit
- Støtte til Dyrevelferdsprogram mink.

Det gjøres følgende endringer innenfor Landbrukets utviklingsfond LUF:

- Tilskudd til arktisk landbruk styrkes.
- Ordningen med utsiktsrydding fjernes. Ledige midler avsatt til ordningen kan disponeres til andre satsinger.
- Drenering: Øke satsen for tilskudd til drenering til 2 000 kroner per dekar innenfor dagens ramme. Partene må vurdere å gjøre tilpasninger som sikrer drenering også på areal som er spesielt krevende å drenere eller som i dag ikke kvalifiserer til tilskudd.
- Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) styrkes.
- Klima og miljøprogrammet styrkes.
- Støtten til verdensarvområdene og utvalgte kulturlandskap styrkes.
- Biogassordningen styrkes.

Det kan gjøres justeringer i LUF som partene mener er hensiktsmessig. Frigitte midler som følge av fjerning av ordningen med utsiktsrydding kan disponeres utover de 109 mill. kronene.

Målpris på svin videreføres i 2018, og beholdes så lenge det er mulig innenfor våre forpliktelser i WTO.

Inndeling i 14 nye kvoteregioner basert på mer sammenlignbare produksjonsforhold skal legges inn som til-

leggsoppgave og tilleggsmandat for arbeidsgruppa som skal nedsettes for å vurdere kvoteleie.

Det skal nedsettes et partssammensatt utvalg for å utrede og vurdere hvordan markedsbalanseringen kan styrkes. Forslaget fra Nortura og KLF om ny markedsordning for kjøtt og egg, og Opplysningskontorenes rolle, inngår som en del av det utvalget skal vurdere. Disse to sakene settes derfor på vent til utvalgsarbeidet er avsluttet.

Små og mellomstore bruk bør få en større andel av investerings- og bedriftsutviklingsmidlene (IBU) under Innovasjon Norge. Det bør gis støtte til investeringer i 15–30-kyrsfjøs også uten krav om økning i produksjonen. Beløpstak og støtteandel i prosent må økes særskilt for denne gruppen. På grunn av høyere byggekostnader bør Troms og Finnmark også kunne avvike fra beløpstak. Dette må ivaretas gjennom klare sentrale føringer for bruken av IBU-midler.

Det skal utredes og utformes en mulig ordning for et driftsvansketilskudd med sikte på drøftelser i jordbruksoppgjøret for 2018.

Det settes ikke i gang en oppkjøpsordning for geitemelk i 2018, men prioriteres tiltak for økt avsetning.

Presidenten: Bak komiteens innstilling til V og VI står Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble med 51 mot 47 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.27.57)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 3–5, fra Venstre.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å gjennomføre nye forhandlinger om jordbruksavtale for 2017–2018.

Endringer i målpriser i Prop. 141 S (2016–2017) fastsettes i tråd med forslaget i proposisjonen som delfinansiering av rammen.

Prisnedskrivningstilskuddet til norsk korn (post 73.19) endres ikke som foreslått i Prop. 141 S (2016–2017), men videreføres med uendrede satser.

Tilskudd til norsk matkorn (post 73.20) endres ikke som foreslått i Prop. 141 S (2016–2017), men økes med 4 øre per kg fra gjeldende satser.»

Forslag nr. 4 lyder:

«I statsbudsjettet for 2017 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 21 500 000 til kr 12 682 000	8 818 000

Kap.	Post	Formål	Kroner
	50	Fondsavsetninger, økes med fra kr 1 148 053 000 til kr 1 297 601 000	149 548 000
	70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 315 100 000 til kr 309 305 000	5 795 000
	73	Pristilskudd, <i>overslagsbevilgning</i> , økes med Fra kr 3 298 735 000 til kr 3 303 535 000	4 800 000
	74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 7 965 410 000 til kr 7 959 813 000	5 597 000
	77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 246 380 000 til kr 241 176 000	5 204 000
	78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 1 541 954 000 til kr 1 468 020 000	73 934 000

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak for gjennomføring av jordbruksoppkjøret 2017–2018, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2018.»

Høyre og Fremskrittspartiet har varslet subsidiær støtte til forslagene.

Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Venstre ble bifalt med 50 mot 48 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 16.28.27)

Presidenten: Det voterer så over komiteens innstilling til III. Bak innstillingen står Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til innstillingen.

Høyre og Fremskrittspartiet har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 53 mot 45 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 16.29.02)

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Pål Farstad på vegne av Venstre
- forslagene nr. 2 og 3, fra Rasmus Hansson på vegne av Miljøpartiet De Grønne

Det voterer over forslag nr. 3, fra Miljøpartiet De Grønne.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å jobbe på EU-nivå for en merkeordning som kan muliggjøre sammenligning av produkter fra ulike produksjonsland. Spesielt ber regjeringen jobbe for en merkeordning som viser nivået på antibiotikabruk under produksjon.»

Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti har varslet støtte til forslaget.

Line Henriette Hjemdal (KrF) (fra salen): President! Også Kristelig Folkeparti vil støtte forslaget.

Presidenten: Da har også Kristelig Folkeparti varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Miljøpartiet De Grønne ble bifalt med 52 mot 46 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 16.30.12)

Presidenten: Det voterer over forslag nr. 2, fra Miljøpartiet De Grønne.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å legge inn minimumskrav til bruk av norske ressurser i føret til kriteriene for Nyt Norge-merket.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Miljøpartiet De Grønne ble med 96 stemmer mot 1 stemme ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.30.31)

Presidenten: Det voterer så over forslag nr. 1, fra Venstre.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det etableres et nasjonalt dyrevelferdsmerke med nærmere angitte kvalitetskriterier, som kan brukes på produkter med særlig høy dyrevelferd.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Venstre ble med 92 mot 6 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.30.59)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

Dokument 8:135 S (2016–2017) – Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om merkeordninger på matvarer om dyrevelferd, grovfôrandel og antibiotikabruk – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Pål Farstad på vegne av Venstre og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 2, fra Torgeir Knag Fylkesnes på vegne av Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 3, fra Rasmus Hansson på vegne av Miljøpartiet De Grønne

Det voterer over forslag nr. 3, fra Miljøpartiet De Grønne.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om forbud mot salg og produksjon av buregg i Norge innen 2025, og fremme forslag om en omstillingsordning for eggprodusentene.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Miljøpartiet De Grønne ble med 97 stemmer mot 1 stemme ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.32.13)

Presidenten: Det voterer over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en utredning av konsekvensene av et forbud mot egg fra burhøns og forslag til styrking av dyrevelferden i produksjon og transport av fjørfe.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 94 mot 4 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.32.35)

Presidenten: Det voterer over forslag nr. 1, fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen så raskt som mulig innføre en merkeordning der buregg, og matvarer som inneholder buregg, merkes tydelig med: «Egg fra burhøns/inneholder egg fra burhøns».»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 89 mot 9 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.32.56)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

Dokument 8:138 S (2016–2017) – representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om et forbud mot burhøns og påbud om merking av egg fra burhøns inn til forbudet er iverksatt – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2018 fremme kompenserende tiltak for det tap produsenter får ved bortfall av markedsandeler i forbindelse med avtale etter EØS-avtalens artikkel 19 og utfasing av eksportsubsidier.

Presidenten: Høyre og Fremskrittspartiet har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 52 mot 45 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 16.33.57)

Videre var innstilt:

II

Stortinget samtykker i inngåelse av avtale med Den europeiske union (EU) om utvidet handel med landbruksvarer etter EØS-avtalens artikkel 19.

Presidenten: Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 85 mot 10 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 16.34.22)

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

I

I statsbudsjettet for 2017 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
1142		Landbruksdirektoratet	
	71	Omstillingstiltak i Indre Finnmark, kan overføres, reduseres med fra kr 4 400 000 til kr 2 300 000.	2 100 000
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	73	Pristilskudd, overslagsbevilgning, økes med fra kr 3 298 535 000 til kr 3 298 735 000	200 000
1151		Til gjennomføring av reindriftsavtalen	
	51	Tilskudd til Utviklings- og investeringsfondet reduseres med fra kr 31 600 000 til kr 22 500 000.	9 100 000
	75	Kostnadssenkende og direkte tilskudd, kan overføres, økes med fra kr 74 200 000 til kr 85 550 000.	11 350 000
	79	Velferdsordninger, kan overføres, reduseres med fra kr 2 600 000 til kr 2 250 000.	350 000

II

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til den foreslåtte reindriftsavtalen og som er knyttet til bevilgninger i 2018.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt seks forslag. Det er
– forslagene nr. 1–5, fra Knut Storberget på vegne av Arbeiderpartiet og Senterpartiet

– forslag nr. 6, fra Torgeir Knag Fylkesnes på vegne av Sosialistisk Venstreparti
Det voteres over forslag nr. 6, fra Sosialistisk Venstreparti.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en ny reindriftsmelding, med et bredere faktagrunnlag og basert på reelle konsultasjoner med Sametinget og reindriftsnæringa.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 94 mot 4 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 16.35.26)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 1–5, fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå kvinners økonomisk situasjon knyttet til pensjon og velferdsordninger i reindriftsnæringen.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreta en helhetlig revisjon av reindriftsloven, herunder reindriftens kollektive erstatningsansvar.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen etablere gjennomarbeidede og tydelige virkemidler og sanksjoner ved overskridelse av fastsatt reinntall, og vurdere innføring av et «bunnfradrag» for å forhindre at reindriftsutøvere må ut av næringen ved eventuelle reinntallsreduksjon.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå retningslinjer for hvordan reindriftsnæringen skal ivaretas i samarbeid med andre næringer.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede nye arealer og vurdere om arealer som tidligere har vært fredet og benyttet til reinbeiter, kan åpnes for bruk av reindriftsnæringen.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) (frå salen): Òg SV vil stemme for forslaga.

Presidenten: Da er det slik at Miljøpartiet De Grønne og Sosialistisk Venstreparti har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ble med 56 mot 42 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 16.35.58)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

Meld. St. 32 (2016–2017) – Reindrift – Lang tradisjon – unike muligheter – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

V o t e r i n g i s a k n r. 7

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slike vedtak til lover:

A.

l o v

om endring i lov 6. juni 1975 nr. 29 om eidegdomsskatt til kommunane (eidegdomsskattelova)

I

I lov 6. juni 1975 nr. 29 om eidegdomsskatt til kommunane gjer ein følgjande endring:

§ 8 C-1 tredje ledd skal lyde:

(3) Er verdet (taksten) for bustader sett ned ved fastsettjninga etter skatteloven § 4-10 første ledd andre eller tredje punktum, utgjer skattegrunnlaget det justerte verdet multiplisert med 2,67 for primærbustad og 0,8 for sekundærbustad.

II

Endringa under I tek til å gjelde straks med verknad frå og med skatteåret 2019.

B.

l o v

om endringar i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven)

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) gjer ein følgjande endringar:

§ 24-4 tredje ledd første punktum skal lyde:

Ved gjennomsyn av virksomhetens arkiver kan *skatteoppkreveren* foreta kopiering til datalagringsmedium for senere gjennomgang hos arbeidsgiver eller *skatteoppkreveren*.

II

Endringane under I tek til å gjelde straks.

III

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) gjøres følgjande endringer:

§ 8-34 første ledd skal lyde:

Til en selvstendig næringsdrivende ytes det sykepengar med 75 prosent av sykepengegrunnlaget, se §§ 8-10 og 8-35.

§ 8-36 første ledd bokstav a) skal lyde:

a) sykepengar med 75 prosent av sykepengegrunnlaget fra første sykedag,

IV

Endringene under III gjelder fra 1. oktober 2017.

C.

l o v

om endringar i lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven)

I

I lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) gjer ein følgjande endringar:

§ 2-2 tredje til femte ledd skal lyde:

(3) Deltakerne i selskap som nevnt i annet ledd *skattlegges* hver for seg for sin andel i selskapets formue og inntekt, jf. §§ 4-40 og 10-40 til 10-45.

(4) *Skattlegging gjennomføres* selv om selskapet eller innretningen er oppløst eller boet er sluttet og midlene utdelt til parthaverne før utgangen av inntektsåret.

(5) For selskap m.v. som har plikt til å svare formuesskatt, er formuesskatteplikten betinget av at selskapet, innretningen eller boet ikke er oppløst eller sluttet 1. januar i *skattefastsettingsåret*.

§ 2-10 skal lyde:

§ 2-10. *Skattlegging* av ektefeller under ett

Ektefeller *skattlegges under ett* for begge formue og inntekt når ikke annet er bestemt i denne lov.

§ 2-11 skal lyde:

§ 2-11. Særskilt *skattlegging* av ektefellers inntekt

(1) Har begge ektefeller inntekt, kan hver av dem *skattlegges særskilt* for inntekten.

(2) *Særskilt skattlegging gjennomføres også uten at ektefellene har fremsatt krav om det*, hvis det gir lavere eller samme samlede skatt som *skattlegging* under ett.

(3) Ved inntekt av bedrift som tilhører den ene eller begge ektefeller, kan ektefellene etter nærmere dokumentasjon *skattlegges* for en forholdsmessig andel av overskuddet som svarer til arbeidsinnsats og deltakelse i virksomheten. Departementet kan gi forskrift om dokumentasjon.

§ 2-12 skal lyde:

§ 2-12. *Skattlegging* av ektefeller hver for seg

Ektefeller *skattlegges* hver for seg

- a. når ekteskapet er inngått etter 31. oktober året før inntektsåret. Den ektefellen som har lavest alminnelig inntekt, kan likevel *skattlegges* under ett med den andre ektefellen hvis de har stiftet felles hjem før utløpet av inntektsåret,
- b. når de ved utløpet av inntektsåret var separert eller levde varig atskilt.

§ 2-13 skal lyde:

§ 2-13. Fordeling av skatt mellom ektefeller

(1) Ektefeller som helt eller delvis *skattlegges* under ett, jf. §§ 2-10 og 2-12 bokstav a annet punktum, skal *ha* skatt av

- a. alminnelig inntekt *fordelt* etter størrelsen av den alminnelige inntekt hver ektefelle har,
- b. personinntekt *fordelt* etter størrelsen av den personinntekt hver ektefelle har,
- c. formue *fordelt* etter størrelsen av den nettoformue hver ektefelle har.

(2) Endret skatt ved endring av *skattefastsetting* senere enn to år etter utløpet av inntektsåret, skal i sin helhet tilregnes den ektefellen som endringen gjelder. Departementet kan gi forskrift til utfylling og gjennomføring av dette ledd.

§ 2-14 skal lyde:

§ 2-14. *Skattlegging* av barns formue og inntekt

(1) Når barn er 16 år eller yngre ved utløpet av inntektsåret, *skattlegges* barnets inntekt og formue med en halvpart på hver av foreldrene hvis foreldrene lever sammen ved utgangen av året. Foreldrene kan *kreve* en annen fordeling.

(2) Lever ikke foreldrene sammen ved utgangen av året, *skattlegges* barnets inntekt og formue *hos* den av foreldrene som barnet er folkeregistrert sammen med på dette tidspunkt. Hvis denne av foreldrene ikke har hatt omsorgen for barnet det meste av året, kan vedkommende *kreve* at barnets formue og inntekt *skattlegges* hos den annen hvis sistnevnte har hatt omsorgen for barnet det meste av året.

(3) Særkullsbarns formue og inntekt *skattlegges* med en halvpart hos hver av ektefellene. Den av ektefellene som ikke er barnets biologiske mor eller far og som heller ikke har adoptert barnet, kan *kreve* at barnets formue og inntekt *skattlegges* hos den andre ektefellen.

(4) Barn som i inntektsåret er 13 år eller eldre, *skattlegges likevel særskilt for sin arbeidsinntekt*.

(5) *Barn som skattlegges sammen med foreldre etter reglene i første ledd, og som har mottatt engangserstatning eller annen ytelse som omfattes av § 4-22, kan skattlegges særskilt for formue og avkastning av ytelsen. Departementet kan gi forskrift til utfylling og gjennomføring av reglene i første punktum.*

Overskriften til § 2-15 og paragrafens første ledd skal lyde:

§ 2-15. *Skattlegging* etter dødsfall

(1) Ved dødsfall i inntektsåret *skattlegges* boet eller arving som har overtatt boet udelte, for sin egen og avdødes samlede inntekt i dette året. Arving kan likevel *kreve skattlegging* av sin og avdødes inntekt hver for seg.

§ 2-20 skal lyde:

§ 2-20. Fordeling av inntekt ved eierskifte

Når eiendom eller virksomhet skifter eier i inntektsåret, *skattlegges* hver av eierne for den inntekten som etter tidfestingsreglene faller i vedkommendes eiertid, jf. likevel § 2-15 om *skattlegging* etter dødsfall og § 10-41 om realisasjon av andel i selskap med deltakerfastsetting m.v.

§ 2-33 første ledd skal lyde:

(1) Konkursbo og insolvent døds- og administrasjonsbo er bare skattepliktig for inntekt av virksomhet som drives for boets regning. Ved siden av boet kan skyldneren *skattlegges* for inntekt som skyldneren eller ektefellen erverver, og som ikke tilflyter boet. Skyldneren skal *skattlegges* for formue som skyldneren eller ektefellen eier ved utløpet av inntektsåret, som ikke er inndratt i boet.

§ 2-35 andre ledd bokstav c skal lyde:

c. personer bosatt på fastlandet og selskaper hjemmehørende på fastlandet ikke *skattlegges* for inntekt og formue som er skattlagt til Svalbard.

§ 3-1 tredje ledd skal lyde:

(3) Ved *skattlegging* under ett etter § 2-12 a svares skatt til bostedskommunen til den av ektefellene som har høyest alminnelig inntekt.

§ 3-1 syvende ledd tredje punktum skal lyde:
Personens ektefelle og barn i felles husstand anses bosatt samme sted, med mindre de har særlig svak tilknytning til denne boligen og ikke *skattlegges* under ett med personen.

§ 4-3 første ledd skal lyde:

- (1) Ved fastsettelse av skattepliktig formue gis det ikke fradrag for
- forpliktelse som er avhengig av at en betingelse inntrer,
  - tidsbegrenset bruksrett som hviler på skattyterens formue,
  - kapitalverdien av føderåd påheftet fast eiendom og verdien av tidsbegrenset plikt til periodisk ytelse,
  - rentetermin eller utbytte av verdipapir så lenge betalingsforpliktelsen ikke er forfalt,
  - forskuddsskatt, forhåndsskatt og terminskatt som ikke er forfalt, samt restskatt og resterende skatt som ikke er fastsatt ved utløpet av inntektsåret,
  - skatt, trygdeavgift eller tilleggs skatt og renter som fastsettes ved endring av skattefastsettingen etter utløpet av inntektsåret.

§ 4-17 første ledd skal lyde:

(1) Beholdning av varer og råstoffer i virksomhet verdsettes til samme verdi som legges til grunn ved *skattefastsettingen*, jf. § 14-5 annet ledd.

§ 4-20 andre ledd skal lyde:

(2) Personer som *skattlegges* under ett, har ett felles fribeløp etter første ledd.

§ 4-31 tredje ledd første punktum skal lyde:

(3) Andre *skattytere* enn nevnt i annet ledd gis ikke fradrag for gjeld som svarer til forholdet mellom verdien av fast eiendom og eiendeler i virksomhet som nevnt i første ledd og verdien av skattyters samlede eiendeler, basert på verdien ved skattefastsettingen.

Underoverskrifta før § 4-40 skal lyde:

Selskaper med deltakerfastsetting

§ 4-50 skal lyde:

§ 4-50. *Skattlegging* av formue for inntekts- eller bruksnyter

Er det ved testament eller annen gyldig disposisjon bestemt at inntektsnyttelsen av en kapital eller bruksnyttelsen av en eiendom i kortere eller lengre tid skal tilkomme en person, men at selve kapitalen eller eiendommen skal tilfalle en annen person, stiftelse eller innretning, *skattlegges* rente- eller bruksnyteren for formue av kapitalen eller eiendommen så lenge denne retten vedvarer.

§ 4-51 skal lyde:

§ 4-51. Forsømmelse av meldeplikt ved realisasjon av aksje og grunnfondsbevis mv.

Er det i innsendt aksjonær oppgave oppført noen som har forsømt å gi melding til selskapets eller innretningens styre om at aksje eller grunnfondsbevis m.v. er realisert, skal vedkommende *skattlegges* som eier av aksjen eller

grunnfondsbeviset mv., med mindre vedkommende påviser hvem som er den virkelige eieren.

§ 5-2 første ledd andre punktum skal lyde:

Ved uttak fra enkeltpersonforetak eller sameie, gjelder skatteplikten bare hvor kostprisen helt eller delvis er kommet til fradrag ved *skattefastsettingen*.

§ 5-11 tredje ledd skal lyde:

(3) Departementet kan gi forskrift til utfylling av første ledd og om i hvilken utstrekning reglene for forskuddstrekk i utgiftsgodtgjørelser skal gis tilsvarende anvendelse ved *skattefastsettingen*, jf. skattebetalingsloven § 5-8 tredje ledd.

§ 5-41 første ledd andre punktum skal lyde:

Det gjelder under forutsetning av at det ikke er gitt fradrag for premien ved *skattefastsettingen*.

§ 6-3 fjerde og femte ledd skal lyde:

(4) Udekket underskudd ved årets *skattefastsetting* kan fremføres til fradrag etter § 14-6. Foreldrefradrag etter § 6-48 og særfradrag etter §§ 6-80 til 6-85 tas ikke i betraktning ved fastsettelse av underskudd til fremføring.

(5) Når det i skatteavtale med fremmed stat er bestemt at inntekt skal være unntatt fra skattlegging i Norge, kommer tilhørende kostnad eller tilsvarende tap ikke for noen del til *fradrag her* i landet.

§ 6-32 andre ledd første punktum skal lyde:

Minstefradrag beregnes særskilt for hver person som *skattlegges* under ett etter §§ 2-10, 2-12 a annet punktum og 2-14 første ledd.

§ 6-49 første ledd skal lyde:

(1) Barn gis særskilt inntektsfradrag når barnet har arbeidsinntekt og barnet *skattlegges* for underholdsbidrag, barnepensjon o.l.

§ 6-51 andre ledd skal lyde:

(2) Er det *fradragsført* en kostnad ved *skattefastsettingen*, men fradragsrett for kostnaden likevel ikke foreligger som følge av denne bestemmelsen, skal tidligere fradragsført beløp tas til inntekt det år betalingen skjer.

§ 6-70 første ledd bokstav a og b skal lyde:

- etablerer skatteplikt som bosatt i riket, jf. § 2-1 første ledd, *kan for* de to første inntektsårene kreve standardfradrag etter denne paragraf i stedet for ordinære fradrag.
- har begrenset skatteplikt etter § 2-3 første ledd d og annet ledd, *kan kreve* standardfradrag etter denne paragraf i stedet for ordinære fradrag.

§ 6-90 tredje ledd skal lyde:

(3) *Skattlegges* ektefellene særskilt etter § 2-11, eller fordeler de skatten etter § 2-13, gjelder *første ledd* særskilt for hver av dem.

§ 7-3 første ledd skal lyde:

(1) Boligselskaper *skattlegges* ikke som selskaper. I stedet *skattlegges* andelshaverne etter denne paragraf.

§ 7-3 fjerde ledd skal lyde:

(4) Bestemmelsene i denne paragraf gjelder selv om vilkårene i tredje ledd ikke er oppfylt, når skattemyndighetene finner at dette vil gi et resultat som stemmer bedre med det virkelige forhold enn *skattlegging* etter regnskap ville gjøre. Departementet kan gi nærmere regler om gjennomføring av forrige punktum, herunder gi nærmere regler om beregning av leieinntekt.

§ 8-2 femte ledd skal lyde:

(5) Skattyter som i en kommune enten ikke har skog eller bare har skog som ennå ikke er inntektsgivende, gis fradrag for kostnad til skogreisning på egen eiendom med inntil ti prosent av nettoinntekten ved *skattleggingen* i samme kommune. Fradrag gis bare for skogreisning i område som etter departementets bestemmelse skal anses som skogløst eller skogfattig.

§ 8-3 fjerde ledd skal lyde:

(4) Fører *skattleggingen* til at skattyteren kunne ha foretatt større avsetning enn det beløp skattyteren regnet med som maksimum, er det adgang til å øke fradraget tilsvarende, forutsatt at økningen utgjør minst 5 000 kroner.

§ 8-10 første ledd skal lyde:

(1) Bestemmelsene i §§ 8-11 til 8-20 gjelder for aksjeselskap som er stiftet i henhold til aksjeloven og allmennaksjeselskap som er stiftet i henhold til allmennaksjeloven, og som *skattlegges* etter den særskilte beskatningsordningen i henhold til bestemmelsene i §§ 8-11 til 8-20.

§ 9-14 sjettede ledd tredje punktum skal lyde:

Tapet fastsettes ved *skattleggingen* for det året realisasjonen anses å ha funnet sted, jf. § 14-27.

§ 9-14 niende ledd første punktum skal lyde:

Skattyter kan kreve utsettelse med innbetaling av *fastsatt* og forfalt skatt dersom skattyter er hjemmehørende i riket etter §§ 2-1 eller 2-2 eller anses skattemessig hjemmehørende i annen EØS-stat.

§ 10-63 skal lyde:

§ 10-63. Lavskattland

Som lavskattland regnes land hvor den alminnelige inntektsskatt på selskapets eller innretningens samlede overskudd utgjør mindre enn to tredjedeler av *den skatten selskapet eller innretningen ville ha blitt ilagt dersom det/ den hadde vært hjemmehørende i Norge*.

§ 10-70 niende ledd bokstav a første punktum skal lyde:

Dersom skattyter realiserer aksjen eller andelen til en lavere verdi enn verdien fastsatt etter femte ledd, kan skattyteren *kreve å få* redusert *fastsatt* skatt på aksjen eller andelen som om gevinsten var fastsatt etter faktisk realisasjonsverdi.

§ 14-1 fjerde ledd skal lyde:

(4) Tredje ledd gjelder tilsvarende når staten, Opplysningsvesenets fond eller en kommune skal *skattlegges* og det foreligger regnskap som ikke følger kalenderåret.

§ 14-7 første ledd skal lyde:

(1) Når det ved opphør av en virksomhet er et udekket underskudd som er oppstått i det året da virksomheten opphører, skal *skattefastsettingen* for det foregående, og om nødvendig også for det nest foregående, året endres, idet det i inntekten for disse år gis fradrag for det udekkede underskuddet. Er underskuddet oppstått i året forut for opphørsåret, skal *skattefastsettingen* for det foregående året endres tilsvarende.

§ 14-70 tredje og fjerde ledd skal lyde:

(3) Nytt formuesobjekt må være ervervet eller bindende avtale om erverv må være inngått innen utløpet av det tredje året etter realisasjonsåret. Departementet kan i forskrift gi bestemmelser om sikkerhetsstillelse i de tilfeller der reinvestering ikke har funnet sted innen utløpet av året etter realisasjonsåret. Gevinsten skal fradras det nye objektets kostpris uten å komme til fradrag ved *skattefastsettingen*.

(4) Oppfylles ikke vilkårene for fritak som nevnt under annet ledd, skal endring av *skattefastsettingen* foretas for gevinsten eller en forholdsmessig del av den etter skatteforvaltningsloven § 12-1. For gevinst på driftsmiddel i saldogruppe e til h og negativ saldo i saldogruppe j gjelder § 14-44 fjerde ledd tredje og fjerde punktum.

§ 14-80 tredje punktum skal lyde:

Endring av *skattefastsettingen* skal i tilfelle foretas for de to forutgående årene. Kravet må fremsettes innen den fristen som gjelder for innlevering av skattemeldingen.

§ 14-82 første ledd bokstav c skal lyde:

c. Vedtak om *endret skattefastsetting* som treffes før skattefastsettingen for det påfølgende året legges ut, skal det tas hensyn til ved gjennomsnittsfastssettingen. Senere endring tilregnes det året endringen gjelder.

§ 14-82 andre og tredje ledd skal lyde:

(2) Ved opphør eller realisasjon av virksomheten og dersom skattyteren går konkurs, avbrytes gjennomsnittsfastssettingen. Gjennomsnittsfastssetting foretas ikke for dette året. Gjennomsnittsfastssettingen avbrytes likevel ikke

- når virksomheten innen utgangen av skattyterens dødsår overtas udelt av arving eller av gjenlevende ektefelle i uskifte, og vedkommende *skattlegges* under ett med avdøde og dennes dødsbo for dødsåret,
- når avdøde og skattyterens dødsbo *skattlegges* under ett for dødsåret.

(3) Dersom det ved avbrudd av gjennomsnittsfastssettingen viser seg at gjennomsnittsinntekten i det siste eller nest siste året avviker mer enn ti prosent fra det beløpet årsinntekten utgjorde, legges årsinntekten til grunn for inntektfastsettelsen gjennom endring av *skattefastsettingen* for vedkommende inntektsår.

§ 15-3 tredje ledd skal lyde:

(3) De skattesatsene som gjelder ved utskrivning av forskudd på skatt, skal gjelde også ved *skattefastsettingen*. Kommunestyre og fylkesting kan likevel innen utgangen av april måned i året etter inntektsåret vedta andre skattesatser som skal gjelde ved *skattefastsettingen*. Vedtaket må godkjennes av fylkesmannen for å bli gyldig.

§ 15-4 andre ledd skal lyde:

(2) Personfradrag i klasse 2 gis til ektefeller som *skattlegges* under ett for begge samlede formue og inntekt.

§ 15-4 femte ledd skal lyde:

(5) Er en av ektefellene avgått ved døden i inntektsåret, skal gjenlevende ektefelle som *skattlegges* under ett med *avdøde*, ha personfradrag i klasse 2. *Skattlegges* ektefelles inntekt særskilt etter § 2-11 første ledd, gis personfradrag i klasse 1 i avdødes inntekt. Det samme gjelder når arving som har overtatt boet uskiftet, krever sin og avdødes inntekt skattlagt særskilt. Dødsbo skal for det inntektsåret dødsfallet fant sted, ha samme personfradrag som avdøde ville ha hatt i live. Hvis gjenlevende ektefelle *skattlegges* eller sannsynligvis vil *bli skattlagt* særskilt, skal boet ha personfradrag i klasse 1. Boet skal ikke ha personfradrag for de etterfølgende inntektsårene. Reglene om ektefeller i dette ledd gjelder tilsvarende for gjenlevende samboer som overtar boet uskiftet i medhold av arveloven § 28c.

§ 16-10 tredje ledd tredje og fjerde punktum skal lyde:

For ektefeller som *skattlegges* under ett for begge samlede formue og inntekt gjelder beløpsgrensene i dette ledd for hver av dem. Sparebeløp fra barn som *skattlegges* under ett med foreldrene, jf. § 2-14, kommer bare til fradrag i skatt på inntekt som *skattlegges* særskilt.

§ 16-28 tredje ledd skal lyde:

(3) Skattyteren kan kreve utsettelse med inntektsbeskatningen så lenge han fortsatt *skattlegges* som eier av de enkelte eiendeler etter bestemmelsene i § 2-37 fjerde ledd eller §§ 10-60 til 10-68.

Overskriften til § 16-63 skal lyde:

§ 16-63. Skatteavregning, endring av *skattefastsetting* mv.

§ 17-2 første og andre ledd skal lyde:

(1) Ved skattebegrensning etter § 17-1 skal ektefellers inntekt fastsettes hver for seg uansett om ektefellene *skattlegges* under ett eller særskilt.

(2) Ektefellers inntekt skal likevel fastsettes under ett for ektefeller som får skattebegrensning ved liten skatteevne etter § 17-4, uansett om ektefellene *skattlegges* under ett eller særskilt. Skattenedsettelsen fordeles forholdsmessig på hver ektefelles andel av skatten før nedsettelsen.

§ 18-5 femte og sjette ledd skal lyde:

(5) Formue i kraftanlegg med generatorer som i inntektsåret har en samlet påstemplet merkeytelse under 10 000 kVA, settes til skattemessig verdi pr. 1. januar i *skattefastsettingsåret*.

(6) Formue i et kraftanleggs anleggsdeler som ikke er satt i drift, settes lik investert kapital pr. 1. januar i *skattefastsettingsåret*.

§ 18-5 åttende ledd skal lyde:

(8) Formue i anlegg for overføring og distribusjon av elektrisk kraft settes til skattemessig verdi pr. 1. januar i *skattefastsettingsåret*.

II

I lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) gjer ein følgjande endringar:

Ny § 2-40 skal lyde:

Aksjeselskaper som er direkte eller indirekte heleid av Norges Bank skal ikke svare skatt på inntekt fra kapital som forvaltes i Statens pensjonsfond utland, jf. lov 21. desember 2005 nr. 123 om Statens pensjonsfond § 2 annet ledd annet punktum, herunder avkastning i form av gevinst, utbytte, renter og valutagevinst.

§ 4-10 andre ledd tredje punktum skal lyde:

Prosentandelen er 25 for primærbolig og 90 for sekundærbolig.

§ 4-12 nytt sjuande ledd skal lyde:

(7) Ved fastsetting av ikke-børsnotert selskaps skattemessige formuesverdi, jf. FSFIN § 4-12-2, medregnes eiendeler og gjeld til full verdi, uten prosentvis reduksjon etter bestemmelser i dette kapittel. Næringseiendom medregnes til 89 prosent av full verdi. Bestemmelsene i dette ledd gjelder likevel ikke selskap nevnt i skatteloven § 4-13.

§ 4-19 tredje ledd skal lyde:

(3) Ved beregning av forholdet etter annet ledd medregnes *primærbolig* og *eiendelene nevnt i første ledd* uten prosentvis reduksjon.

§ 6-32 første ledd bokstav b skal lyde:

b. Minstefradrag i pensjonsinntekt, jf. § 6-31 første ledd bokstav b, gis med 31 prosent av summen av slik inntekt.

§ 10-2 første ledd første og andre punktum skal lyde:

Aksjeselskap og allmennaksjeselskap har krav på fradrag for konsernbidrag ved *skattleggingen* så langt dette, *for nedjustering etter annet punktum*, ligger innenfor den ellers skattepliktige alminnelige inntekt, og for så vidt konsernbidraget ellers er lovlig *etter* aksjelovens og allmennaksjelovens regler. *For selskap som svarer finansskatt på lønn, jf. folketrygdloven § 23-2 a, skal fradragsberettiget konsernbidrag til selskap som ikke svarer finansskatt på lønn, nedjusteres med en faktor som settes til skattesatsen på alminnelig inntekt delt på skattesatsen på alminnelig inntekt for selskap som svarer finansskatt på lønn.*

Noverande andre og tredje punktum vert tredje og nytt fjerde punktum.

§ 10-3 første ledd nytt andre punktum skal lyde:

For selskap som svarer finansskatt på lønn, jf. folketrygdloven § 23-2 a, skal skattepliktig konsernbidrag fra selskap som ikke svarer finansskatt på lønn, nedjusteres med en faktor som settes til skattesatsen på alminnelig inntekt delt på skattesatsen på alminnelig inntekt for selskap som svarer finansskatt på lønn.

Noverande andre punktum vert nytt tredje punktum.

III

I lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) gjer ein følgjande endring:

Ny § 6-53 skal lyde:

§ 6-53 Aksjeinnskudd i oppstartsselskap

(1) Personlig skattyter gis fradrag med inntil 500 000 kroner for aksjeinnskudd i forbindelse med stiftelse eller kapitalforhøyelse ved nytegning av aksjer, jf. aksjeloven kapittel 2 og 10. Det gis bare fradrag for aksjeinnskudd på minst 30 000 kroner for den personlige aksjonæren i det enkelte selskap. Aksjeselskap som nevnt i annet ledd kan ikke motta mer enn 1,5 millioner kroner årlig i fradragsberettigede aksjeinnskudd.

(2) Mottaker av aksjeinnskuddet må være norsk aksjeselskap. Selskapet må oppfylle følgende vilkår:

- Selskapet kan ikke være eldre enn seks år, medregnet stiftelsesåret, det året kapitalforhøyelsen registreres i Foretaksregisteret. For selskap stiftet ved skattefri omdanning fra en selskapsform til en annen, beregnes alderen fra stiftelsesåret til det opprinnelige selskapet. For selskap stiftet ved fusjon gjelder annen setning tilsvarende. For selskap stiftet ved fusjon benyttes alderen til det eldste selskapet.
- Ved utgangen av året selskapet eller kapitalforhøyelsen er registrert i Foretaksregisteret må selskapet oppfylle følgende vilkår:
  - selskapets gjennomsnittlige antall ansatte utgjør mindre enn 25 årsverk,
  - både selskapets samlede driftsinntekter og balanse sum er lavere enn 40 millioner kroner,
  - ett eller flere offentlige organer kan ikke alene eller til sammen kontrollere mer enn 24 pst. av kapital- eller stemmerettsandelene i selskapet.
 Dersom selskapet inngår i et konsern, jf. aksjeloven § 1-3, skal grenseverdiene beregnes ut fra samtlige selskap i konsernet.
- Ved utgangen av det året selskapet eller kapitalforhøyelsen er registrert i Foretaksregisteret, eller det etterfølgende kalenderåret, må selskapet ha en årlig lønnskostnad som danner grunnlag for arbeidsgiveravgift, jf. folketrygdloven kapittel 23 første ledd, på minst 400 000 kroner.
- Selskapet må hovedsakelig drive annen aktivitet enn passiv kapitalforvaltning.
- Selskapet kan ikke være i økonomiske vanskeligheter på tidspunktet for kapitalforhøyelsen.

(3) Personlig skattyter gis fradrag som nevnt i første ledd for aksjeinnskudd fra aksjeselskap der den personlige skattyteren er aksjonær, til selskap som nevnt i annet ledd. Dersom aksjeselskapet som yter aksjeinnskudd har flere

aksjonærer, gis den enkelte aksjonær fradrag basert på sin eierandel i selskapet.

(4) Det gis ikke fradrag som nevnt i første ledd dersom skattyter eller skattyters nærstående, jf. aksjeloven § 1-5 første ledd,

- er eller har vært aksjonær eller ansatt i selskapet eller i et annet selskap i samme konsern, jf. aksjeloven § 1-3, på tidspunktet for et aksjeinnskudd i selskap som nevnt i annet ledd,
- har vært aksjonær, ansatt eller eier i tidligere selskap eller annet selskap i samme konsern, jf. aksjeloven § 1-3, dersom selskapet er stiftet i forbindelse med fusjon, fisjon eller skattefri omdanning, eller
- blir ansatt i selskapet eller i annet selskap i samme konsern, jf. aksjeloven § 1-3, i løpet av eiertiden som nevnt i femte ledd første setning.

Ved aksjeinnskudd som nevnt i tredje ledd gjelder fjerde ledd første setning bokstav a tilsvarende så langt den passer for aksjeselskapet som foretar aksjeinnskuddet.

(5) Fradrag etter første ledd er betinget av at den personlige skattyteren beholder alle aksjene i minst tre kalenderår etter utløpet av det kalenderåret aksjeselskapet eller kapitalforhøyelsen er registrert i Foretaksregisteret. Realiserer skattyteren aksjer i selskapet i eiertiden som nevnt i første setning, anses aksjer med krav til eiertid å være realisert sist. Fradrag etter første ledd er også betinget av at skattyter eller skattyters nærstående i eiertiden nevnt i første punktum ikke mottar utdeling fra selskapet i forbindelse med kapitalnedsetting, jf. aksjeloven § 12-1 første ledd nr. 2, eller utbytte fra selskapet, jf. skatteloven § 10-11 første ledd. Ved aksjeinnskudd som nevnt i tredje ledd gjelder kravet til eiertid i første punktum tilsvarende for skattyters eierandeler i aksjeselskapet som foretok aksjeinnskuddet. Annet og tredje punktum gjelder tilsvarende for aksjeselskap som foretar aksjeinnskudd etter tredje ledd.

(6) Fradrag etter første ledd er betinget av at aksjeselskapet gir skattemyndighetene opplysninger om hvilke personlige skattytere som har foretatt fradragsberettigede aksjeinnskudd som nevnt i første eller tredje ledd.

(7) Bestemmelsene i (1) til (6) gjelder tilsvarende for aksjeinnskudd i utenlandske selskap som tilsvarende aksjeselskap, forutsatt at det utenlandske selskapet er hjemmehørende i et land innenfor EØS og er skattepliktig etter § 2-3 første ledd bokstav b.

IV

I lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) gjer ein følgjande endring:

§ 2-3 fjerde ledd bokstav b skal lyde:

Mottaker har opptjent pensjonspoeng *eller opparbeidet pensjonsbeholdning* i folketrygden og utbetalingen skjer på grunnlag av forpliktelse som påhviler person, selskap eller innretning hjemmehørende i riket eller person, selskap eller innretning hjemmehørende i utlandet som er skattepliktig til Norge etter første ledd bokstav b, eller

V

I lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) gjer ein følgjande endringar:

§ 5-20 andre ledd ny bokstav c skal lyde:

- c) *utbetaling fra avtaler om individuell sparing til pensjon, jf. § 6-47 første ledd bokstav d.*

§ 6-47 første ledd bokstav c og d skal lyde:

- c) premie, innskudd og kostnader knyttet til administrasjon av individuell pensjonsavtale etter lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning, herunder kostnader til forvaltning av årets premie eller innskudd til individuell pensjonsavtale.
- d) *premie, innskudd og kostnader knyttet til administrasjon av avtaler om individuell sparing til pensjon herunder kostnader til forvaltning av årets premie eller innskudd til slike avtaler. Samlet fradrag etter bokstav c og d kan ikke overstige 40 000 kroner per år. Departementet kan gi forskrift om vilkår for fradrag etter første punktum.*

Noverande bokstav d til f vert bokstav e til g.

VI

Endringane under I tek til å gjelde straks.

Endringane under II tek til å gjelde straks med verknad frå og med inntektsåret 2017.

Endringa under III tek til å gjelde straks med verknad frå og med 1. juli 2017.

Endringa under IV tek til å gjelde straks med verknad frå og med inntektsåret 2018.

Endringane under V tek til å gjelde frå den tid Kongen bestemmer.

D.

lov

om endring i lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven)

I

I lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven) gjer ein følgjande endring:

§ 2-3 andre ledd skal lyde:

Et foretak som ikke omfattes av første ledd kan opprette pensjonsordning for selvstendig næringsdrivende, for personlig deltaker *i selskaper med deltakerfastsetting* eller for ansatt eier av aksjeselskap eller allmennaksjeselskap. Tilsvarende gjelder for frilanser. Årlig innskudd til ordning som nevnt i første og annet punktum kan ikke overstige 6 prosent av vedkommende persons samlede beregnede personinntekt fra næringsvirksomhet, godtgjørelse til deltaker for arbeidsinnsats *i selskaper med deltakerfastsetting* eller lønn mellom 1 og 12 G. Dersom et foretak som nevnt i første punktum oppretter pensjonsordning, gjelder bestemmelsene i kapittel 4 om medlemskap for arbeidstakere og i kapittel 5 om innskudd for arbeidstakere tilsvarende så langt de passer.

II

Endringa under I tek til å gjelde straks med verknad frå inntektsåret 2017.

E.

lov

om endringar i lov 12. desember 2003 nr. 108 om kompensasjon av merverdiavgift for kommuner, fylkeskommuner mv. (merverdiavgiftskompensasjonsloven)

I

I lov 12. desember 2003 nr. 108 om kompensasjon av merverdiavgift for kommuner, fylkeskommuner mv. (merverdiavgiftskompensasjonsloven) gjer ein følgjande endringar:

§ 2 første ledd bokstav f og ny bokstav g skal lyde:

- f) internatdelen ved skoler godkjent etter friskolelova, som er en del av skolens tilbud til egne elever,
- g) *opplæring av voksne elever uten rett til videregående opplæring ved frittstående skoler etter forskrift fastsatt med hjemmel i friskolelova § 3-1 femte ledd og ved frittstående skoler som er godkjent for å drive særskilt opplæring for funksjonshemmede, jf. friskolelova § 3-1 andre ledd andre punktum.*

§ 16 andre ledd skal lyde:

Det skal ikke justeres for kompensert merverdiavgift ved overdragelse av bygg, anlegg eller annen fast eiendom som følge av vedtak om sammenslåing eller deling etter lov 15. juni 2001 nr. 70 om fastsetjing og endring av kommune- og fylkesgrenser (inndelingslova) §§ 4 og 5.

Noverande § 16 andre ledd vert nytt tredje ledd.

II

Endringane under I tek til å gjelde straks med verknad frå 1. januar 2017.

F.

lov

om endringar i lov 17. juni 2005 nr. 67 om betaling og innkreving av skatte- og avgiftskrav (skattebetalingsloven)

I

I lov 17. juni 2005 nr. 67 om betaling og innkreving av skatte- og avgiftskrav (skattebetalingsloven) gjer ein følgjande endringar:

§ 2-2 første ledd andre punktum skal lyde:

Statens *innkrevingsentral* har samme innkrevingsmyndighet som et skattekontor når den innkrever slike krav.

§ 5-7 første og andre ledd skal lyde:

(1) Det skal ikke foretas forskuddstrekk i:

- a) lovbestemt feriegodtgjørelse, lønn og ytelser som skattlegges som lønn, i ferietiden. Skattytere med månedsbetaling kan fritas for trekk for en måned i ferietiden om sommeren og for en halv måned før jul. Skattytere med uke-, dag- eller timebetaling kan fritas for trekk i 4 uker i ferietiden om sommeren og 2 uker

før jul. Departementet kan i forskrift bestemme at det for skattytere som har kortvarig tilknytning til riket, skal foretas forskuddstrekk gjennom hele året uten noen trekkfrie perioder.

- b) livrente, pensjon, vartpenger, introduksjonsstønad og supplerende stønad til person med kort botid i Norge for en måned før jul. Fritaket gjelder ikke beløp som først kan heves etter årets *utgang*.
- c) føderåd og underholdsbidrag.

(2) Fritaket etter første ledd bokstav a og b gjelder ikke når trekket beregnes etter § 5-5 *fjerde* ledd.

§ 5-12 andre ledd andre punktum skal lyde:

I stedet for skattetrekkkonto kan det stilles garanti av foretak som har rett til å drive finansieringsvirksomhet etter *finansforetaksloven*.

§ 10-11 skal lyde:

§ 10-11. Lønnstrekk til Svalbard

For betaling av lønnstrekk av inntekt på Svalbard gjelder § 10-10 tilsvarende.

§ 10-12 skal lyde:

§ 10-12. Artistskatt

Artistskatt for en periode forfaller til betaling samme dag som det skal leveres *melding* over skatteplikten. Tidspunktet for innlevering av *melding* følger av *bestemmelser gitt i medhold av skatteforvaltningsloven § 8-15, jf. § 8-8 annet ledd*.

§ 11-2 fyrste og andre ledd skal lyde:

(1) Det skal beregnes rente av økning i skatt og avgift som fastsettes ved vedtak om endring mv. eller som skyldes at den skatte- og avgiftspliktige selv endrer en tidligere levert *melding*.

(2) Renten er beregnet fra forfallstidspunktet for kravene etter §§ 10-1 til 10-41, fram til det treffes vedtak om endring mv. eller ny endret *melding* kom fram til skatte- og avgiftsmyndighetene, med de unntak som følger av tredje til syvende ledd.

§ 11-2 åttende ledd skal lyde:

(8) Er det foretatt innbetalinger til dekning av skatte- og avgiftskravet før det er truffet vedtak om endring mv. eller før melding om egenretting av tidligere levert *melding* er kommet fram til skatte- og avgiftsmyndighetene, beregnes renten fram til betalingstidspunktet.

§ 11-4 fyrste ledd skal lyde:

(1) Ved utbetaling av for mye betalt skatt eller avgift som følge av vedtak om endring mv. eller ved egenretting av tidligere levert *melding*, skal det ytes rentegodtgjørelse fra betaling fant sted fram til forfallstidspunktet i § 10-60.

II

Endringane under I tek til å gjelde straks.

G.

lov

om endringar i lov 21. desember 2007 nr. 119 om toll og vareførsel (tolloven)

I

I lov 21. desember 2007 nr. 119 om toll og vareførsel gjer ein følgjande endringar:

§ 13-4 femte ledd skal lyde:

(5) *Tollmyndighetene kan også foreta tilsvarende kontroll hos importør, eksportør eller produsent i forbindelse med kontroll av utferdigede fakturaer, opprinnelsesbevis eller andre særlige legitimasjonsdokumenter:*

Noverande § 13-3 femte til sjette ledd vert nytt sjette til sjuande ledd.

II

Endringane under I tek til å gjelde straks.

H.

lov

om endring i lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning

I

I lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning gjer ein følgjande endring:

Ny § 1-1 a skal lyde:

§ 1-1 a. Stenging for nye pensjonsavtaler

Nye pensjonsavtaler etter denne loven kan ikke inngås etter ikraftredelse av denne paragraf.

II

Endringa under I tek til å gjelde frå den tid Kongen bestemmer.

I.

lov

om endringar i lov 19. juni 2009 nr. 58 om merverdiavgift (merverdiavgiftsloven)

I

I lov 19. juni 2009 nr. 58 om merverdiavgift (merverdiavgiftsloven) gjer ein følgjande endringar:

§ 1-3 fyrste ledd bokstav g skal lyde:

g) unntak fra loven: omsetning og uttak som ikke er omfattet av *loven*,

§ 10-7 andre ledd tredje punktum skal lyde:

Kravet om gjenutførsel kan frafalles dersom varen blir tilintetgjort under kontroll av eller etter avtale med tollregionen mot at den som var ansvarlig for merverdiavgiften etter § 11-1 *første ledd* bærer kostnadene.

§ 14-7 tredje og fjerde ledd skal lyde:

(3) Tilbyder som blir slettet i medhold av *første ledd* bokstav c, og som fortsatt har avgiftspliktig virksomhet, skal registreres ved representant etter § 2-1 sjette ledd.

(4) Tilbyder som har blitt slettet i medhold av *første ledd* bokstav c, skal kunne registreres på nytt når

- a) tilbyderen etter slettingsvedtaket har fulgt pliktene som følger av merverdiavgiftsloven,
- b) det må antas at tilbyderen ved ny registrering vil følge pliktene som følger av merverdiavgiftsloven, og
- c) tilbyderen har oppfylt tidligere betalingsforpliktelser.

§ 15-10 fjerde ledd andre punktum skal lyde:

Transaksjonsoversikten skal være tilstrekkelig detaljert til at skattekontoret kan fastslå at merverdiavgiftsberegningen i *skattemeldingen* er korrekt.

§ 22-2 andre ledd skal lyde:

(2) Fra samme tidspunkt oppheves lov 19. juni 1969 nr. 66 om *merverdiavgift*.

II

Endringane under I tek til å gjelde straks.

J.

lov

om endring i lov 18. desember 2015 nr. 110 om endringer i lov 6. juni 1975 nr. 29 om eidegdomsskatt til kommunane

I

I lov 18. desember 2015 nr. 110 om endringer i lov 6. juni 1975 nr. 29 om eidegdomsskatt til kommunane gjer ein følgjande endring:

Eidegdomsskattelova § 8 C-1 tredje ledd skal lyde:

(3) Er verdet (taksten) for bustader sett ned ved *fastsettjninga* etter skatteloven § 4-10 første ledd andre eller tredje punktum, utgjer skattegrunnlaget det justerte verdet multiplisert med 2,67 for primærbustad og 0,83 for sekundærbustad.

II

Endringa under I tek til å gjelde straks med verknad for skatteåret 2018.

K.

lov

om endringar i lov 27. mai 2016 nr. 14 om skatteforvaltning (skatteforvaltningsloven)

I

I lov 27. mai 2016 nr. 14 om skatteforvaltning (skatteforvaltningsloven) gjer ein følgjande endringar:

§ 2-2 skal lyde:

Oljeskattekontoret og Klagenemnda for petroleumsskatt er myndigheter for *skatt på formue i og inntekt av virksomhet etter petroleumsskatteloven § 5. Skattemyndighetene som nevnt i § 2-1 er myndighet for skatt på annen formue og inntekt etter petroleumsskatteloven.*

§ 2-10 bokstav c skal lyde:

c) enhver som i løpet av de ti siste årene er straffet for overtredelse av denne loven, ligningsloven, merverdiav-

giftsloven, skattebetalingsloven, straffeloven §§ 378 til 380 og 406, regnskapsloven eller bokføringsloven

§ 7-3 andre ledd bokstav f skal lyde:

f) individuelle pensjonsavtaler og *avtaler om individuell sparing til pensjon*

§ 7-4 første punktum skal lyde:

Aksjeselskap, allmennaksjeselskap samt likestilt selskap og sammenslutning som nevnt i skatteloven § 10-1, og *selskap med deltakerfastsetting*, jf. skatteloven § 10-40, plikter å gi opplysninger om gjeld og rentebetalinger til personlig skattepliktig.

§ 7-13 første ledd skal lyde:

(1) Departementet kan gi forskrift om *det nærmere innholdet i opplysningsplikten etter dette kapitlet*, leveringsmåte for *opplysningene, signatur*, leveringsfrist og leveringssted, bekreftelse av opplysninger fra revisor samt om fritak fra å levere melding etter dette kapitlet.

§ 8-2 første ledd bokstav b skal lyde:

b) er skattepliktig etter Svalbardskatteloven §§ 2-1 eller 2-3, og *som ikke har begrenset skatteplikt etter Svalbardskatteloven § 2-1 annet ledd. Skattemelding skal også leveres av personer og selskaper som er skattepliktige til Svalbard for formue og inntekt som nevnt i svalbardskatteloven § 3-2.*

§ 8-2 første ledd bokstav c skal lyde:

c) *har hatt formue eller inntekt som er skattepliktig etter petroleumsskatteloven.*

§ 8-3 andre ledd tredje punktum skal lyde:

Skattepliktige som nevnt i første ledd bokstav b til *d*, skal bare levere skattemelding for de terminer det oppstår plikt til å beregne merverdiavgift.

§ 8-11 første ledd første punktum skal lyde:

Selskap eller innretning som har plikt til å levere skattemelding i medhold av § 8-2 første ledd, *skal også levere melding med opplysninger om art og omfang av transaksjoner og mellomværender med nærstående selskaper eller innretninger. Tilsvarende gjelder for selskap som har plikt til å levere selskapsmelding i medhold av § 8-9 første ledd.*

§ 8-11 tredje ledd siste punktum skal lyde:

Første punktum gjelder heller ikke for *skattepliktige etter petroleumsskatteloven § 5.*

§ 9-4 første ledd skal lyde:

(1) Skattepliktige kan endre opplysninger i tidligere leverte skattemeldinger for formues- og inntektsskatt, svalbardskatt, *petroleumsskatt*, merverdiavgift, arbeidsgiveravgift, finansskatt på lønn og særavgifter ved levering av endringsmelding. Trekkpliktige etter Svalbardskatteloven § 3-1, Jan Mayen-skatteloven og artistskatteloven kan på samme måte endre opplysninger i levert melding om trekk. Dette gjelder likevel ikke grunnlag som er fastsatt av skattemyndighetene, eller på områ-

der hvor myndighetene har varslet om at fastsettingen er under kontroll. *Skattepliktige etter petroleumsskatteloven § 5 kan ikke endre opplysninger i tidligere leverte skattemeldinger etter første punktum.*

§ 13-3 andre ledd første punktum skal lyde:

Skatteklagenemnda er klageinstans ved klage over vedtak om fastsetting av formues- og inntektsskatt, Jan Mayen-skatt, artistskatt, merverdiavgift, *petroleumsskatt som ikke er omfattet av fjerde ledd*, finansskatt på lønn og arbeidsgiveravgift.

§ 13-3 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Klagenemnda for petroleumsskatt er klageinstans ved klage over vedtak om fastsetting av skatt *på formue i og inntekt av virksomhet* etter petroleumsskatteloven § 5 første ledd.

§ 14-3 første ledd skal lyde:

(1) Tilleggsskatt ilegges skattepliktig og trekkpliktig som nevnt i § 8-8 første og annet ledd, som gir uriktig eller ufullstendig opplysning til skattemyndighetene eller unnlater å gi pliktig opplysning, når opplysningssvikten kan føre til skattemessige fordelere.

§ 16-2 andre ledd skal lyde:

(2) §§ 14-3 til 14-7 får virkning for saker *der opplysningssvikten er begått etter tidspunktet for lovens ikrafttredelse. Det samme gjelder for saker der vedtak treffes etter lovens ikrafttredelse, men opplysningssvikten er begått før tidspunktet for lovens ikrafttredelse, for så vidt samlet tilleggsskatt eller overtredelsesgebyr hadde blitt høyere etter de tidligere reglene.*

II

I lov 27. mai 2016 nr. 14 om skatteforvaltning (skatteforvaltningsloven) gjer ein følgjande endring:

§ 16-3 Endringer i andre lover pkt. 7 om endringar i lov 6. juni 1975 nr. 29 om eideomsskatt til kommunane (eideomsskatteleva):

§ 8 C-1 tredje ledd skal lyde:

(3) Er verdet (taksten) for bustader sett ned ved fastsetjinga etter skatteloven § 4-10 første ledd andre eller tredje punktum, utgjer skattegrunnlaget det justerte verdet multiplisert med 2,67 for primærbustad og 0,95 for sekundærbustad.

III

Endringane under I tek til å gjelde straks.

Endringa under II tek til å gjelde straks og med verknad for skatteåret 2017.

Presidenten: Det voteres først over komiteens innstilling til B III, C II § 6-32 første ledd bokstav b samt C III.

Sosialistisk Venstreparti har varslet at de vil stemme imot.

Voteringstavlene viste at det var avgitt 91 stemmer for og 3 stemmer mot innstillingen.

(Voteringsutskrift kl. 16.36.53)

Abid Q. Raja (V) (fra salen): President! Jeg skulle stemt for.

Presidenten: Da blir resultatet at 92 stemte for og 3 stemte mot innstillingen – og innstillingen er dermed bifalt.

Det voteres så over komiteens innstilling til A samtlige romertall, resten av B, resten av C og D, E, F, G, H, I, J og K med samtlige romertall.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovenes overskrift og lovene i sin helhet.

Votering:

Lovenes overskrift og lovene i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sakene nr. 8–12

Presidenten: Sakene nr. 8–12 gjelder andre gangs behandling av lov og omhandler lovvedtakene 123 til og med 127.

Det foreligger ingen forslag til anmerkning. Stortingets lovvedtak er dermed bifalt ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Votering i sak nr. 13

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt to forslag til lovanmerkning. Det er

- forslag nr. 1, fra Morten Ørsal Johansen på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre
- forslag nr. 2, fra Geir Pollestad på vegne av Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Det voteres over forslag nr. 2, fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslaget lyder:

«Lovvedtaket bifalles ikke.

Anmerkning:

Lovforslaget bør henlegges.»

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 50 mot 48 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.39.22)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre.

Forslaget lyder:

«Lovvedtaket bifalles ikke.

Anmerkning:

Under III antas følgende bestemmelser å skulle endres slik:

§ 12 sjuende og niende ledd oppheves ikke. Åttende ledd forblir åttende ledd. § 19 skal lyde: § 19 *Tilsyn*

Kommunen og fylkesmannen fører tilsyn med at føresegnene i §§ 8 til 12 vert haldne.

§ 20 første ledd skal lyde:

For å sikre at føresegnene i §§ 8 til 12 vert haldne, eller vedtak etter disse paragrafane vert gjennomført, kan departementet påleggje den ansvarlege tvangsgebyr.»

Voteringstavlene viste at det var avgitt 49 stemmer for og 48 stemmer mot for forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre.

(Voteringsutskrift kl. 16.39.44)

Bård Hoksrud (FrP) (fra salen): President! Jeg skulle stemt for.

Presidenten: Da blir resultatet at 50 stemte for og 48 stemte mot forslaget – og forslaget er dermed bifalt.

Lovvedtaket – sammen med den vedtatte lovanmerkning – vil bli ført opp til tredje gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 14

Presidenten: Sak nr. 14 er andre gangs behandling av lov og omhandler lovvedtak 129.

Det foreligger ingen forslag til anmerkning. Stortingets lovvedtak er dermed bifalt ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Votering i sak nr. 15

Presidenten: Under debatten har Helge Thorheim satt fram et forslag til lovanmerkning på vegne av Fremskrittspartiet.

Forslaget lyder:

«Lovvedtaket bifalles ikke.

Anmerkning:

Følgende bestemmelser i EOS-kontrollloven antas å skulle endres slik:

§ 8 nytt fjerde ledd skal lyde: *Utvalget kan ikke kreve innsyn i og adgang til særlig sensitiv informasjon i Etterretningstjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste. Særlig sensitiv informasjon omfatter:*

- a) Identiteten til tjenestens menneskelige kilder og utenlandske partners særskilt beskyttede tjenestemenn
- b) Personer og operative planer i okkupasjonsberedskapen
- c) Etterretningstjenestens og Etterretningstjenestens utenlandske partners særlig sensitive utenlandsoperasjoner, som ved kompromittering alvorlig kan skade forholdet til fremmed makt grunnet operasjonens risiko, eller kan medføre alvorlig personskade eller tap av liv.

§ 8 nåværende fjerde og femte ledd blir femte og nytt sjettede ledd. § 8 femte ledd nytt tredje – femte punktum skal lyde: Ved uenighet mellom tjenesten og utvalget om innsynsretten etter fjerde ledd, kan sjefen for tjenesten beslutte å utsette innsyn til spørsmålet er avklart. Tjenesten bringer uenighet til vedkommende departement. Dersom vedkommende minister ikke instruerer tjenesten om å gi innsyn, bringer utvalget spørsmålet inn for Stortinget til avgjørelse.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 81 mot 17 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.41.39)

Presidenten: Stortingets lovvedtak er dermed bifalt ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Votering i sakene nr. 16–20

Presidenten: Sakene nr. 16–20 er andre gangs behandling av lov og omhandler lovvedtakene 131 til og med 135.

Det foreligger ingen forslag til anmerkning. Stortingets lovvedtak er dermed bifalt ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Sak nr. 21 [16:42:09]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Det har ikke skjedd.

Møtet hevet kl. 16.43.